

Turku II/1/3
Rettigin tontti/Aboa Vetus -museon alue
Kaupunkiarkeologinen kaivaus 2015

FM Hannele Lehtonen
HuK Ilari Aalto

 VUOTTA HISTORIAA
JA NYKYTAIDETTA 1995-2015
ABOA VETUS ARS NOVA

TURKU II/1/3

Rettigin tontti/Aboa Vetus -museon alue

Suuren kivitalon kellarin K94:9 arkeologinen kaivaus 2015
Kaivauskertomus

Hannele Lehtonen ja Ilari Aalto 2015

Kansilehden valokuva:

Kissan kallo in situ yksikössä M014. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Tiivistelmä

Vuonna 2012 aloitettuja Aboa Vetus & Ars Nova -museon niin kutsutun suuren kivitalon kellarin K94:9 kaivauksia jatkettiin vuonna 2015 toukokuulta elokuun loppuun. Kaivauskohde sijaitsee maanalaisen museoalueen keskellä, keskiaikaisen Luostarin jokikadun kaakkoispuolella. Tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää 1400-luvun alussa rakennetun ja vuonna 1653 puretun talon rakenteita sekä kellarin täyttö- ja käyttövaiheita.

Kaivauksen aikana paljastettiin iso osa kellarin lattiapinta-alasta, kaivettiin pois holvia R011 kannatellut maapatsas ja kaivettiin esiin kellariin johtavan portaikon lounaispielen alinen hirsiarina. Erityisesti kellarin pohjoisnurkka tutkittiin perusteellisesti. Kaivaukset osoittivat, että kivitaloa on jossakin vaiheessa laajennettu lounaaseen, ja portaikon massiivinen pieli on ilmeisesti ollut alun perin talon ulkoseinä. Laajentaminen lienee tapahtunut jo 1400-luvulla.

Kesän aikana kellarista tehdyt löydöt vahvistavat edellisvuoden tulkintaa kellarin käytöstä keittiönä. Etenkin seinänvierustoilta löytyi huomattavasti keittiöjätettä, josta kalanruodot muodostivat suurimman osan. Joukossa oli myös koti- ja riistaeläinten luita, hasselpähkinän ja saksanpähkinän kuoria, munankuoria ja viljanjyviä. Keittiövälineistä löytyi useiden lasipikarien, kahden kimpiastian, punasaviastioiden ja kahden kivisavikannun kappaleita, mahdollinen paistihaarukan katkelma ja luukahvainen ruokaveitsi. Esinelöytöjen ajoitus on 1400-luvun alusta 1500-luvulle. Kellarin rakenteiden perusteella on myös mahdollista, että tilaa on keskiajalla käytetty saunana.

Kaivausjohtajana toimi FM Hannele Lehtonen. Kenttä- ja jälkityöt teki HuK Ilari Aalto.

1. Sisällysluettelo

1. Sisällysluettelo	4
3. Sijaintikartta	7
4. Johdanto	8
5. Tutkimushistoria	9
6. Suuri kivitalo ja kellari K94:9 asiakirjalähteissä	9
7. Kellari K94:9	11
8. Tutkimusmenetelmät.....	13
9. Havainnot ja tulkinnat	19
9.1. Maayksiköt.....	19
9.1.1. M001.....	19
9.1.2. M003, M008 ja M012	20
9.1.3. M013 ja M006	20
9.1.5. M005.....	21
9.1.6. M014.....	21
9.1.7. M023, M021, M033 ja M017	22
9.2. Rakenteet.....	27
9.2.1. Holvinkannat ja holvit R009, R011 ja R26:1–2.....	28
9.2.2. Väliseinä R019.....	29
9.2.3. Holvikomerot R23:1–2	29
9.2.4. Lattiakiveys R010, mahdollinen tulisija R018, puulattia R022 ja kourut R024 ja R034	29
9.2.5. Viemäriputki R028 ja pystypaalut R035, R036, R037 ja R038	32
9.3. Tulkinnat	36
10. Esinelöytöjen kuvaus	38
10.1. Metalliesineet.....	42
10.2. Lasiesineet	43
10.3. Saviesineet.....	46
10.4. Kiviesineet	48
10.5. Puuesineet.....	48
10.6. Luulöydöt.....	49
10.7. Pähkinät ja munankuoret	50
10.8. Tekstiilit.....	51
10.9. Rakennusfragmentit	51
11. Kaivauskohteen asettamat haasteet.....	53

12. Yleisötyö ja mediahuomio	54
13. Yhteenveto.....	57

2. Arkisto- ja rekisteritiedot

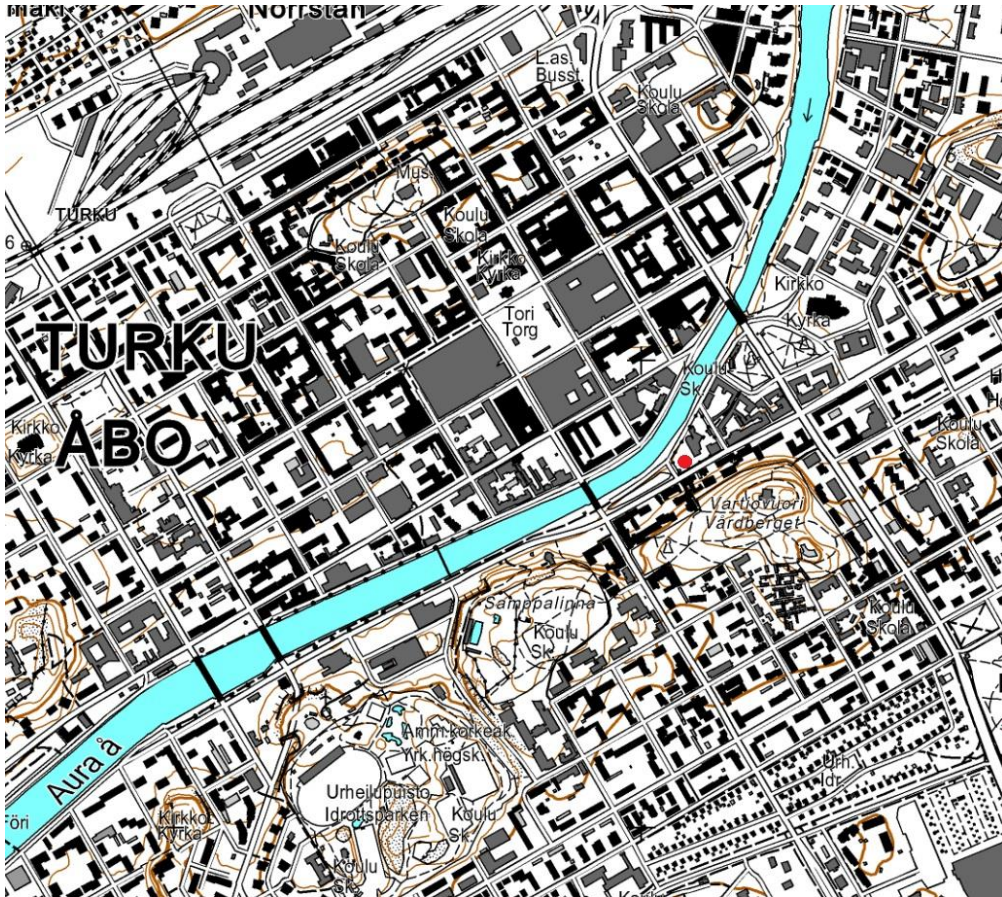
Tutkimuskohde	Turku, kaupunginosa II, kortteli 1, tontti 3, Aboa Vetus -museo
Tutkimuksen aihe	Kaupunkiarkeologinen tutkimus
Kohteen ajoitus	1400–1600-luku
Peruskartta	104312
Yhtenäiskoordinaatit	6705025, 1570292
Maanomistaja	Turun Taidepalatsi Oy
Kaivauksen johtaja	FM Hannele Lehtonen
Tutkija	HuK Ilari Aalto
Kenttätyöaika	18.5.2015–7.9.2015
Tutkitun alueen laajuus	42,2 m ²
Tutkimuksen kustantaja	Matti Koivurinnan säätiö
Löydöt	KM 40575:1–103
Löytöjen talletuspaikka	Aboa Vetus & Ars Nova -museo
Mustavalkonegatiivit	AKF14661:1–8
Digikuvat	AKDG4434:1–83
Aikaisemmat tutkimukset ja tarkastuskäynnit sekä raportit	<u>TMM arkisto:</u> Mappi 13: Rinne, Tallgren, Nyström Mattila 1963 Koivunen 1968 Kajala & Laitinen 1969 Brusila, Mikkonen-Hirvonen & Pietikäinen 1992 Asplund 1992 Brusila 1993 Mikkonen-Hirvonen 1993 <u>MV:</u> Gardberg, 1952–1953 <u>AV:</u> Kanerva 1993–1994 Sartes & Lehtonen 1994–1995 Uotila 1993–1994 Uotila & Saari 2005 Uotila 2006 Uotila 2007 Uotila 2008 Uotila 2009 Uotila 2010 Lehtonen & Aalto 2012 Lehtonen & Aalto 2013 Lehtonen & Aalto 2014

Aikaisemmat löydöt: KM95032:10,171, :410–415, :976–977, :1161–1172, :1398, :1763, :1847, :2040–2042, :3867–3878, :4529–4532, :5397–5439, :7005, :7152–7156, :7969, :8012–8013, :8442, :8641–8642, :10719–10721, :10892, :11090–11114, :12134, KM39152:1–277, KM39515:1–230, KM 40165:1–107

3. Sijaintikartta

Peruskarttaote

TM35-karttalehti L3324L. Kaivausalue merkitty punaisella pallolla.

Pohjakartta © Maanmittauslaitos 2010

4. Johdanto

Aboa Vetus & Ars Nova -museo kaivoi ja dokumentoi kesällä 2015 maanalaisella Aboa Vetusen raunioalueella sijaitsevaa kellaria. Kaivauskohde oli museon kaakkoisosassa sijaitseva kellari K94:9, josta oli kaivettu vain ylimmät osat vuosien 1994–1995 kaivauksissa. Uudet kaivaukset kellarissa aloitettiin 2012. Kellari kuuluu niin sanottuun suureen kivitaloon, joka sijaitsee museon maanalaisen osan keskivaiheilla, Luostarin jokikadun kaakkoispuolella.

Tutkimuksen rahoitti Matti Koivurinnan säätiö. Kaivausjohtajana toimi FM Hannele Lehtonen. Kenttätöistä ja kesäkoulun oppilaiden ohjaamisesta kaivauksilla vastasi HuK Ilari Aalto. Kaivausten jälkitöistä löytöluetteloiden sekä valokuvaluetteloiden osalta vastasi Ilari Aalto. Kaivauskertomuksesta vastasivat Ilari Aalto ja Hannele Lehtonen. Takymetrimittauksista ja kenttäkarttojen puhtaaksi piirtämisestä vastasi Ilari Aalto. Kenttätöissä ja kaivausdokumentoinnissa autoivat myös HuK Janna Jokela, Maria Lahdenranta, Hanna Haverinen ja Elina Helkala. Puulustonäytteen hirsiarinasta sahasi Esko Lehtonen.

Kaivaukset olivat jatkuvasti museovieraiden nähtävissä, ja ne olivat tärkeä osa museon yleisötyötä. Kaivaja esitteli koko kesän ajan kaivauksia ja arkeologin työtä museovieraille. Myös museon Kesäkoulun oppilaat pääsivät osallistumaan kaivauksiin ja jälkitöihin. Kesäkoululaiset olivat apuna maan seulonnessa lähes joka keskiviikko kesäkuun alusta elokuun puoliväliin.

Kesällä 2015 otettiin maanäytteitä makrofossiilien tutkimusta varten ja sahattiin rakennuksen hirsiarinasta puulustonäyte dendrokronologista analyysiä varten. Makrofossiilit tutkii Mia Lempiäinen-Avci Turun yliopiston kasvimuseosta ja puulustonäytteen tutkii Pentti Zetterberg Itä-Suomen yliopistosta. Vuosien 2013–2015 kaivauksilta on lähetetty myös kymmenen ajoitusnäytettä AMS-ajoitukseen Helsingin yliopiston ajoituslaboratorioon.

Kaivausta tuki rahallisesti Kimmo Leijala.

Kaivauksilta talteen otetut esinelöydöt konservoidaan vuonna 2016 tutkimusluvan mukaisesti.

Hannele Lehtonen

5. Tutkimushistoria

Rettigin palatsin tontilla tehtiin arkeologisia tutkimuksia palatsin kunnostus- ja muutostöiden yhteydessä vuosina 1992–1995. Vuosina 1992–1993 valvonnan ja kaivaukset suoritti Turun maakuntamuseo ja vuosina 1994–1995 Museovirasto. Tontilta löydettiin lukuisia pääosin keskiaikaan ajoittuvien rakennusten kellaritiloja ja muita rakenteita sekä tuhansia esinelöytöjä. Muuritutkimus Ky teki museoalueella vuodesta 2005 vuoteen 2010 jatkotutkimusta, jonka tavoitteena on pienimuotoisin kaivauksin saada lisäselvyyttä aikaisemmin kaivettujen raunioiden ikään ja käyttötarkoitukseen. Vuonna 2012 alkoi Matti Koivurinnan säätiön toimesta nykyinen projekti niin kutsutun suuren kivitalon kellarissa K94:9.

Alueen uusimmasta tutkimushistoriasta, menetelmistä ja tutkimustuloksista ks. esimerkiksi Kari Uotila SKAS 2/2007 ja SKAS 3/2011. Laajemmin alueen tutkimushistoria käy ilmi vuosien 1994–1995 ja 2005–2010 kaivausraporteista. Vuoden 2015 kaivauksen tiililöytöjä julkaistiin tuoreeltaan kahdessa artikkelissa (Aalto 2015a ja Aalto 2015b).

6. Suuri kivitalo ja kellari K94:9 asiakirjalähteissä

Kaivauskohde kellari K94:9 sijaitsee Aboa Vetus -museon alueella niin sanotussa suuressa kivitalossa, joka on suurin museoalueen keskiaikaisista kivitaloista. Suuri kivitalo sijaitsee museon keskivaiheilla Luostarin jokikadun kaakkoispuolella (kuva 1). Aiemmissä tutkimuksissa rakennus on dendrokronologisesti ajoitettu 1400-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle.¹ Kivitalo on pinta-alaltaan huomattavan suuri, pihan puoleinen suuri portaikkorakennus mukaan lukien noin 150 neliometriä.² Talossa on ollut ainakin kaksi kerrosta, joista ylemmästä on säilynyt alinta kivikertaa. Kari Uotila arvelee kerroksia olleen kuitenkin todennäköisesti enemmän, niin että talo olisi ollut ainakin kolmikerroksinen.³

Suuren kivitalon asukkaista tai käyttötarkoituksesta ei ennen 1500-luvun jälkipuolta ole kirjallista lähdeaineistoa.⁴ Talon oletetaan kuitenkin kuuluneen vauraalle porvarissuvulle. Talon varhaisin

---

¹ Uotila 2003: 130

² Uotila 2003: 127

³ ibid.

⁴ Savolainen 2012b: 98

tunnettu omistaja on Panu Savolaisen⁵ tekemän arkistotutkimuksen mukaan Paraisten kirkkoherra Elias Simonis Esping (k. n. 1584). Vuonna 1587 tontti siirtyi Eliaan pojalle Isak Pargasille, joka puolestaan jakoi tontin kahtia vuonna 1602 veljensä, Taivassalon kirkkoherran Jeremias Eliaen (Agricola) kanssa. Jotkin suuressa kivitalossa tehdyistä muutostöistä saattavat liittyä tähän jakoon.

Tontti taloineen oli rappiutilassa viimeistään 1630-luvulla. Veli-Pekka Toropaisen Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjoista löytämien tietojen mukaan kaupungin raati vaati tontilla olevia huonokuntoisia seiniä purettaviksi kahden viikon kuluessa vuonna 1637. Omistaja kieltäytyi ja sai kärsiä sakot. Pöytäkirjoista selviää myös, että talossa on ollut kolme ovellista kamaria, joihin on kuljettu rappuja pitkin. Raput tarkoittavat mitä ilmeisimmin porrashuonetta, jonka perustukset ovat edelleen nähtävissä suuren kivitalon kaakkoisseinää vasten.⁶

Kuva 1. Suuren kivitalon sijainti merkittynä punaisella Olof Gangiuksen Turun kartassa vuodelta 1634. Kansallisarkisto.

⁵ Savolainen 2012a: 39

⁶ Toropainen, Veli-Pekka. Suullinen tiedonanto 24.4.2015

1630-luvulla Jeremiaan omistama puolikas tontista myytiin Gottfridd Rosskampille. Talo mainitaan raastuvanoikeuden pöytäkirjoissa huonokuntoiseksi. Länsipuolinen osa tonttia päättyi kultaseppä Zacharias Witten haltuun vuonna 1648. Ilmeisesti tontti autioitui, sillä Isak Pargasin tontti mainitaan rakentamattomana (*obebygd*) vuonna 1649 ja vuonna 1650 autiona. Kaupunki vaati tonttia takavarikkoon vuonna 1651 ja saikin sen haltuunsa vuonna 1653. Tällöin tontin arvoksi laskettiin vaivaiset 400 kuparitaalaria. Kivitalosta tämä oli pilkkahinta, ja se osoittaa, miten huonossa kunnossa tulipalojen vahingoittama ja autioitunut suuri kivitalo oli. Samana vuonna Isak Pargasin talo määrättiin purettavaksi yhdessä naapurin Fläskilän huonokuntoisen talon kanssa.⁷

Vuoden 1656 suurpalon jälkeen suuren kivitalon ympäristö muuttui radikaalisti, kun maaherra Erik van der Linde käynnisti alueella kaavoitustyöt. Niiden seurauksena suuren kivitalon paikalle rakennettiin Vähätori-niminen kivetty aukio. Zacharias Witten ostama tontinosa päättyi 1650-luvulla Simon Sigfridssonille ja vuonna 1672 edelleen hänen vävyllään Georgius Simonikselle. Tämän jälkeen tontin vaiheista ei enää ole tietoja, mutta se päättyi luultavasti 1670-luvun kuluessa Bengt Joenssonille ja vuonna 1683 Marcus Kasken omistukseen.⁸

7. Kellari K94:9

Kellari K94:9 rajautuu luoteessa Luostarin jokikatuun, lounaassa viereisen talon kellariin K94:12 sekä sen porrashuoneeseen K94:11 ja koillisessa tiilestä muurattu kevyt väliseinä erottaa sen kellarista K94:10, jonka kanssa se on aiemmin ollut yhtä tilaa (kartta 1). Aboa Vetuksen vuosien 1994–1995 tutkimusten yhteydessä kaivettiin kellarista esiin maakerroksia, kivi- ja tiiliholveja ja holvien päällä ollutta rakennusvaiheen täyttösavirakennetta. Pääosin kellari jäi tuolloin kuitenkin vielä maan peittoon.

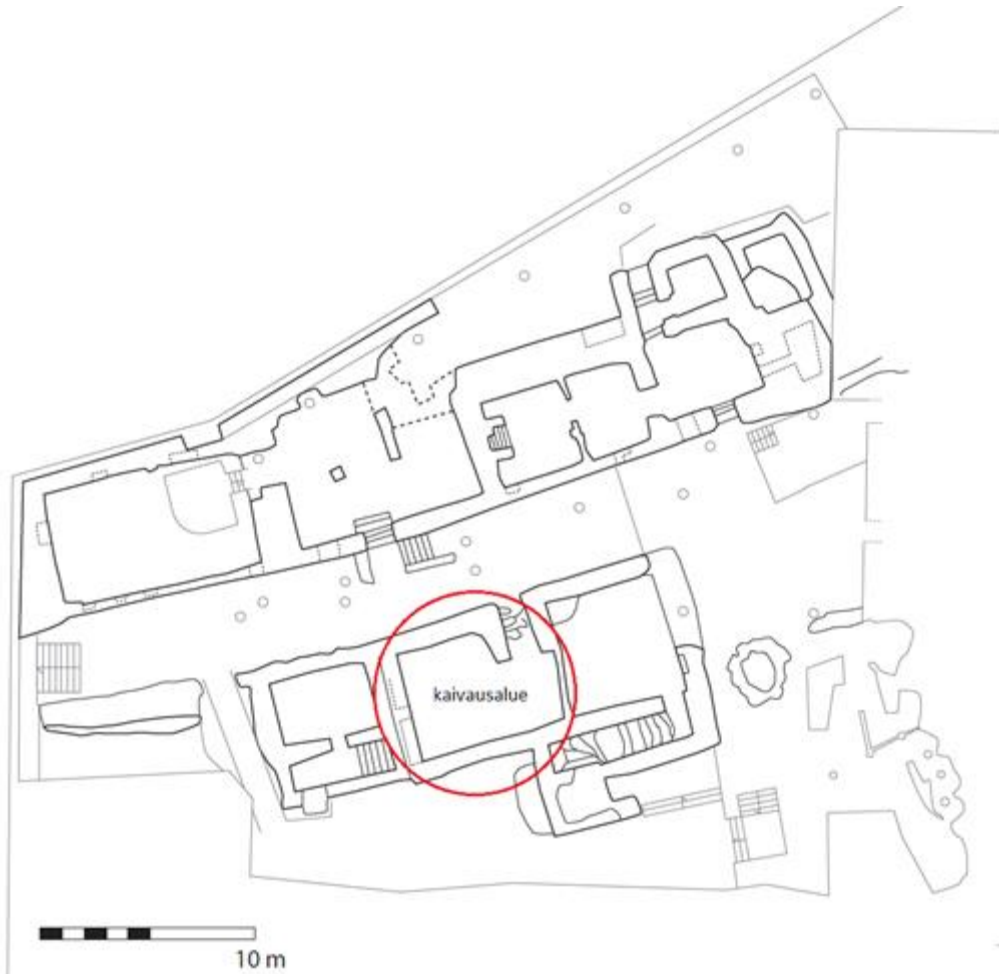
Kellarissa on ollut eriaikaisia kattorakenteita, joista osa on ollut tiiltä ja osa kiveä. Ennen uusimpien kaivausten alkua kellarin lounaispuolella oli vielä jäljellä paikalleen hajonneena tiilistä tynnyriholvia R26, joka edusti kellarin viimeisintä kattovaihetta. Muualla kellarissa kattorakenteet ovat kiveä. Käytännössä kellarin katto on suurimmaksi osaksi hajotettu jo talon purkamisen aikana 1600-luvulla, ja mahdollisesti se on tuhoutunut osittain jo 1500-luvun tulipalojen yhteydessä.

---

⁷ Toropainen, Veli-Pekka. Suullinen tiedonanto 24.4.2015

⁸ Savolainen 2012a: 39–40

Kartta 1. Vuoden 2015 kaivausalue suuressa kivitalossa Aboa Vetus -museossa. Panu Savolainen.

Vuoden 2012 kaivauksissa paljastui kellarin perältä kaksi kivistä holvattua komeroa R23, joiden tarkka luonne jäi avoimeksi. Vuoden 2014 kaivauksen aikana heräsi ajatus, että pyöreillä kivillä täytetyt syvennykset saattavat olla kiukaita tai hypokaustiuneja, mutta tämä selviää, jos rakenteista löytyy tulipesä. Näiden holvien päälle on rakennuksen käyttövaiheen lopussa rakennettu rakennuksen takapihalta Luostarin jokikadulle johtanut kivetty kuja R19.

Koillisessa kellarin erottaa naapurikellari K94:10:stä tiilestä epämääräisellä ladonnalla muurattu väliseinä R019, joka ei selvästi kuulu alkuperäiseen tilajakoon. Seinä on kuitenkin ollut pystyssä ennen tulipaloa, jonka jälkeen kellaria on alettu käyttää tunkiona.

Kellarin pohjoiskulmassa on Luostarin jokikadulta kellariin johtava luode-kaakko-suuntainen, huonokuntoinen portaikko. Vuoden 1994 kaivauksissa on portaikon edustalta kellarin koillispuolella kaivettu osittain esiin kellarin lattiakiveys R010. Samojen kaivausten aikana kellarin kaakon ja

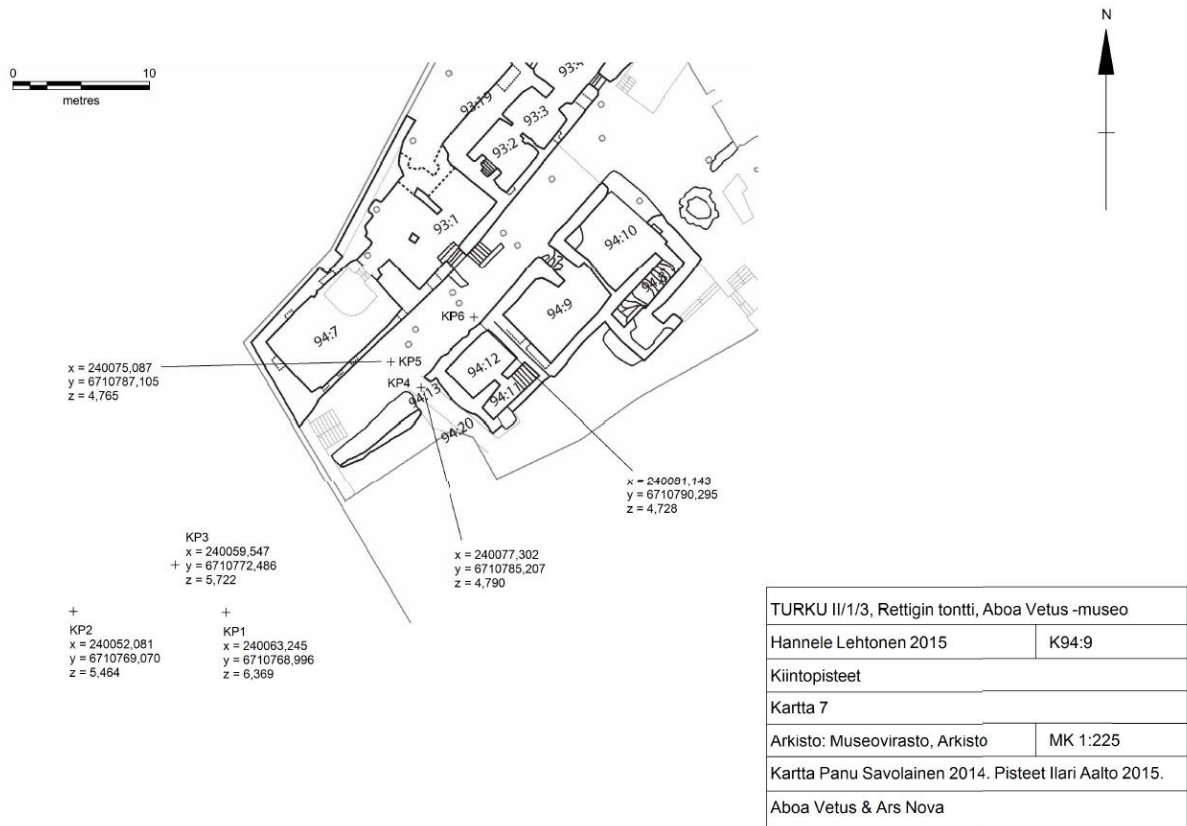

luoteen puoleisen ikkuna-aukon kohdille oli tehty stratigrafian rikkoneet kaivinkonekuopat.

Vuonna 2006 Muuritutkimus Ky kaivoi kellarin kaakkoisseinän holvinjalan R009 päältä n. 80 cm korkean savipatsaan (M007). Vuoden 2012 kaivauksissa koko kellarin aluetta kaivettiin yksikkökaivausmenetelmällä tunkiokerroksen M005 tasolle asti. Vuonna 2013 M005:n paljastamista ja kaivamista jatkettiin purku/sortumakerrokseen M014 saakka. Tällöin jätettiin vielä maapatsaat kannattelemaan kellarin holvinkantoja. Vuonna 2014 kellarin mukulakivisestä lattiasta kaivettiin esille noin puolet. Vuonna 2015 holvia R011 tukenut maapatsas kaivettiin pois, ja lattian paljastamista jatkettiin. Lattiasta jäi peittoon enää kellarin länsinurkan ja kaakkoisseinän maapatsaiden alla oleva ala.

8. Tutkimusmenetelmät

Kartta 2. Kiintopisteiden sijainti museossa. Pohjakartta Panu Savolainen, pisteet Ilari Aalto. Kartta 7.

Kenttätyöt ja niiden suunnittelu pohjautuivat aiempina vuosina 1994, 2005 ja 2012–2014 samassa rakennuksessa tehtyihin kaivauksiin ja niiden yhteydessä tehtyyn selvitystyöhön. Edellisvuosien

tapaan kuivunutta maa-ainesta kasteltiin säännöllisesti kahdella sumuttimella tasaisen kosteuden aikaansaamiseksi. Kostuttamisella estettiin maan pölyäminen ja helpotettiin stratigrafian havainnointia. Kellarin pohjakerrokset olivat kuitenkin säilyneet kosteina, eikä näiden säännöllinen kastelu ollut tarpeen.

Mittaukset tehtiin takymetrillä (Topcon GTS-212) yhdistettynä Trimble-tallentimeen. Mittauksia varten alueella siirrettiin Museoviraston edellyttämä ETRS-TM35FIN-koordinaattijärjestelmä, johon kaikki uudet mittaukset tehtiin. Koordinaatisto siirrettiin mittaamalla tarkkuus-GPS:llä Rettiginrinteeseen kolme uutta kiintopistettä, joiden avulla siirrettiin Aboa Vetukseen kolme kiintopistettä (kartta 2; kuva 2). Koordinaattijärjestelmä on sidottu myös K94:9:n kaivauksissa aiempina vuosina käytettyihin kiintopisteisiin. Aiemmin alueella on käytetty sinne vuonna 1994 tuotua Turun kaupungin koordinaatistoa.

Kuva 2. Maria Lahdenranta ja Ilari Aalto mittaavat kiintopisteitä tarkkuus-GPS:llä. Emmi Saari. AKDG4434:36.

Takymetrin lisäksi dokumentoinnissa käytettiin Structure from Motion -tekniikkaa, jossa PhotoScan

Pro -sovelluksella nidottiin kaivauskohteesta digitaalikuviin pohjautuva 3D-malli. PhotoScanilla generoitu malli sidottiin takymetrillä mitattuihin pisteisiin, ja kaivauskartat piirrettiin sekä mittausdatan että PhotoScanilla luodun pistepilven pohjalta.

Kaikki esiin tulleet rakenteet ja maakerrokset kaivettiin ja dokumentoitiin kaupunkikaivauksille soveltuvan yksikkökaivausmenetelmän mukaisesti. Rakenteille ja maakerroksille annettiin juoksevat yksikkönumerot. Mikäli samaa maakerrosta tuli esiin esimerkiksi kaivausalueen laajentamisen yhteydessä, käytettiin samaa yksikkönumeroa. Yksiköille ja rakenteille annettiin juokseva numero, jonka tunnuksena maakerroksilla on M ja rakenteilla R. 1990-luvulla dokumentoiduista rakenteista käytettiin selkeyden vuoksi niiden vanhaa nimeä. Tiedot yksiköistä löytyvät raportin lopusta. Kaikki paljastuneet rakenteet säilytettiin sellaisenaan.

Löydöt otettiin talteen stratigrafisten yksiköiden mukaisesti. Esine- ja luulöydöt on luetteloitu numeroille KM 40575:1–103. Löydöt on numeroitu KM-numeron alanumeron mukaan. Kaikki esinelöydöt ja luut talletettiin, mutta kalkkikiven kappaleita otettiin talteen vain näytteenomaisesti. Samoin kaikissa yksiköissä esiintyneestä hiilestä talletettiin vain selvästi työstetyt kappaleet. Löydöt pyrittiin mahdollisuuksien mukaan putsamaan jo kenttätöiden aikana.

Kaivaminen suoritettiin pääosin lastalla, mutta paksut tiilen-, kiven- ja laastinsekaiset purkukerrokset kaivettiin lapiolla. Kaikki kaivettu maa-aines seulottiin 5x5 mm -silmäisellä seulalla. Hyvin runsaasti pieniä luita ja orgaanista aineista sisältänyt maa-aines (M017 ja M026) seulottiin levyn päällä.

Kaivausten tarkoitus oli selvittää, mitä eri rakenteita kellarin käyttötasossa on, ja mikä niiden ajallinen suhde on. Samalla tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, onko kellarissa useampia päällekkäisiä lattiatasoja. Tarkoitus oli myös tarkentaa kellarin käytön ajoitusta. Koska alueen rakennusjäänteiden täyttökerroksia ei ajanpuutteen vuoksi dokumentoitu 1990-luvun kaivauksissa, oli vuosien 2012–2015 kaivauksen painopiste myös päästä kiinni täyttökerrosten stratigrafiaan ja eri täyttövaiheisiin.

8.1. Tutkimuksen kulku

Vuonna 2015 kellarin kaivamista jatkettiin suoraan tilanteesta, johon se oli edellisvuoden

kaivauksen ja kevään konservoinnin jälkeen jäänyt. Kaivauksen alkaessa kellarin mukulakivilattiasta R010 oli paljastettu kellariin johtavan portaikon juuresta kellarin lounaisseinälle johtava alue, jonka luoteen ja kaakon puolelle oli jätetty maapatsaat tukemaan holvirakenteita. Kevään konservoinnin yhteydessä kellarin paljastetulle mukulakivilatialle oli levitetty muovi, jonka ansiosta konservoinnin yhteydessä holveja tukeneista profiileista varissut sekoittunut maa-aines oli helppo kaivaa pois.

Kaivaus alkoi 20.5. kaivamalla pois aiemmin keväällä konservoinnissa levinnyt sekoittunut maa-aines. Tämän jälkeen kaivettiin kellarin lattiaa R010 enemmän esiin kaakon suuntaan. Näin saatiin lisää liikkumatilaa, koska kulku kellariin tapahtui nyt alkuperäisen keskiaikaisen portaikon kautta. Samalla paljastui enemmän uuninpohjaksi tulkitusta rakenteesta R018, jonka keskeltä paljastui hiilistä maata M031. Hiilimaasta otettiin **maanäyte 2**.

Kaivaus eteni holvin R011 alle jätetyn maapatsaan stratigrafisella kaivamisella ylhäältä alas samaan tasoon sen lounaispuolella olleen palojätekerroksen M014:n kanssa. Tämän päältä oli muualta aiempina vuosina kaivettu täyttömaa M001, purkukerros M003, palokerros M008, sortuma/purkukerros M012, sortuma/purkukerros M006 ja tunkiokerros M005. Samat kerrokset kaivettiin nyt myös maapatsaasta.

Kellarin pohjoisnurkan maapatsasta kaivettaessa kävi ilmi, että rakennuksen Luostarin jokikadun puoleinen seinä on työntösaumassa kellariin johtavan portaikon lounaispieleen. Tämä tarjosi selityksen poikkeuksellisen jyrkätekoiselle portaikon pielelle, joka on ilmeisesti ollut talon alkuperäinen ulkoseinä. Toistaiseksi suuren kivitalon laajennusosan ikä jäi tarkentamatta, mutta koska muurauksessa ei ole käytetty lainkaan tiiltä, se on luultavasti jo 1400-luvun alkupuolelta.

Kun koko kellarin luoteisseinusta oli saatu kaivettua M014:n pintatasoon asti, alettiin sortumakerrosta raivata pois. Tämän seasta löytyi mm. kissan pääkallo (kuva 3), mikä vahvistaa edellisvuosina löydettyjen kissanjäänteiden kuulumista samaan yksikköön. Kissat ovat siis ilmeisesti menehtyneet kerroksen synnyttäneessä tulipalossa. Tätä puoltaa sekin, että kissan kallo oli kauttaaltaan oranssin ja mustan palojätteen peitossa.

Kuva 3. Kissan pääkallo *in situ* yksikössä M014 luoteeseen. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:41.

M014:n alta paljastui yhtenäinen tuohipeite M023, joka oli säilynyt erinomaisessa kunnossa. Tuohet otettiin talteen mahdollisia jatkotutkimuksia varten, mutta niille ei annettu löytönumeroa. Tuohipeitteen päällä oli paikoin lahonneita puunkappaleita, jotka tulkittiin tuohien päällä olleen laitalattian jäänteiksi.

Tuohien M023 alta paljastui pistävähajuista mustaa multaa M017, joka oli täynnä pieniä luita, suomuja ja muita orgaanisia löytöjä, kuten munankuoria. Maasta otettiin **maanäyte 1**. Kellarin pohjoisnurkassa M017:n päällä oli epäsäännöllinen kasa pieniä mukulakiviä. Kivet eivät vaikuttaneet muodostavan mitään rakennetta ja niiden tarkoitus jäi epäselväksi. Kivien alta löytyi mm. sorsan luita ja 1400-luvun raerenilaisen kivisavikannun kappaleita.

Kellariin johtavan portaikon lounaispieltä ja kellarin luoteisseinää reunustavat säännöllisin välein asetetut pystyhirret, joiden tarkoitus on epäselvä. Luoteisseinän hirret paljastuivat vasta, kun niiden päällä ollut tukimaapatsas kaivettiin pois. Pystyhirsien ympärillä oli pieniä mukulakiviä, jotka eivät kuitenkaan olleet missään järjestyksessä.

M017:n alta paljastui pohjustushiekka M026. Koska tuohet M023 olivat olleet paikoillaan, ei

kellarin pohjoisnurkassa ilmeisesti ole ollut mukulakivilattiaa muun kellarin tavoin. Syynä on nurkkaan johtava kouru, joka on päättynyt ilmeisesti pieneen syvempään kuoppaan tai altaaseen. Tämän kuopan perältä, kellarin luoteisseinän alta paljastui jyrkää männystä veistetty neliskulmainen viemäriputki R028, joka viettää seinän ali Aurajokea kohti. Viemäriputken sisällä olleesta M017:sta otettiin **maanäyte 3**. Kourut, laskuallas ja viemäri ovat siis johtaneet vettä, mutta ilmeisesti kuoppaan ovat päätyneet myös kellarissa käsitellyt jätteet. Kourusta löytyi jonkin verran suurempia lehmän luita, joita ei muualta kellarin käyttötasosta löytynyt.

Löytöjen levintä oli hyvin kaavamaista. Mukulakivilattian R010 päältä ja kivien väleistä tuli vain yksittäisiä löytöjä, kun taas valtaosa käyttökontekstin löydöistä oli peräisin seinänvieruksilta. Kaikkein eniten löytöjä oli kellarin pohjoisnurkassa ja heti luoteisseinustan juuressa. Löytöjen levintä viittaa siihen, että lattia on pidetty puhtaana ja jätteet on lakaistu nurkissa oleviin kouruihin.

Koska kellarin mukulakivilattia oli osittain tuhoutunut kellarin pohjoisosassa, voitiin tarkkailla sen rakennetta. Lattiakerroksia havaittiin olevan vain yksi, vaikka paikoin kiveyksen alla oli yksittäisiä mukulakiviä. Kivet on ladottu pohjustushiekalle M026, ja paikoin kivien ja hiekan välissä oli erotettavissa ohutta tummaa, orgaanista maata, jonka merkitys jäi kuitenkin epäselväksi. Maa ei muodostanut selvää yhtenäistä kerrosta.

Kaivauksen lopuksi pohjoisnurkasta päätettiin kaivaa esiin kellarin portaikon lounaispielen hirsiarina. Tätä varten lattiasta poistettiin suuri kivi, hiekka M026 kaivettiin pohjoisnurkan osalta pois ja tämän alta paljastuneeseen siniseen pohjasaveen M027 kaivettiin niin syvä kuoppa, että arina saatiin esiin. Näytteen sahaamisen jälkeen kuopan pohjalla asetettiin suodatinkangas, kuoppa peitettiin ja poistettu kivi asetettiin takaisin paikoilleen.

Koska kellaria ei vuonna 2015 saatu vielä täysin tyhjäksi täyttömaasta, on kaivauksia mahdollista jatkaa tulevaisuudessa.

9. Havainnot ja tulkinnat

9.1. Maayksiköt

Kuva 4. R011:n alainen profiili luoteeseen ennen kaivamista. Ylimpänä kivien alla tiilensekainen täyttömaa M001, sen alla laastinen M003, ohut hiilirantu M008, laastikerros M012, sortumakerros M006, tunkiomaa M005 ja tiilimurska M014. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:17.

Vuonna 2015 kaivettiin pääasiassa jo aiempina vuosina tavattuja yksiköitä. Kellarin täyttömaasta omaksi yksikökseen erotettiin M005:stä savimaa M025. Uusina yksiköinä kellarin pohjalta dokumentoitiin uusina yksiköinä pohjustushiekka M026, pohjasavi M027, rakenteen R018 sisällä oleva hiekka M030 ja tämän päällä ollut hiilinen, orgaaninen maa M031.

9.1.1. M001

M001 (kuva 4) oli ruskeaa, multaista tiilen ja laastinsekaista hiekkaa, ja sen koostumus oli syvemmällä selvästi hiekkaisempaa. Syynä tähän oli mahdollisesti sekoittuminen ylemmistä kerroksista valuneen hiekan kanssa. M001 todettiin jo edellisvuosien kaivausten yhteydessä sisällöltään täysin sekoittuneeksi, sillä siitä oli paljastunut löytöjä 1300-luvulta 1600-luvulle. Yksikköä kaivettiin vuonna 2015 ainoastaan holvinkannan R011 alta. M001 oli pakkautunut melko tiiviisti holvin alle.

Vuonna 2015 täyttömaasta M001 löytyi kaksi isokokoista kappaletta pyöreästä ikkunaruudusta (:3),

jonka palasia oli löytynyt jo vuonna 2012. Yksiköstä löytyi myös rautanauvoja, luita, piikivi, keramiikkaa ja tasolasia sekä lasiastioiden palasia.

9.1.2. M003, M008 ja M012

M001:n alta oli lähes koko kellarin alueelta kaivettu tiilensekainen laastinen purkumaa **M003** (kuva 4). Vuoden 2015 kaivauksissa M003:a oli jäljellä ainoastaan holvin R011 alapuolisessa profiilissa (kuva1). Laasti oli lähes löydötöntä: ainoat löydöt olivat pieni tasolasin pala (:12) ja pari luunmurua (:13). 20–30 cm paksuisen M003:n erotti koostumukseltaan vastaavasta **M012**:sta ohut nokikerros **M008** (kuva 1). Nokikerroksesta talletettiin löytöinä pieni pala tasolasia (:25) ja hiiltynyttä tekstiiliä (:26), jota oli löytynyt myös vuoden 2012 kaivauksissa. Edellisvuosina yksikön M008 havaittiin sen hauraiden löytöjen säilyneisyyden perusteella olevan alkuperäisessä muodostumisyhteydessään, eikä vuoden 2015 havaintojen perusteella ole syytä muuttaa näkemystä.

9.1.3. M013 ja M006

Tiili- ja laastimurskakerros M012:n alta havaittiin vuonna 2013 tasolta 4,40–4,60 m mpy tummaa, hiekkaista ja orgaanista maata oleva ohut 10–20 cm paksuinen kerros **M013**, joka muistutti koostumukseltaan hyvin paljon M005:ttä. Vuonna 2015 yksikköä oli jäljellä vain hyvin vähän (kuva 3), eikä sitä päästy erikseen mittaamaan holvin alta. M013:sta ei tullut lainkaan löytöjä vuonna 2015.

M013 oli osittain valunut ja sekoittunut sen alapuolisen purkukerroksen M006 kanssa. Löyhää kiven, tiilen ja laastin paloista koostuvaa, voimakkaasti lounaaseen laskevaa 5–60 cm paksuista purku/sortumakerros **M006:tta** (kuva 1, kuva 3) kaivettiin holvin R011 alta ja kellarin lounaisseinän holvikomero R23:2:n alta. Edellisvuosien tapaan voitiin todeta, että kerros koostui pääasiassa rikkonaisista ja yksittäisistä ehjistä tiilistä, jotka olivat etenkin kerroksen pohjalla hyvin nokisia ja palaneita.

M006:sta löytyi jonkin verran luita, lasitetun saviastian kappale (:21), hiiltyneitä pähkinänkuoria, rautaesineiden fragmentteja ja kalkkikivenpalassa oleva fossiili (:22). Kerroksen mielenkiintoisimpia löytöjä olivat kuitenkin erilaiset tiilet (ks. 10.7. Rakennusfragmentit).

9.1.5. M005

Aikaisemmin koko kellarin laajuudella sijainnutta hyvin orgaanispitoista tummaa tunkiokerrosta **M005** oli vuonna 2015 jäljellä ainoastaan holveja tukemaan jätetyissä maapatsaissa. R011:n alta tämä kerros kaivettiin kokonaan pois. Ilmeisesti primäärikontekstissaan oleva yksikkö on ollut kellarin runsaslöytöisimpiä, mutta vuonna 2015 siitä löytyi vain jonkin verran luita, rautaesineen fragmentti, tasolasin kappale ja kalkkikivifragmentti. Kerros oli selvästi ohuempi kellarin pohjoisnurkassa kuin mitä se oli ollut lähempänä kellarin keskiosaa.

9.1.6. M014

M005:n alla sijainneen, mitä ilmeisimmin tulipalossa syntyneen tiilimurskakerros **M014:n** (kuva 5) kaivaminen aloitettiin jo vuonna 2013. Vuonna 2015 10–40 cm paksuinen kerros kaivettiin pois lähes kokonaisuudessaan, kellarin etelänurkan maapatsasta lukuun ottamatta. Yksikkö koostui murskaantuneista tiilistä, joista monessa näkyi nokijälkiä. Tiilten seassa oli hiiltä, hiiltyneitä lankunpätkiä ja M005:stä valunutta orgaanisempaa maata.

Kuten edellisvuosinakin, löytyi M014:sta jonkin verran eläinten luita. Luut ovat luultavasti joko valuneet yksikköön ylempää M005:stä, tai sitten ne ovat peräisin M014:n alapuolella olevasta kellarin käyttökontekstista. Edellisvuosina M014:sta oli löytynyt kissan luita ja mm. lähes kokonainen kissan luuranko, ja vuonna 2015 joitakin yksittäisiä kissan luita löytyi lisää. Yllättävin löytö oli ehjä kissan kallo, joka löytyi M014:n pohjalta heti kellarin lattiakiveyksen R010 päältä. Pääkallo saattaa sijaintinsa perusteella kuulua vuonna 2014 löytyneelle kissalle, koska se löytyi lähempää muita jäänteitä kuin kissaan aiemmin liitetty kallo.

Kuva 5. M014:n pintaa holvin R011 alla koilliseen. Yksikön pinnassa oli ehjempää tiiliä, ja alaosastaan yksikkö oli tiilimurskaa. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:38.

Luiden lisäksi M014:sta löytyi useita, lähinnä rautaisia metalliesineitä ja vihreää tasolasia. Kerroksesta löytyi myös kaksi rahaa (toinen saattaa olla myös nappi), joista parempikuntoinen (:29) on Magnus Erikssonin brakteaatti 1300-luvun puolivälistä. Raha on siis vanhempi kuin koko talo ja varmasti vanhempi kuin sortumakerros M014, josta edellisvuonna löytyi 1500-luvulle ajoitettavia passglasin kappaleita. Rahan joutuminen yksikköön on epäselvää, mutta ei ole mahdotonta, ettei raha olisi voinut olla käytössä vielä suuren kivitalon rakentamisen aikaan.

Mielenkiintoinen löytö oli myös rautainen 8-mallinen lenkki (:33), jonka molemmissa päissä on renkaat. Esine saattaa olla esimerkiksi padan ketjusta.

Vuonna 2015 M014:n seasta ei löytynyt savea M020, jota edellisvuonna oli ollut jonkin verran irrallisina keskittyminä.

9.1.7. M023, M021, M033 ja M017

Kellarin lattiaa R010 alettiin saada kellarin keskiosassa esiin ensi kerran vuonna 2014. Sen

yhteydessä oli kolme kellarin käyttöaikaan liittyvää yksikköä, jotka kaivettiin aivan erityisellä tarkkuudella. Yksiköt vaikuttivat olevan alkuperäisellä kertymäpaikallaan, ja kaikkien M014:n alapuolisista yksiköistä tulleiden löytöjen tarkat löytöpaikat mitattiin takymetrillä.

Kuva 6. Tuohilevyjä M023 osittain tiilimurskan M014 alla pohjoiseen. Nurkassa kiveys M033. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:47.

Sortumakerroksen M014 alta paljastui paikoin koillinen–kaakko-suuntaisia maatuneita puunkappaleita R022, jotka tulkittiin laotalattian jäänteiksi. Jäänteet eivät kuitenkaan muodostaneet minkäänlaista yhtenäistä kerrosta. Sen sijaan niiden alla olleet tuohilevyt **M023** (kuva 6) levittäytyivät koko kellarin lattialle, ja niiden tarkoitus oli selvästi eristää kellarissa ollut laotalattia kosteudelta. Tuohilevyt olivat säilyneet erittäin hyvin, ja suurimmillaan ne olivat n. 20 cm levyisiä ja 30 cm pituisia. Tuohet otettiin talteen, mutta niille ei annettu löytönumeroa. Kellarin pohjoisnurkassa M023:n päällä oli kasa irtokiviä **M033**, mikä ei kuitenkaan muodostanut mitään yhtenäistä rakennetta.

Tuohikerros M023:n seasta tuli joitakin löytöjä; melko runsaasti eläinten luita, piikiveä, kivisavikannun kappaleita, hiiltyneitä pähkinänkuoria ja pala vihertävää tasolasia (:61). Löydöt tulivat pääasiassa kellarin itänurkasta pohjoisnurkkaan johtaneesta kourusta R034, joka oli täynnä tuohia. Kourusta löytyi isompia naudanluita kuin muualta kellarista. Siinä oli myös havaittavissa hienoa laasti- ja tiilimurskaa tuohilastujen M023 alla.

M023:n alla, lattiakivien välissä oli mustaa, tahmeaa orgaanista maata **M021**. M021 oli lähes täysin löydötöntä: ainoa löytö oli heti mahdollisen uuninperustuksen R018 lounaispuolelta löytynyt harmaan kivisaviastian kappale (:60). M021 on ilmeisesti syntynyt pitkän ajan kuluessa lattiakivien väliin päätyneestä liasta. Vuoden 2014 maanäytteissä maa oli lupaavasta koostumuksestaan huolimatta täysin tyhjä kasvijäänteistä.

Kellarin seiniä kiertävät kourut olivat täynnä tummaa, orgaanista maata **M017** (kuva 7), joka oli vuoden 2015 runsaslöytöisin yksikkö. Vaikuttaa ilmeiseltä, että munankuoria, kalanruotoja ja -suomuja sekä koti- ja riistaeläinten luita sisältävä kerros on paikalleen kertynyttä keittiöjätettä. Kerros oli noin 10 cm paksuinen, tosin paksuimmillaan se oli noin 15 cm kellarin pohjoisnurkan syvennyksessä.

Kaivaessa M017 haisi voimakkaan mädältä ja pistävältä. Kerros olikin pysynyt melko kosteana, mikä osaltaan selittää siitä tehtyjen orgaanisten löytöjen hyvän säilyneisyyden. Luiden ja munankuorien lisäksi yksiköstä löytyi joitakin tasolasin paloja, kaksi lasiastian sirpaletta (:50), rautanauloja, mahdollisesti arkun tai oven rautavahvike (:49), kivisaviastian kappaleita (:52), villalangan pätkiä ja mahdollisesti tuohinen kengänpohja (:58). Eräs mielenkiintoisimpia löytöjä yksiköstä on haarukkamainen rautaesine (:47), joka löytyi kourusta aivan kellarin Luostarin jokikadun puoleisen luoteisseinän juuresta. Kyseessä on mahdollisesti paistiharukka. Ainoa yksiköstä löytynyt henkilökohtainen esine on pronssinen nuppineula (:45).

Kuva 7. Tumma, lähes musta M017 pohjoiseen ja kiveys M033 ennen poistamista. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:50.

Kellarin pohjoisnurkasta M017 kaivettiin kokonaan pois, mutta sitä jäi vielä jonkin verran kaivamatta kellarin seinän alle. Samaa yksikköä on ilmeisesti kaikilla kellarin seinänvierillä, mutta muuten kuin pohjoisnurkan osalta sitä ei vuonna 2015 kaivettu.

9.1.8. M031, M026, M030, M029 ja M027

M017:n ja osittain lattiakiveyksen R010 alta paljastui hyvin ohut, maatuneen orgaanisen aineen kerros **M029**. Epätasaisesti pohjustushiekan M026 päällä ollut kerros oli paksuudeltaan vain muutamasta millimetristä 10 mm, ja se oli osittain sekoittunut alla olevaan hiekkaan erottuen värjäytyneenä hiekkana. Yksikkö on mahdollisesti sama kuin kellarin luoteisseinän alla M017:n ja M026:n välissä selvästi erottunut harmaa hiekka. Yksiköstä ei talletettu löytöjä, mutta pohjustushiekan M026 löydöt saattavat liittyä siihen.

M017: n alta koko kellarin pohjoisnurkan alueelta paljastui n. 20 cm paksuinen karkea, okranvärinen pohjustushiekka **M026** (kuva 8). M026 paljastui erittäin runsaslöytöiseksi, sillä sen seasta tuli runsaasti kappaleita ainakin neljästä lasipikarista (:73), kahdesta kivisavikannusta (:75 ja :76) ja kahdesta punasaviastiasta (:77 ja :78). Yksiköstä löytyi myös paljon hasselpähkinänkuoria ja kokonaisia pähkinöitä sekä yksittäisiä saksanpähkinän kuoria, langanpätkiä, piikivi ja tulessa olleita rautaesineitä. Hiekan seassa oli myös joitakin luita, jotka olivat kuitenkin erittäin huonokuntoisia ja vaikuttivat palaneilta. Myös joissakin kivisaviastian kappaleissa oli jälkiä tulesta, ja hiekka saattaakin olla myös sammutushiekkaa. Hiekka liittyy luultavasti rakennuksen ensimmäiseen käyttövaiheeseen, sillä se on heti pohjasaven M027 päällä, ja sen löydöt ajoittuvat typologisesti 1400-luvulle, jopa 1400-luvun alkuun.

Kuva 8. Pohjustushiekka M026 pohjoiseen. Etualalla lattiakiveystä R010. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:62.

Mahdollisen uunin pohjan R018 keskeltä kaivettiin n. 5 cm paksuinen hiilipitoinen puusilppu **M031**, josta löytyi muun muassa hieno luukahvainen ruokaveitsi (:92). Yksikön alla oli karkeaa hiekkaa

M030 (kuva 11, s. 31), joka on mahdollisesti samaa kuin M026. Yksiköiden yhteyttä ei kuitenkaan pystytty varmistamaan. Pinnastaan likaiseksi värjäytyneen M030:n pintaan oli painunut kaksi palaa samasta 1400-luvun raerenilaisesta kivisavikannusta (:91).

Kuva 9. Sinisen pohjasaven M027 epätasaista pintaa ja viemäriputki R028 pohjois-luoteeseen. Puutikut merkkäavat löytökohtia. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:71.

Pohjustushiekan M026 alta paljastui pinnastaan likaiseksi värjäytynyt sininen pohjasavi **M027** (kuva 9). Savi oli epätasaista ja sen pinnassa oli havaittavissa matalia kuopanteita, luultavasti lapionpistoja. Pohjasaveen kellariin johtavan portaikon pielen lounaispuolelle kaivettiin 40 cm syvä kuoppa puulustonäytteen sahaamiseksi, ja samalla varmistui kyseessä todella olevan koskematon pohjasavi.

9.2. Rakenteet

Vuonna 2015 tutkittiin lähes pelkästään samoja rakenteita kuin edellisenä kaivausvuonna. Oma

tunnuksensa annettiin kellarin luoteisseinän alapuoliselle viemärikourulle R028 ja pystyhirsille R032–35.

Kartta 3. Kellarin K94:9 rakenteet. Holvikomerot R23:1–2, tynnyriholvi R26:1–2, holvinkanta R009, lattiakiveys R010, holvinkanta R011, mahdollinen tulisija R018 ja kellarin väliseinä R019. Ilari Aalto.

9.2.1. Holvinkannat ja holvit R009, R011 ja R26:1–2

Kellarissa on ollut ainakin kaksi erilaista holvia, joista varhaisempi on ollut harmaakiveä ja nuorempi tiiltä. Vuonna 2012 kaivauksen kaakko–luode-suuntaisesta tiilisestä tynnyriholvista R26:2 (kartta 3) oli vielä osa jäljellä paikalleen hajonneena. R26:2 oli jatkettu suoraan kellarin luoteisseinustan (Luostarin jokikadun puolen) kivisestä holvinkannasta R26:1. Tämäkin holvinkanta todettiin erittäin huonokuntoiseksi, ja kaivausturvallisista syistä holvinkanta purettiin vuonna 2014.

Vuonna 2015 ei kajottu kellarin kaakkosisseinän holvinkantaan R009, jonka tukeminen on kaivauksen suurimpia haasteita. Sen alle on jätetty iso maapatsas kannattelemaan holvia, mutta maapatsaan poistaminen alkaa olla ajankohtaista tulevien kaivausten aikana.

9.2.2. Väliseinä R019

Kellarit K94:9 ja K94:10 erottava väliseinä on dokumentoitu jo 1990-luvulla. Sille annettiin kuitenkin vuonna 2014 teknisistä syistä oma rakennetunnus R019. Väliseinä ei edusta mitään tiililimitystyyppiä, vaan tiilet on ladottu vaihtelevasti. Koska seinässä näkyy voimakas kerrosta M014 vastaava palojälki, on sen täytynyt olla pystyssä ennen kellarin primäärikäytön päättäneitä tulipalooja. Se ei kuitenkaan kuulu suuren kivitalon varhaisimpiin rakenteisiin, koska se on muurattu tiilestä varhaisimpien rakenteiden ollessa tiiltä. Seinä myös liittyy kellarin K94:9 rappusten epäsäännölliseen harmaakiviseen koillispieleen, jonka täytyy olla seinää vanhempi.

9.2.3. Holvikomerot R23:1–2

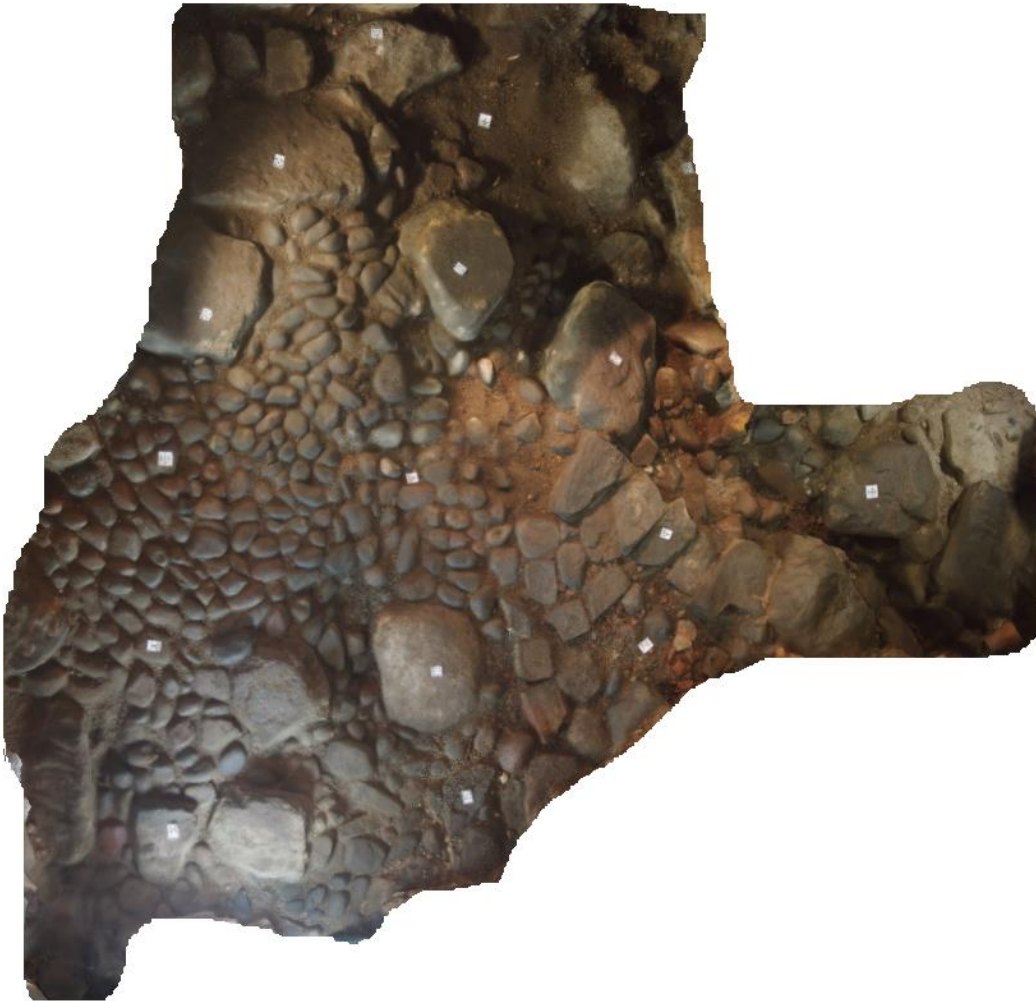
Vuoden 2012 kaivausten lopuksi kellarin lounaisseinältä paljastui jo 1994 havaitut mutta tutkimattomiksi jääneet kaksi kivistä muurattua kaakosta luoteeseen laskevaa holvikomeroa **R23:1** (kaakko) ja **R23:2** (luode) (kuva 13). R23:2 on huomattavasti R23:1:tä matalammalla ja rakenne nojaa kohti luodetta. Ilmeisestikin holvit ovat alkujaan olleet samalla tasolla, mutta ne ovat aikojen saatossa painuneet Rettiginrinteen suuntaisesti. Notkahdus on ilmeisesti tapahtunut jo keskiajalla tai viimeistään uuden ajan alussa, sillä R23:n päälle rakennettu (ja sittemmin poistettu) kiveys R19 oli rakennettu kulkemaan vaakatasossa. Tämän vuoksi R23:2:n päällä on huomattavasti enemmän pohjustushiekka M002:ta kuin R23:1:n päällä.

Holvikomeroihin kajottiin vain hyvin vähän kesällä 2015. Ainoastaan Luostarin jokikadun puoleisesta komerosta R23:2 kaivettiin maata pois, että sinne saatiin kaivauksen lopuksi asennettua tukirakenne. Komeroiden luonne ei täsmentynyt kaivamisen yhteydessä.

9.2.4. Lattiakiveys R010, mahdollinen tulisija R018, puulattia R022 ja kourut R024 ja R034

Kellarin mukulakivilattiasta **R010** (noin 3.25 m mpy, laskee luodetta kohti; kuva 10) päästiin paljastamaan iso osa jo vuoden 2014 kaivauksissa. Vuonna 2015 lattia paljastattiin etenkin kellarin luoteisseinustalta, ja sitä kaivettiin jonkin verran esiin myös kellarin kaakkoisseinustalta. Kaakkoisseinän tukirakenne ja holvinkantaa R009 tukeva maapatsas estivät kuitenkin lattian

paljastamisen kokonaisuudessaan.

Kuva 10. PhotoScan-sovelluksella tuotettu ortokuva lattiakiveyksestä R010. Kuvan keskivaiheilla on mahdollinen uuninpohja R018. Luode on ylhäällä. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Lattiakiveys on tiivis, siisti ja hyväkuntoinen. Siihen on käytetty tasakokoisia, noin nyrkin suuruisia mukulakiviä. Säännöllisin välein lattiassa on kuitenkin koholla suurikokoisia kiviä, jotka ovat luultavasti kannatelleet lattiakiveyksen päällä ollutta lautalattiaa R022. Lattiakiveys on hajonnut rakenteen R018 luoteiskulmasta, missä lattian pohjustushiekka on näkyvissä. Kellarin pohjoisnurkasta kiveystä ei tavattu ollenkaan.

Lattia ei ole aivan tasainen. Ilmeisesti koko kellaria reunustavat seinän juuressa kulkevat kourut, minkä lisäksi rakenteen R018 lounaispuolella vaikuttaisi olevan matala kaakko–luode-suuntainen kouru. Seiniä kiertäville kouruille annettiin vuonna 2014 rakennetunnus **R024**. Lattiakouruista pohjoinen, **R034** on kaikkein suurin. Se kulkee itä–länsi-suuntaisesti ja johtaa pohjoisnurkassa olevaan syvempään altaaseen. Jykevä, reunoiltaan kivetty kouru viittaa joko runsaaseen veden

käsittelyyn tai valumavesien ohjaamiseen.

Erikoinen piirre muuten hyvin samankokoisista kivistä ladotussa lattiassa ovat suurikokoiset, säännöllisin välein asetetut kivet (ks. kuva 10). Nämä kivet tulkittiin vuonna 2014 lautalattian kannatuskiviksi. Silti on epäselvää, miksi kivet on aseteltu itä–länsi-suuntaisesti, vaikka koko muu rakennus on lounas–koillinen-suuntainen. Suuret kivet muodostavat kellarin länsinurkassa suoran kulman. Yksi mahdollisuus on, että kivet liittyvät johon aiempaan rakennusvaiheeseen tai jopa kellaria edeltäneeseen rakennukseen, mutta tämä tuntuu melko epätodennäköiseltä. Joka tapauksessa ainakin kellarin pohjoisnurkassa kivet on asetettu suoraan pohjasaven päälle ilman pohjustushiekkaa.

Kuva 11. Mahdollinen uuninpohja R018 ja pohjustushiekka M030 itään. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:74.

Mahdollinen tulisijan pohja **R018** (kuva 11) löytyi vuoden 2014 kaivauksissa keskeltä kellaria. Vuonna 2015 rakennetta saatiin paljastettua hieman lisää kaakon suuntaan. Sen kaivaminen

kokonaan esiin on kuitenkin toistaiseksi mahdotonta, koska rakenne sijaitsee holvinkantaa R009 tukevan maapatsaan alla. Länttä kohti kapeneva rakenne rajautuu pohjoisessa kouruun R034, muuten sitä reunustavat isommat kivet. Silmäänpistävä piirre ovat rakenteen kouruun R034 liittyvät siististi itä–länsi-suuntaiseen riviin ladotut kulmikkaat kivet. Muuten rakenne erottuu ympäristöstään hieman koholla olevana. Rakenne R018 on ladottu tiilistä, mikä erottaa sen ympäröivästä mukulakivilattiasta. Rakenteen keskellä on muun rakenteen tavoin länttä kohti kapeneva aukko, josta tiilet puuttuvat. Tämä kohta oli täynnä tiilimurskaa, hiiltä ja orgaanista maata M031, ja se tulkittiin tulipesän kohdaksi. Mielenkiintoisia ovat tästä aukosta löytyneet esineet, jotka on tarkemmin mainittu maayksiköiden kohdalla (ks. 9.1.8. M031, M026, M030, M031 ja M027). Rakenteen keskeltä maapatsaan profiilista paljastui keskikokoisia, ladottuja tiiliä korkeammalla olevia kiviä, mutta rakenteen tarkempi luonne ei paljastunut.

Kellarissa K94:9 on vuosien 2014 ja 2015 kaivaushavaintojen mukaan luultavasti ollut laotalattia mukulakiveyksen R010 ja eristystuohen M023 päällä. Lattialle annettiin rakennetunnus **R022**, ja sen jäänteitä on lähinnä säilynyt kellarin seinustoilla. Lähes tyystin maatuneiden lautojen jäänteiden perusteella lattia on ollut lounas–kaakko-suuntainen, ja ainakin paikoin siinä on käytetty rautanauloja, joita seinustoilta löytyi. Kellarin pohjoisnurkasta luoteisseinän alta paljastui kuitenkin erittäin huonokuntoinen seinän suuntainen (lounas–koillinen) puu, joka saattaa myös liittyä lattiaan. Tarkempia arvioita lattian rakenteesta on mahdoton tehdä. Toinen mahdollisuus on, että löytyneet puujäänteet olisivat peräisin vain lattiakouruja peittäneistä rakenteista, mutta tämä tuntuu epätodennäköiseltä lautajäänteiden suunnan vuoksi. Myös tuohieristys tuntuisi edellyttävän sen päälle rakennettua lattiaa. Lattian koholla olevat kivet saattavat myös liittyä laotalattian tukemiseen.

9.2.5. Kuoppa K032, Viemäriputki R028, pystypaalut R034, R035, R036 ja R037 sekä hirsiarina R038

Kellarin pohjoisnurkasta paljastui tuohikerroksen M023 ja orgaanisen maan M017 poistamisen jälkeen allasmainen syvennys (kuoppa **K032**), jossa lattiakiveys oli hajanainen tai sitä ei ollut ollenkaan (kuva. 12). Aivan kaivauksen lopulla K032:sta paljastui Luostarin jokikadun puoleisen seinän ali kulkeva ilmeisesti mäntyhirrestä veistetty viemäriputki **R028** (kuvat 12 ja 13). Viemäriputken leveys on 27 cm ja korkeus 34 cm. Se on veistetty yhdestä hirrestä, jonka 6–7 cm paksu yläosa on sahattu irti, ja sisäpuolelle on veistetty putki, jonka korkeus on 22 cm ja leveys on 19 cm. Putki levenee alaspäin, mutta tämä johtunee vuosisatojen aikana tapahtuneesta

painumisesta. Putken suun lounaispuolisessa (kuvassa vasemmalla) sivu oli hieman viistottu.

Kuva 12. Kellarin pohjoisnurkka ja viemäriputki R028 kaivettuna esiin. Pohjois-luoteeseen. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:68.

Kuva 13. Viemäriputki R028 kokonaan tyhjennettynä luoteeseen. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:80.

Viemäriputki näyttäisi laskevan kellariin, mutta tämä johtuu lähes varmasti seinän painumisesta. Putken koillispuolella oli putken suuntainen irtain, ulkoneva lauta (leveys 34 cm, paksuus 4 cm),

joka liittyi luultavasti myös veden ohjaamiseen. Löydettyäessä viemäriputki oli täynnä pohjustushiekkaa M026 ja jätemaata M017. Putken pohjalla oli myös yksittäisiä pieniä mukulakiviä ja kaksi suurta palaa punasavisesta kolmijalkapadasta (:77). Esiin kaivamisen jälkeen viemäri alkoi nopeasti kasvaa lahottajasieniä tummatupaskynsikästä ja maitovahakäöpää.

Kellarin pohjoisnurkasta, sekä kellariin johtavan portaikon lounaispielen eteläkulmasta että kellarin luoteisseinän juuresta paljastui neljä pystyhirttä **R034**, **R035**, **R036** ja **R037** (kuva 14), joiden tarkoitus on epäselvä. Hirsiarinaa esiin kaivettaessa pohjoisnurkan hirsien R036 ja R037 alaosia paljastui pohjasavesta, mutta hirsien päitä ei saatu esiin. Ne siis menevät erittäin syvälle saveen. Hirret ovat myös niin tiukasti lattiaan kuuluvien isojen kivien välissä, ettei niitä ole ollut mahdollista iskeä paikoilleen jälkikäteen. Hirret ovatkin luultavasti kellarin rakentamisen ajoilta. Voi olla, että niillä on merkattu kellarin rajat maahan, mutta on myös mahdollista, että hirret ovat liittyneet kellarin tynnyriholvin muuraamiseen.

Kuva 14. Kellarin pohjoisnurkan pystyhirret R036 (vasemmalla) ja R037. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:78.

Aivan kaivauksen lopulla kaivettiin savimaasta M027 esiin kellariin johtavan portaikon lounaispielen alta hirsiarina. Kuoppa kaivettiin ainoaan kohtaan missä se oli mahdollista poistamalla iso lattiakivi. Tässä kohdin portaikon pielestä ulkonee suurikokoinen kivi, jonka alta

arina paljastui. Ainakin tässä kohti löydettiin vain yksittäinen pystyhirsi, jolle annettiin rakennetunnus **R038** (kuva 15). Hirsi oli melko huonossa kunnossa, mutta sen uloimmat vuosilustot olivat säilyneet ja siitä päätettiin sahata dendrokronologinen ajoitusnäyte (kuva 16).

Kuva 15. Portaikon lounaispielen alainen hirsiarina R038 pohjoiseen. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

AKDG4434:82.

Kuva 16. Esko Lehtonen sahaa näytettä hirsiarinasta. Työkuva. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. AKDG4434:83.

9.3. Tulkinnat

Vuoden 2015 kaivaukset vahvistivat vuonna 2014 syntyneitä tulkintoja kellarista keittiönä. Myös kellarin käytön ajoittuminen 1400–1500-luvuille vahvistui vuonna 2015, koska käyttökerroksesta ei löytynyt ainuttakaan tätä nuorempaa esinettä. Tarkemmat ajoitukset selviävät toivon mukaan radiohiilinäytteistä.

Merkittävin koko suuren kivitalon rakennushistoriaan liittyvä löytö oli kellariin K94:9 Luostarin jokikadulta johtavan portaikon lounaispielen ja kellarin luoteisseinän välinen rakennussauma. Luostarin jokikadun puoleinen luoteisseinä on rakennettu portaikon pieltä vasten, minkä perusteella jälkimmäisen täytyy olla vanhempi. Vaikuttaakin siltä, että hämmästyttävän jyrkellä portaikon pieli on alun perin ollut rakennuksen ulkoseinä. Toistaiseksi on epäselvää, milloin rakennuksen laajentaminen on tapahtunut. Vihjeen tähän antaa itse laajennusosuus, jonka seinät on muurattu harmaakivestä käyttämättä lainkaan tiiltä. Koska tiili vaikuttaa rakennusaineena yleistyneen Turussa 1400-luvun kuluessa, on laajennus luultavasti tehty jo 1400-luvun alkupuolella. Se ei siis olisi kovin paljon rakennuksen vanhinta, 1400-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä rakennettua osaa nuorempi.

Kellarin käytössä näyttäisi sen luoteisseinustalle kertyneen jätteen perusteella olleen ainakin kaksi käyttövaihetta. Ensimmäiseen käyttövaiheeseen kuuluvat runsaat viinipikarien ja olutkannujen kappaleet, kimpiastioiden palat ja pähkinänkuoret, jotka löytyivät hiekan M026 seasta. Astioiden perusteella tämä varhainen käyttövaihe ajoittuu 1400-luvulle, ehkä 1400-luvun alkupuolelle tai puoliväliin. Tämä vaihe on mahdollisesti päättynyt tulipaloon, sillä M026:n luut ja osa astiankappaleista on palaneita.

Kellarin toinen käyttövaihe erottuu paksuna orgaanisen jätteen kerroksena, joka on kasautunut hienompien astioiden päälle. Kerrosta määrittävät erilaiset koti- ja riistaeläinten luut ja kalanruodot. Etenkin kalojen luita ja suomuja on kerroksessa huomattavan paljon. Tätä käyttövaihetta on typologisesti mahdoton ajoittaa tarkemmin kuin 1400–1500-luvulla, koska kerroksesta (M017) ei ole ajoittavia esinelöytöjä. Kerroksesta on kuitenkin yksi henkilökohtainen esine, joka kertoo jotain tilan käyttäjistä: keittiöjätteen seasta löytyi yksi pronssinen nuppineula (:45), jollaisia käytettiin naisten huntujen kiinnittämiseen. Ainakin yksi naispuolinen henkilö on siis todistettavasti ollut kellarissa 1400–1500-luvulla. Tämä nuorempi käyttövaihe päättyi tulipaloon,

joka aiheutti sortumakerroksen M014 joskus 1500-luvulla.

Vaikka kellarin käyttövaiheet erottuvat stratigrafisesti selvästi toisistaan, on hyvin vaikea tulkita, minkälaisia toimintojen muutosta erilaiset kerrokset edustavat. Kyse ei välttämättä ole muusta kuin muutoksesta kellarissa tapahtuneessa jätteidenkäsittelyssä. Kaiken kaikkiaan kellariin on kertynyt runsaasti syömiseen ja juomiseen – myös hienostuneeseen viininjuontiin – liittyviä löytöjä. Olisikin houkutteleva ajatus ehdottaa, että suuri kivitalo tai ainakin kellari K94:9 olisi toiminut 1400-luvulla tavernana tai majatalona. Löydöt voivat kuitenkin myös kertoa varakkaasta porvaristaloudesta. Joka tapauksessa on ilmeistä, että kellarissa on käsitelty ruoka-aineita ja juomia, ja mahdollisesti myös nautittu niitä. Ainakin siellä on säilytetty myös tarjoiluastioita.

Kellarin toimintojen kannalta mielenkiintoinen elementti on myös itä-länsisuuntaisesti lattian poikki kulkeva suurikokoinen vesikouru, joka päättyy Luostarin jokikadun puolelle johtaneeseen puiseen viemäriputkeen R028. Tämä rakenne yhdessä tuohilla ja lautalattialla peitetyn lattiakiveyksen kanssa viittaa siihen, että kellarissa on luultavasti käsitelty runsaasti vettä. Liisa Seppäsen mukaan tällaiset rakenteet voivat viitata myös saunaan.⁹ Vaikka löytöjen valossa kellarissa K94:9 on siis varmasti käsitelty ruoka-aineita ja laitettu ruokaa, tila on saattanut myös toimia saunana. Nämä toiminnot eivät sulje toisiaan pois.

Kellarin erikoinen lattiarakenne suurine kivineen herättää ajatuksen, että ennen kivitalon muuraamista paikalla on saattanut olla aiempi, itä-länsisuuntainen rakennus, kun taas suuri kivitalo on Luostarin jokikadun tavoin lounas-koillis-suuntainen. Tuntuu kuitenkin epätodennäköiseltä, että varhaisempaa rakennusta olisi perustettu samaan syvyyteen kuin mihin nyt näkyvä kellari on säilynyt. Toistaseksi jääkin auki, miksi kellarin pohjan suuret kivet on ladottu eri kulmaan kuin muu rakennus.

Kellarin käyttöajan löydöt keskittyvät selvästi huoneen seinustoille (ks. seuraava luku), eikä lattian keskivaiheilta ole löytynyt kuin muutama yksittäinen pieni astianpala, jotka ovat luultavasti jääneet lattian väliin. Tätä tukee se, että tismalleen samojen astioiden kappaleita on kellarin seinustoilta. Kellarin jätteet on siis lakaistu kellarin nurkkia kiertäviin kouruihin. Vuonna 2014 suurin löytökeskittymä oli kellarin pohjoisnurkassa, mistä löytyi runsaasti lasi-, savi- ja puuastioiden kappaleita sekä kalanruotoja, eläinten luita ja pähkinän kuoria ja pähkinöitä. Astioiden kappaleet

---

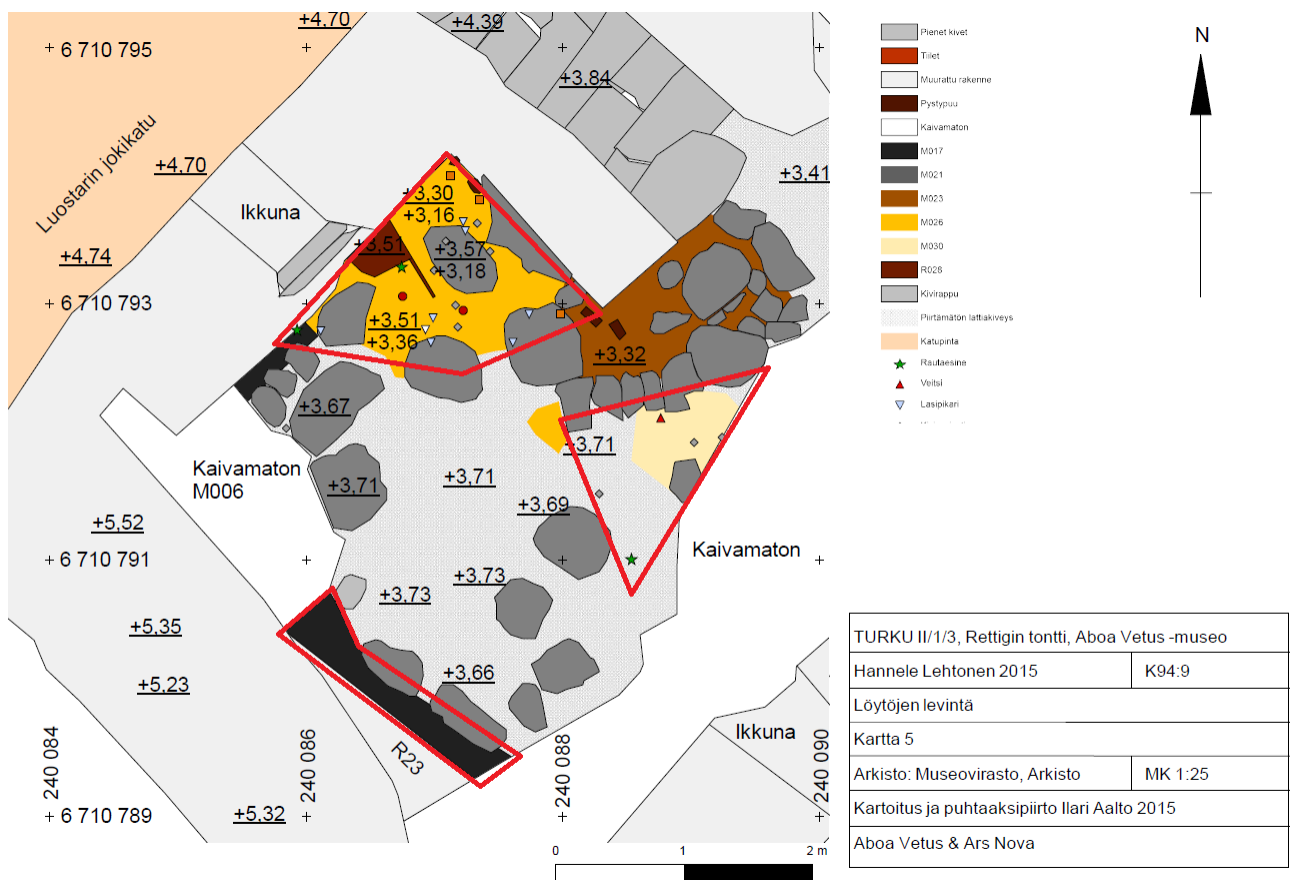
⁹ Seppänen 2012, 692–693, 825, 830.

ovat peräisin ainakin neljästä eri lasipikarista, kahdesta kivasavikannusta, kahdesta punasaviastiasta (toinen on kolmijalkapata) ja kahdesta kimpiastiasta. Astiat ajoittuvat 1400-luvulle.

1400–1500 -luvulle ajoittuvasta käyttökerroksesta löytyneet tasolasinpalaset viittaavat luultavasti siihen, että kellarin valoaukoissa on jo tässä vaiheessa ollut lasi-ikkunat.

10. Esinelöytöjen kuvaus

Kartta 4. Kellarin käyttökerrosten löytökeskittymät merkittynä punaisella. Löydöt keskittyivät seinustoille ja rakenteen R018 yhteyteen. Kartta 5. Ilari Aalto.

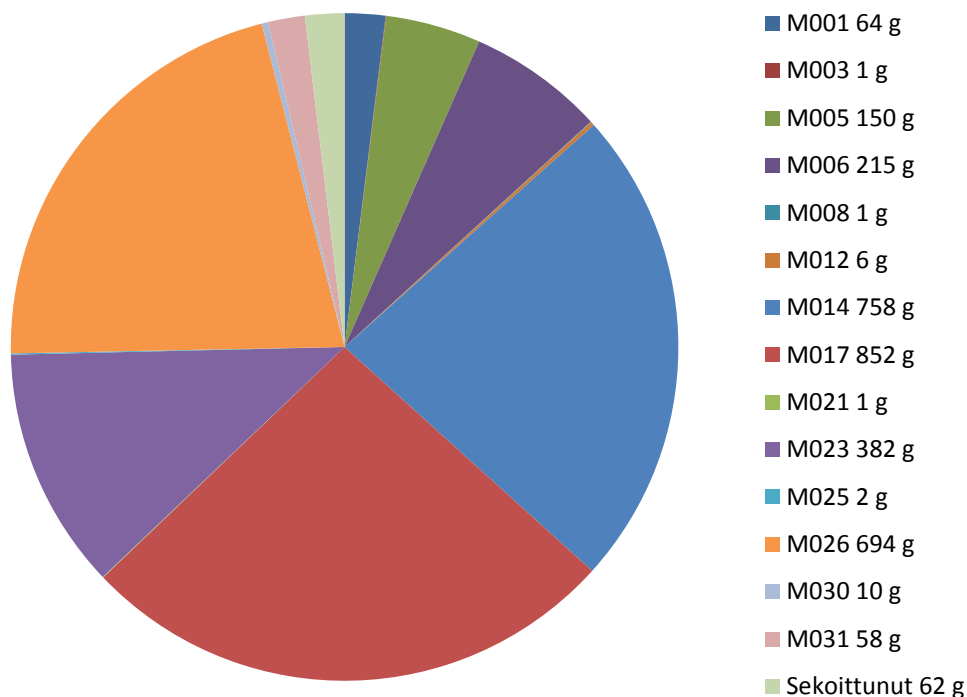
Suurin osa löydöistä on peräisin kellarin K94:9 käytön aikana syntyneistä kerroksista. Ne siis edustavat oletettavasti tilassa tapahtuneita toimintoja. Mielenkiintoista kyllä kellarin käytönaikaiset löydöt poikkeavatkin kellariin hylkäämisen jälkeen kertyneen täyttömaan löydöistä. Sekä käyttömaassa että täyttömaassa elinten luut ovat hallitsevin löytöryhmä, mutta käyttökerrosten esinelöydöt ovat täyttökerroksia ehjempitä ja peräisin selkeästi yksittäisistä astioista. Pääasiassa käyttökerrosten löydöt ovat myös parempikuntoisia kuin nuoremmista kerroksista löydetyt, ja aivan kellarin pohjalla on luun lisäksi säilynyt muutakin orgaanista ainesta, kuten puisten

kimpiastioiden kappaleita.

Kellarin käyttöaikaan liittyneiden esinelöytöjen hajonta oli selkeä (kartta 4). Löydöt sijoittuivat eniten kellarin pohjoisnurkkaan, kuopan K032 yhteyteen. Sen lisäksi löytöjä tuli kellarin luoteisseinän edustan kourusta ja rakenteen R018 yhteydestä. Edellisvuonna etenkin luita mutta myös astioiden kappaleita löytyi myös kellarin lounaisseinän edustan kourusta. Lattian kivetty alue oli lähes löydötön.

Vuoden 2015 esinelöydöt ovat selvästi aiempia vuosia vanhempia. Kellarin pohjalta löytyi suuren kivitalon käyttöajan alun esineistöä 1400-luvulta, jopa vuosisadan alkupuolelta asti. Erityisen huomionarvoisia ovat runsaat lasipikareiden, kivisavikannujen ja kimpiastioiden kappaleet, jotka ovat peräisin samoista astioista ja jotka löytyivät pääosin kellarin pohjoisnurkasta. Kaikkiaan löydöt ajoittuvat 1300-luvun puolivälistä 1600-luvulle. Nuorimmat löydöt ovat peräisin kellarin sekoittuneesta täyttömaasta. Kellarin käytönaikaiset löydöt ovat paljon homogeenisempia ja ajoittuvat typologian perusteella rakennuksen käyttöaikaan, 1400–1500-luvuille.

Kaavio 1. Esinelöytöjen jakautuminen yksiköittäin painon mukaan vuonna 2015.

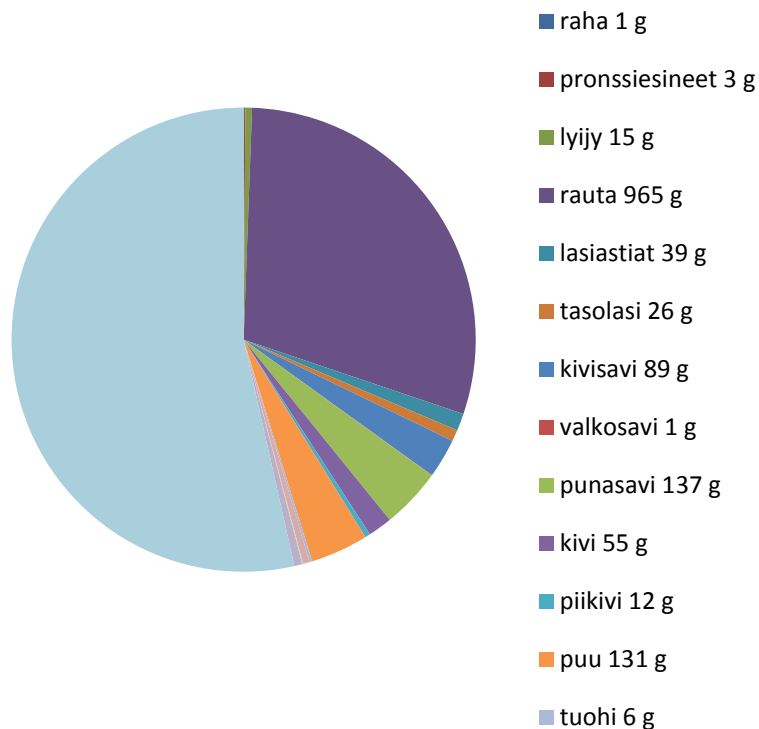

Löydöt on luetteloitu Kansallismuseoon päänumerolle KM 40575 (:1–103). Löydöt on luetteloitu

yksikön ja materiaalin mukaan, niin että joka yksikön kohdalla löydöt on luetteloitu samassa järjestyksessä. Myös luut on sisällytetty löytöluetteloon, mutta ei tiliä.

Vuonna 2015 kosteista käyttökerroksista löytyi runsaasti konservointia vaativia löytöjä (lasiastioiden sirpaleita, puuesineitä ja rautaesineitä). Näiden löytökuvaukset on kirjoitettu ennen konservointia, ja tiedot saattavat etenkin metalliesineiden kohdalla vielä muuttua. Esineiden konservointipaikka ei ole vielä selvillä raportin kirjoitushetkellä.

Kaavio 2. Kaikkien löytöjen jakautuminen materiaaleittain vuonna 2015.

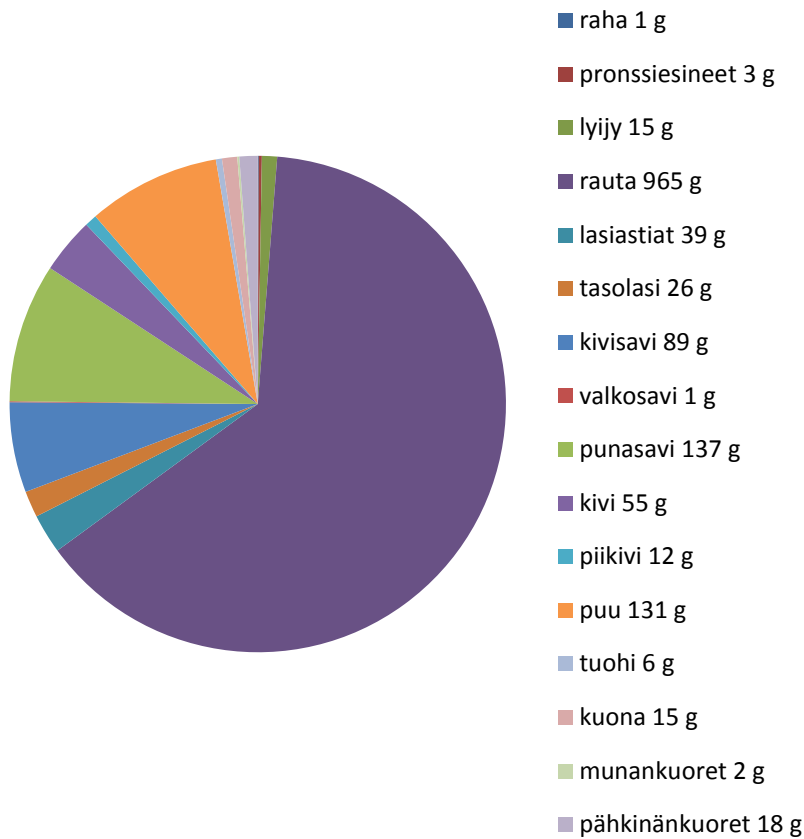

Metalliesineiden mitat on otettu suurimman halkaisijan mukaan. Naulojen kohdalla on mitattu pituus ja kannan leveys, sekä varren suurin leveys ja paksuus. Taipuneitten naulojen kohdalla on arvioitu esineen pituus suorana. Astioiden kappaleista on otettu ainoastaan ehjät mitat lukuun ottamatta konservointia odottavia lasi- ja kimpiastioita, joista on otettu vain paino.

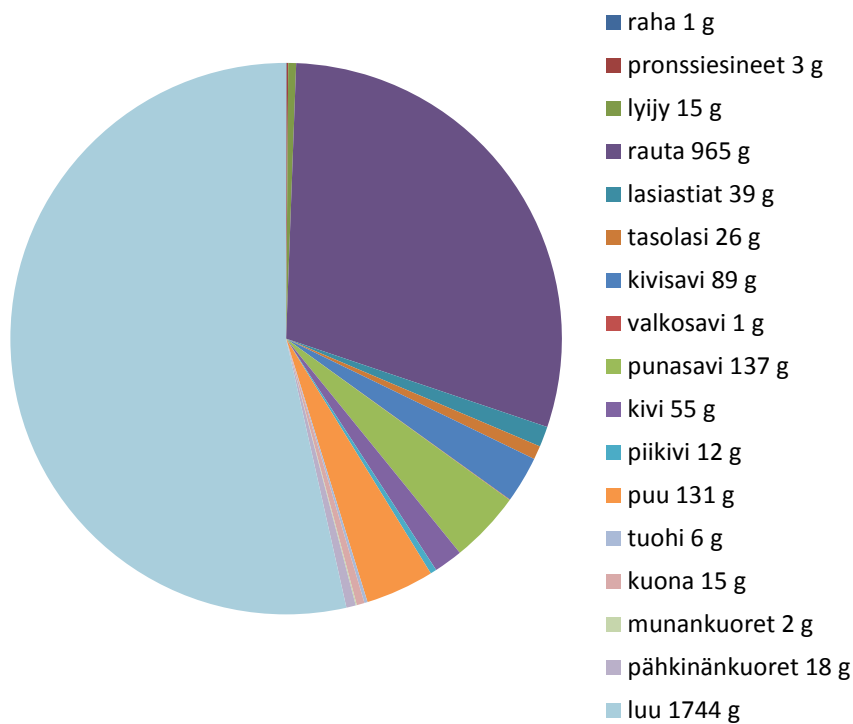
Kaiken kaikkiaan löytöjä tuli jonkin verran vähemmän kuin edellisvuosien kaivauksissa. Vuonna 2014 löytöjä tuli 107 alanumeroa painoltaan 4 932 g, kun taas 2015 löytöjä tuli 103 alanumeroa yhteispainoltaan 3 256 g. Vuoden 2015 löydöistä 61 % (1 999 g) on peräisin kellarin käytön aikaisista kerroksista M017–M031, 23 % (758 g) tulipalokerros M014:sta ja 15 % (499 g) kellarin

täyttömaasta M001–M012 (kaavio 1).

Kaavio 3. Esinelöytöjen jakautuminen materiaaleittain vuonna 2015 ilman luita.

Kaavio 4. Vuoden 2015 löydöt materiaalin mukaan.

Jos löytöjen jakaumaa tarkastelee materiaaleittain, on 54 % (1 744 g) löydöistä luita (kaavio 2). Toiseksi suurimman löytöryhmän muodostavat rautaesineet (30 %; 965 g). Muuten löydöistä pääosa on erilaisia astioita – punasavea (137 g), kivisavea (89 g), puuta (131 g) ja lasia (39 g). Muut löytöryhmät jäävät painoltaan hyvin marginaalisiksi (kaaviot 2 ja 3).

Vuoden 2014 löytöihin verrattuna luiden suhteellinen osuus löytömäärästä on laskenut vuonna 2015 (kaavio 4). Vastaavasti raudan ja astioiden määrä on kasvanut sekä suhteellisesti että todellisesti. Vuonna 2015 löytyi kaksinkertaisesti rautaesineitä vuoteen 2014 verrattuna.

10.1. Metalliesineet

Vuonna 2015 kaivaukselta löytyi vain yksi varma raha, ilmeisesti Magnus Erikssonin kaudelle (1319–1364) ajoittuva E-brakteaatti (:29; kuva 17). Raha ei ole täysin yllättävä, koska jo vuoden 2012 kaivauksessa kellarista löytyi saman kuninkaan kruunupääbrakteaatti. Löytökonteksti on kuitenkin erikoinen, koska E-brakteaatti on kellarin pohjalla olevasta sortumakerroksesta M014. On tietysti mahdollista, että se olisi valunut sinne ylempää M001:stä. Raha on joka tapauksessa vanhempi kuin koko rakennus.

Kuva 17. Maunu Eerikinpojan E-brakteaatti :29. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Kerroksesta M014 löytyi myös pyöreä, litteä ja pahoin korrodoitunut pronssiesine (:30), joka on

luultavasti joko nappi tai kolikko. Samasta kerroksesta löytyi lisäksi pronssinen ongenkoukku (:31) ja pieni, ohut pronssiputki (:32). Ainoa kellarin käyttökontekstista löytynyt pronssiesine on hyväkuntoinen nuppineula (:45; kuva 18).

Kuva 18. Nuppineula :45. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Lyijyä löytyi vain kaksi kappaletta; sulanut möykky (:69) hiekkamaa M026:sta ja taitettu levymainen lyijykappale (:95) holvin R26:2 päällä olleesta sekoittuneesta maasta.

Selkeästi suurin osa esinelöydöistä oli rautaesineitä, pääasiassa rautanauvoja. Täyttömaa M001:stä löytyi 33 g rautanauvojen ja muuriankkurin kappaleita (:1–2).

10.2. Lasiesineet

Vuoden 2015 kaivauksilla lasiesineitä löytyi vuoden 2014 kaivausten tapaan vähän, vaikka tasolasia ja löytyi jopa hieman edellisvuotta enemmän (kaavio 5). Poikkeuksellisesti lasiastioiden kappaleita (38 g) löytyi enemmän kuin tasolasia (24 g). Kaikki kellarin käytön aikaiset lasiastioiden sirpaleet löytyivät pieneltä alueelta kellarin pohjoisnurkasta, jonne ne ilmeisesti on lakaistu. Mielenkiintoista kyllä myös suurin osa tasolasista löytyi kellarin käyttötasosta, minkä perusteella rakennuksessa on ilmeisesti ollut lasi-ikkunat jo 1400-luvulla. Myös kellarin täyttömaasta löytyi yksittäisiä

lasiastioiden paloja.

Kuva 19. Kahden lasipikarin sirpaleita *in situ* yksikössä M026 kellarin pohjoisnurkassa pohjoiseen. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Kuva 20. Kullankeltaisen nauharuodepikarin kappaleita (:73). Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Kaavio 5. Tasolasin määrä grammoina kaivausvuosina 2012–2015.

Kellarin käyttökontekstista löytyi lasiastioiden kappaleita 37 g, joista 36 g (:73) löytyi hiekkamaasta M026 (kuva 19). Niiden joukossa on ainakin Itämerenpikarin, meigelainin ja ruodepikarin (kuva 19) kappaleita, mutta mahdollisesti myös paloja vuonna 2014 löytyneestä kaalinkantalasista KM40165:87. Tähän kuuluvia paloja lienevät kaksi kerroksesta M017 löytynyttä astianpalaa (:50). Samasta kerroksesta löytyi 5 palaa (1 g) tasolasia (:51). Kellarin lattian päällä olleesta maasta M023 löytyi yksi pala tasolasia (:61) ja hiekkamaasta M026 löytyi kaksi tasolasinpalaa (:74), joista toinen on sulanut.

Kuva 21. Suurikokoinen pyöreän ikkunaruidun sirpale :3. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

M026:sta löytyneet pikarit ajoittuvat 1400-luvulle. Suurin osa väriltään kullankeltaisen

ruodepikarin kappaleista (kuva 20) löytyi yhtenä kasana kellarin pohjoisnurkasta. Niiden seassa oli myös paloja aavistuksen turkoosiin vivahtavasta lasipikarista, joka saattaa olla Itämerenpikari. Varsinaisesti vain yhdessä palassa näkyi kuitenkin Itämerenpikarille tyypillinen lasilankakoristelu.

Tasolasia löytyi eniten (19 kappaletta/8 g) tulipalosortumakerros M014:sta (:39). Samasta kerroksesta löytyi myös ainoa tänä vuonna löytynyt passglasin pala (:38).

Täyttömaasta M001 löytyi huonokuntoinen pyöreän lasiastian ruode (:5) ja kirkkaan lasiastian ohut reunapala (:6). Kerroksesta löytyi myös kaksi isokokoista palaa (:3) halkaisijaltaan n. 15 cm pyöreästä ikkunarudusta, jonka kappaleita oli löytynyt jo vuoden 2012 kaivauksissa (KM39152:40; kuva 21). Lisäksi M001:stä löytyi kolme pientä tasolasin palaa (:4). Yksittäisiä tasolasin kappaleita löytyi myös purkumaa M003:sta (:12), tunkiomaa M005:stä (:15) ja palomaa M008:sta (:25).

10.3. Saviesineet

Vuonna 2015 löytyi aiempaa vähemmän saviastioiden kappaleita, mutta kappaleet kuuluivat pitkälti yksittäisiin astioihin, jotka olivat hajonneet kellariin. Eniten löytyi punasaviastioiden palasia (137 g) ja toiseksi eniten kivisaviastioiden palasia (89 g). Kaivauksilta löytyi vain yksi valkosaviastian pala (1 g).

Kuva 22. Raerenilaisen suolalasetun kivisavikannun kappaleita :56, :66 ja :86. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Ympäri kellaria löytyi raerenilaisen harmaan kivisavikannun kappaleita (kuva 22), joista huomattava osa löytyi kellarin luoteisseinän juuresta. Ilmeisesti samaa kannua oli myös kellarin mukulakivilattialla ja mahdollisen uuninpohjan R018 yhteydessä.

Kuva 23. Raerenilaisen kivisavikannun kylkipala *in situ* yksikössä M030. Palassa näkyy viiksi ja partaa. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Kivisaviastioiden kappaleet ovat peräisin kahdesta tai kolmesta astiasta, joista kaksi on raerenilaisia ja yksi siegburgilainen. Raerenilainen astia/astiat ajoittuvat 1400-luvulle ja siegburgilainen ajoittuu välille 1300–1500. Joka tapauksessa astiat ovat 1400-luvun puolelta. Yhdessä raerenilaisessa astiassa on astian kylkeen kuvattu miehen kasvot, joista osa näkyy yhdessä rakenteesta R018 löytyneessä palassa (kuva 23). Osassa raerenilaisen kannun paloja näkyy palojälkiä sisä- ja lohkeamapinnoilla, mikä viittaisi siihen että astia on hajonnut tulesa, kenties tulipalossa.

Kellarista Luostarin jokikadun alle johtaneesta puisesta viemärikourusta R028 löytyi kolme kappaletta (:77) isosta, punasavisesta kolmijalkapadasta (kuva 24). Aivan tämän läheltä löytyi myös neljä pientä kappaletta ulkopuolelta punaiseksi lasitettua punasaviastiaa (:78). Myös kellarin täyttökerroksista löytyi muutamia punasaviastioiden paloja: täyttömaasta M001 löytyi kappale punaiseksi lasitettua, ulkopinnaltaan nokista savipataa (:7), purkumaasta M006 löytyi punasavipadan nokinen kylkipala, palosortumakerroksesta M014 löytyi keltaiseksi lasitetun saviastian kappale (:40) ja sekoittuneesta maasta (luultavasti M001) löytyi vihreäksi lasitetun saviastian pala (:99)

Kuva 24. Viemärikourusta löytyneitä sisältä lasitetun kolmijalpadan kappaleita (:77). Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto

Valkosaviastian kappaleita löytyi vain yksi (:8), ja se on peräisin kellarin sekoittuneesta täyttömaasta M001.

10.4. Kiviesineet

Yhtäkään työstettyä kiviesinettä ei löytynyt. Piikiveä löytyi kaikkiaan 12 palaa: 1 pala yksiköstä M001 (:9), 3 palanutta palaa yksiköstä M014 (:41), 2 palaa yksiköstä M017 (:53), 2 palaa yksiköstä M023 (:63), 1 pala yksiköstä M025 (:67), 2 palaa yksiköstä M026 (:80) ja yksi pala sekoittuneesta maasta (:100). Piikivenkappaleet olivat suurimmaksi osaksi pieniä säleitä, jotka ovat irronneet piitä iskettäessä. Osa paloista on palaneita.

Kellarista talletettiin myös neljä kalkkikivifragmenttia :16, :22 ja :81, yhteispainoltaan 55 g.

Kappaleessa :22 on simpukan fossiili, ja kappaleet :16 ja :81 talletettiin, koska yksiköissä ei muuten ollut kalkkikiveä. Kappaleet :81 löytyivät pohjustushiekka M026:sta, ja kappaleet ovat ilmeisesti palaneet. Nämä voivat kertoa tulipalosta tai liittyä suuren kivitalon rakentamiseen.

10.5. Puuesineet

Vuonna 2015 löytyi edellisvuosiin verrattuna runsaasti puuesineitä. Jo vuonna 2014 huomattiin, että kellarin pohjalla säilymisolosuhteet ovat verraten suotuisat puuesineiden säilymiselle. Vuonna 2015 löydettiin hiekasta M026 ainakin kahden kimpiastian kappaleita (:83; kuva 25). M026:n seasta

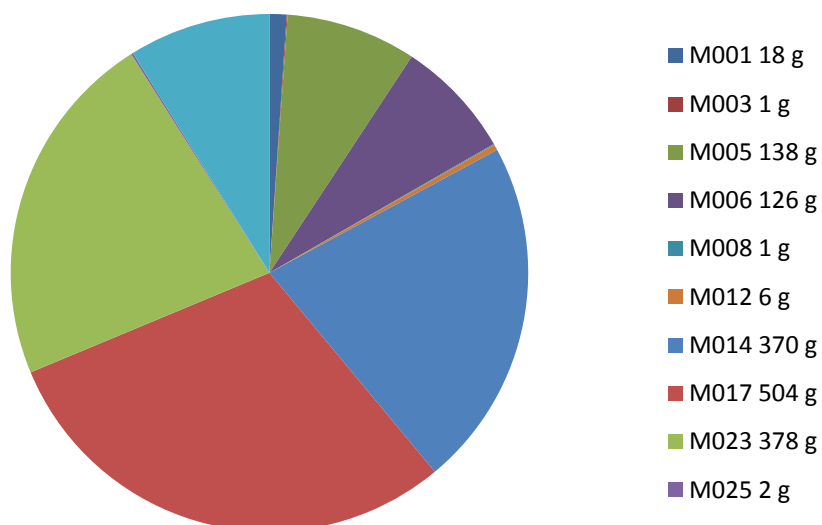
löytyi myös suurikokoisen kimpiastian, saavin tai tynnyrin vanne, joka on identtinen vuonna 2014 löytyneen (KM40165:94) kanssa. Kellarissa on siis ilmeisesti säilytetty sekä isoja että pieniä kimpiastioita, joita on käytetty ruoka-aineiden säilytykseen ja tarjoiluun.

Kuva 25. Kimpiastian kappaleita :83. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

10.6. Luulöydöt

Kaavio 6. Luuaineiston jakautuminen yksiköittäin vuonna 2015.

Eläimen luita talletettiin vuoden 2015 kaivauksissa 1 744 g (kaavio 6). Luita löytyi eniten tunkiokerroksesta M017 (504 g), toiseksi eniten tuohikerroksen M023 seasta (378 g) ja kolmanneksi eniten tiilimurskakerros M014:sta (370 g). Muiden yksiköiden luumäärät olivat varsin marginaalisia. Yksikön M017 luumäärä ei ole yllättävä, koska koko yksikkö koostuu keittiöjätteestä. Luista erittäin iso osa on kalanruotoja ja suomuja, joten kokonaispaino ei yksistään kerro määrästä.

Luita ei ole vielä osteologisesti käyty läpi, mutta alustavasti M017:n luiden seassa on ainakin kaloista haukea, lohta sekä särki- ja ahvenkaloja. Nisäkkäistä luissa on eniten jänistä, toiseksi eniten lammasta/vuohta ja jonkin verran sikaa ja nautaa. Linnuista luissa on ainakin kahden sorsan/ankan luita. Isojen kotieläinten luiden vähäinen määrä on mielenkiintoista, koska kellarin ylemmissä täyttömaakerroksissa pääosa luista kuuluu näille. Tämä kertonee joko suurten nisäkkäiden vähäisestä merkityksestä kellarikeittiön ruokataloudessa tai ehkä ennemmin eroista jätteenkäsittelyssä: pienet tähteet on siivottu nurkkaan, mutta isommat luut on saatettu viedä ulos tunkiolle. Joka tapauksessa keittiön käyttövaiheen luut vaikuttaisivat hyvin lajittuneilta: joukossa on nisäkkäistä lähinnä lihaisia kylkiluita ja raajaluita.

Kellarin K94:9 luuaineisto on vielä raportin kirjoitushetkellä kokonaisuudessaan analysoimatta. *In situ* kertyneet kotieläinten luut tarjoavat kuitenkin mielenkiintoisen ikkunan keskiajan Turun ruokatalouteen, ja luut saadaan toivottavasti lähitulevaisuudessa tutkittua.

10.7. Pähkinät ja munankuoret

Kaivaukselta löytyi luun lisäksi ruoanvalmistusjätteenä pähkinänkuoria, munankuoria ja siemeniä. Siemenet ja maanäytteet toimitettiin Mia Lempiäinen-Avcille analysoitaviksi Turun kasvimuseoon. Pähkinöitä ja pähkinänkuoria löytyi kaikkiaan 18 g, joista 14 g löytyi pohjustushiekan M026 seasta (kuva 26). Suurin osa pähkinöistä on hasselpähkinää, mutta seassa on myös yksittäisiä saksanpähkinän kuoria.

Munankuoria löytyi vuonna 2015 verraten paljon, kaikkiaan hieman yli 2 g. Kuoria löytyi erityisesti yksiköstä M017 (:56) ja jonkin verran yksiköstä M026 (:87). Kuorista on mahdoton sanoa, ovatko ne kanan- vai esimerkiksi ankanmunia, mutta isokokoisina ne luultavasti ovat jommastakummasta domestikoidusta linnusta.

Kuva 26. Pähkinänkuoria ja kokonaisia pähkinöitä :88 yksiköstä M026. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Vuonna 2015 löytyneitä siemeniä ei vielä raportin kirjoitushetkellä ole analysoitu, mutta silmämääräisesti joukossa on ainakin hiiltyneitä ohranjyviä.

10.8. Tekstiilit

Vuonna 2015 löytyi yllättäen tekstiilinkappaleita kahdesta eri kontekstista. Palokerroksesta M008 löytyi hiiltyneen villakankaan palasia (:26), joita löytyi jo vuonna 2012 erittäin runsaasti. Kierrettyä villalankaa (:55) löytyi myös keittiöjätteen M017 seasta. Hiekan M026 seasta löytyi lyhyehköjä karvoja villaa (:82), joka saattaa olla peräisin purkaantuneesta langasta.

10.9. Rakennusfragmentit

Vuonna 2015 suuren kivitalon kellarista löytyi edellisvuosien tapaan useita tiiliä, jossa oli eläinten ja ihmisten jättämiä jälkiä sekä piirrettyjä merkkejä. Lisäksi löytyi yksi muototiili. Tiilet sijoitetaan Aboa Vetus & Ars Novan tiilikokoelmaan, mutta niille ei anneta KM-tunnusta. Tiilet löytyivät pääosin purku/sortumakerroksesta M006.

Kellarista löytyneiden tiilentekijöiden merkkien määrä nousi taas yhdellä, kun sortumakerroksesta M006 löytyi pentagrammin kuvalla varustettu tiili (kuva 27). Sama merkki esiintyy myös Turun

tuomiokirkon Kaikkien Pyhien kappelin seinässä, mikä ajoittaisi merkin käytön 1400-luvun loppuun, tarkemmin 1470–1480-luvuille¹⁰. Edellisvuosien merkattujen tiilten tavoin tämäkin tiili ei ollut kiinni missään rakenteessa, mutta se saattaa olla peräisin kellarin holvatusta katosta. Kivitalon tiililöydöt julkaistiin kesällä 2015 tuoreeltaan kahdessa artikkelissa.¹¹

Kuva 27. Viisikanta tiilentekijän merkkinä M006:sta löytyneessä tiilessä. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Kuva 28. Riimumaisia piirroksia tiilessä. Tiilen vasemmalla reunalla kuvion päällä erottuu lapsen jalanjälki. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

¹⁰ Kellarista K94:9 löytyneistä merkeistä ja niiden ajoituksesta ks. Aalto 2015a.

¹¹ Aalto 2015a ja Aalto 2015b.

Kaivaukselta löytyi toinenkin tiili jossa on piirros, mutta tämän tiilen aihe on tunnistamaton. Tiileen piirretyt merkit (kuva 28) muistuttavat etäisesti skandinaavisia riimukirjaimia, mutta kyse on luultavasti jostakin muusta. Aihe voi olla katkelmallinen tiilentekijän merkki.

Tiilimurskakerroksesta M014 löytyi myös yksi muototiilen fragmentti (kuva 29), joka on peräisin joko ruodetiilestä tai ikkuna-aukon reunatiilestä. Tiilen murtuneessa selässä on laastia, joten tiili on luultavasti ollut sekundäärikäytössä.

Kuva 29. M014:sta löytynyt muototiili. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

11. Kaivauskohteen asettamat haasteet

Edellisvuosien tapaan kaivauskohteen sijainti keskellä toimivaa museota aiheutti sekä haasteita että otollisia tilaisuuksia vuoropuheluun kiinnostuneen yleisön kanssa. Kaivausta hidasti merkittävästi seurantapaikan sijainti museorakennuksen toisella puolen ja se, ettei maata voitu kuljettaa kottikärryillä. Maan kuljettaminen oli erityisen hankalaa silloin, kun museossa oli paljon asiakkaita.

Erytisen hankalaa itse kaivauskohteessa on sen kolmiulotteisuus. Kellarin seinät ovat parhaimmillaan säilyneet yli kolmen metrin korkeuteen ja niiden juuressa kaivaminen vaatii jatkuvaa valvontaa ja tukemista.

12. Yleisötyö ja mediahuomio

Koska tutkimuskohde sijaitsee keskellä toimivaa Aboa Vetus & Ars Nova -museota, oli yleisötyölle aivan erityinen vaatimus. Kaivauksen tavoitteisiin kuuluikin tutkimustiedon helppo saavutettavuus. Tämä tarkoitti, että iso osa kaivausajasta käytettiin yleisön kanssa keskusteluun sekä metodien ja kaivauskohteen esittelyyn. Museokävijät pääsivät näin suoraan seuraamaan arkeologisen tiedon ja tulkinnan muodostumista. Parhaimmat yleisökohtaamiset syntyivät, kun jotakin löytyi juuri museovieraiden katsellessa. Näin yleisö sai osansa löytämisen riemusta.

Yleisötyötä tehtiin kaivausten aikana useilla eri tavoilla. Sen lisäksi että museovierailta oli mahdollisuus keskustella kaivajien kanssa, esiteltiin kaivauksia säännöllisesti kaikilla museon yleisöopastuksilla. Kaivauksen löytöjä puolestaan esiteltiin *arkeologin löydöllä* (kuva 30), jossa aina yksi esine kerrallaan nostettiin esiin museon aulaan vitriiniin. Kesällä 2015 oli esillä kaksi arkeologin löytöä. Museo tiedotti arkeologin löydöistä internet- ja Facebook-sivuillaan. Lisäksi Ilari Aalto kokosi Luostarin jokikadulle keskelle museota pienen näyttelyn kellarin keittiövaiheeseen liittyvistä löydöistä (kuva 31).

Kuva 30. Arkeologin löytö esillä museon aulassa. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto. Kuva 31. Kellarin K94:9 keittiölöydöistä kertova pienoinnäyttely Aboa Vetuksessa. Aboa Vetus & Ars Nova/Ilari Aalto.

Tärkeä osa yleisötyötä oli Aboa Vetus & Ars Novan kesäkoulun yleisökaivausmahdollisuus. Heinäkuuta lukuun ottamatta joka keskiviikko kesäkauden ajan museon kesäkoulun oppilailla oli arkeologinen teemapäivä, jonka aikana he pääsivät itse kaivamaan ja seulomaan. Tätä edelsi aina

tiistaisin Ilari Aallon pitämä johdanto arkeologiseen tutkimukseen, kaivaustekniikkoihin ja Aboa Vetuksen kellareiden tutkimushistoriaan. Monet kesäkoululaiset pitivät kaivamista kesäkoulun parhaana osiona, ja jopa tärkeimpänä syynä toimintaan osallistumiseen. Vain muutama kesäkouluoppilas suhtautui kaivamiseen välinpitämättömästi. Yhteensä kesäkoululaisia osallistui kaivauksille 142.

Kuva 32. Aalto uutisoi kellarin tutkimuksista myös Mullan alta -blogissaan. Kuvakaappaus 4.11.2015.

Yleisötyöstä vastasi Ilari Aalto. Tämä vei huomattavasti aikaa itse kaivaukselta, mutta kaikki yleisöltä saatu palaute oli erittäin positiivista. Monelle museokävijälle oli todella avartavaa nähdä arkeologi käytännön työssä, ja asiakkaat tulivat mielellään keskustelemaan. Aalto uutisoi aktiivisesti kaivauksen ja jälkitöiden etenemistä myös blogissaan mullanalta.blogspot.fi (kuva 32).

Aboa Vetuksen suuren kivitalon kaivaukset olivat hyvin esillä paikallisessa ja valtakunnallisessa mediassa kesällä 2015. Jo ennen kaivausten alkamista Uusi Suomi uutisoi 21. toukokuuta ihmishormesta, joka oli löytynyt kellarista jo vuoden 2014 kaivauksissa. Myöhemmin kesällä sormeen puuttui myös Ilta-Sanomien 4. elokuuta. Museo tiedotti kaivausten alkamisesta 5. kesäkuuta, ja jo samana päivänä aiheesta uutisoivat Yle Åboland ja Åbo Underrättelser. Museo tiedotti kaivausten edistymisestä 30. heinäkuuta, ja Helsingin Sanomat teki aiheesta haastattelun ja

videon 2. elokuuta. Paikallismedioista Yle Turku julkaisi 30.7. artikkelin kaivauksista, ja lehdistä Turkulainen julkaisi haastattelun 4. elokuuta ja turkulainen 16. elokuuta.

Suuren kivitalon kaivaukset herättivät mielenkiintoa ulkomaita myöten, kun Ruotsin Sisuradio teki kaivauksista ja Ilari Aallon julkaisemasta tietokirjasta *Matkaopas keskiajan Suomeen* kaksi haastattelua, jotka julkaistiin 9. ja 15. syyskuuta. Kaivauksen löytöjä esiteltiin myös Ylen Keskiajan luonto -ohjelmassa 21. lokakuuta. Kellarista vuosina 1994 ja 2014 löytyneet kissanluurangot saivat myös mediahuomiota, kun niille haettiin kesällä nimiä nimikilpailun kautta. Kissojen nimistä uutisoi Yle Turku ja Helsingin Sanomat.

Tiedotteiden, medianäkyvyyden, blogin, näyttelyiden ja kesäkoulun lisäksi tietoa kaivauksista välitettiin kahdella luennolla. Aboa Vetus & Ars Nova -museon 20-vuotisjuhlan kunniaksi järjestettiin avoin luentosarja, ja Ilari Aalto esitteli suuren kivitalon tutkimuksia ennen kaikkea yleisöarkeologian näkökulmasta 23. syyskuuta. Seuraavana päivänä museo järjesti kanta-asiakkailleen arkeologiaillan, jossa arkeologit Janna Jokela ja Ilari Aalto esittelivät kaivausta ja kaivauslöytöjä.

Tiedon välittämisessä yleisölle onnistuttiin erinomaisesti, mistä suurin kiitos kuuluu hyvälle medianäkyvyydelle. Kesän 2015 aikana tuhannet museovieraat näkivät kaivauksen, ja sadat ihmiset tulivat henkilökohtaisesti keskustelemaan tutkijan kanssa. Kaivaukseen tutustuminen oli myös rutiininomainen osa museon opaskierroksia. Osa vieraista tuli myös medianäkyvyyden innoittamana katsomaan kaivausta ja esillä olevia löytöjä. Museovieraat kiittelivät kokemuksesta, ja osa lähetti kiitoksia vielä jälkikäteen. Vuorovaikutus yleisön kanssa oli palkitsevaa, ja kaivaukseen tutustuminen oli yleisölle elämyksellistä ja avartavaa. Kaiken kaikkiaan merkittävin tekijä yleisötyön onnistumisen kannalta tuntui olevan oman innostuksen ylläpitäminen ja avoin suhtautuminen kaikkiin vieraisiin.

13. Yhteenveto

Vuoden 2015 kaivaus tuotti useita mielenkiintoisia löytöjä ja tuloksia, jotka valaisevat kellarin käyttöhistoriaa. Kellarin lattia saatiin suurimmaksi osaksi kaivettua esiin ja kellarin pohjoisnurkka kaivettiin kokonaan pohjasaveen asti. Vaikka kaikkia kellarin rakenteita ei saatu kaivettua esiin, pystyttiin kaivausten perusteella vastaamaan kaikkiin kaivaukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Vuonna 2015 oli tarkoitus selvittää seuraavia kysymyksiä:

- mitä rakenteita kellarin käyttötasossa on, ja ovatko ne samanaikaisia?
- onko kellarin mukulakivilattia alkuperäinen lattiapinta, vai onko sen alla vanhempia tasoja?
- keittiöhypoteesin varmistaminen
- kellarin käytön ajoituksen tarkentaminen

Kaivausten perusteella on mahdollista todeta, että kellarilla on ollut ainakin kaksi käyttövaihetta, ennen kuin kellarin katto on sortunut tulipalossa ja kellaria on alettu käyttää tunkiona. Kellarista paljastui kuitenkin vain yksi lattiataso, joka on mahdollisesti ollut käytössä kellarin käytön alusta asti. Merkittävin talon rakenteeseen liittyvä havainto oli kellarin Luostarin jokikadun puoleisen seinän ja kellariin johtavan portaikon jyrkän lounaispielen välinen rakennussauma. Koska luoteisseinä on rakennettu ovenpieltä vasten, näyttää vahvasti siltä, että ovenpieli on alun perin ollut rakennuksen ulkoseinä, joka on laajentamisen yhteydessä purettu. Koska laajennusosan seinät on muurattu pelkästään harmaakivestä käyttämättä tiiltä, vaikuttaa siltä että laajentaminen on tapahtunut kuitenkin melko varhaisessa vaiheessa, ehkä jo 1400-luvun alkupuolella. Kellariin Luostarin jokikadulta johtava portaikko saattaa kuulua jo ensimmäiseen rakennusvaiheeseen, mutta tähän kaivaus ei tuonut lisävaloa.

Vuoden 2015 löytöaineisto vahvistaa aiemmin esitetyn hypoteesin kellarin käytöstä keittiönä. On vaikea kuvitella muuta toimintaa, jonka seurauksena kellarin seinustat olisivat täyttyneet lajittuneesta keittiöjätteestä ja kellarin käyttötasoon olisi päätyntä niin monen keittiöväliseen kappaleita. Keittiökäyttö ei kuitenkaan rajaa pois muita mahdollisia aktiviteetteja. Onkin mahdollista, että kellari on saattanut toimia myös saunana ja majatalona. Majatalotoimintaan saattavat viitata useiden viinipikareiden ja olutkannujen kappaleet, jotka ajoittuvat kellarin vanhemmalle käyttöjaksolle 1400-luvulle. Ehkä myös vuonna 2014 löytynyt ihmissormi saattaisi

liittyä johonkin majatalon tapahtumaan.

Toistaiseksi kaikki kellarin käyttövaiheiden ajoitukset perustuvat vain esinetytologisiin ajoituksiin. Näiden perusteella kellarin käyttö on alkanut 1400-luvulla, luultavasti jo vuosisadan alkupuolella.

Turussa 05.02.2016

Hannele Lehtonen

Lähteet

Julkaisemattomat lähteet

Sartes, Minna & Lehtonen, Hannele 2008: TURKU II/2/3. Rettigin tontti / nykyinen Aboa Vetus -museon alue. Kaupunkiarkeologinen kaivaus 24.1.1994–3.4.1995. Kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Uotila, Kari & Lempiäinen, Mia 2007: TURKU, ABOA VETUS –MUSEO. Kellareiden 94:12 ja 93:5 kaupunkiarkeologinen koekaivaus sekä kellarin 94:9 dokumentointia 25.5.—20.10.2006. Kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Uotila, Kari 2010: Turku, kaupunginosa II, kortteli 1, tontti 3, Aboa Vetus –museo. Kaupunkiarkeologinen kaivaus 2009. Kaivauskertomus. Museoviraston arkisto.

Julkaisut

Aalto, Ilari 2015a: Avain, kirves, risti ja tähti – Tiilentekijöiden merkkejä keskiajan Turusta. *SKAS* 3–4/2014. Suomen keskiajan arkeologian seura. 3–10.

Aalto, Ilari 2015b: Merkit tiilissä johdattavat tiilentekijän jäljille. Clerc, Ulla (toim.) *Kirjain kerrallaan. Lukemisen ja kirjoittamisen jäljet*. (Turun Historiallinen Arkisto 66.) Turku, Aboa Vetus & Ars Nova, Turun Historiallinen Yhdistys, 52–53.

Savolainen, Panu 2012a: Rettigin tontin rauniot historiallisissa lähteissä vuoteen 1827. *SKAS* 1/2011. Suomen keskiajan arkeologian seura. 19–46.

Savolainen, Panu 2012b: Näkymättömät kaupungit. Mitä historialliset lähteet kertovat kaupunkiympäristöstä? Holkeri, Eeva & Lehto-Vahtera, Johanna (toim.): *Aboa Vetus & Ars Nova: Historian ja nykytaiteen museo*. Matti Koivurinnan säätiö. Turku. 73–107.

Seppänen, Liisa 2012: *Rakentaminen ja kaupunkikuvan muutokset keskiajan Turussa. Eriyistarkastelussa Åbo Akademin päärakennuksen tontin arkeologinen aineisto*. Väitöskirja, Turun yliopisto.

Uotila, Kari 2003: Kivitaloja keskiajan Turussa. Seppänen, Liisa (toim.) *Kaupunkia pintaa syvemältä. Arkeologisia näkökulmia Turun historiaan. Archaeologia Medi Aevi Finlandiae IX*. Suomen keskiajan arkeologian seura, Turku. 121–134.

Liiteluettelo

Liite 1.1 Turku Rettigin tontti. Luettelo mustavalkonegatiiveista (AKF14661:1–8).

Liite 1.2 Turku Rettigin tontti. Luettelo luetteloiduista digitaalisista valokuvista (AKDG4434:1–83).

Liite 2.1 Turku Rettigin tontti. K94:9 luettelo stratigrafisista kerroksista.

Liite 2.2 Turku Rettigin tontti. K94:9 stratigrafinen matriisi.

Liite 2.3 Turku Rettigin tontti. K94:9 kaivauskartat.

2.3.1 Kartta 1. Kaivaustaso 1. M023:n pinta.

2.3.2. Kartta 2. Kaivaustaso 2. M017:n pinta.

2.3.3. Kartta 3. Kaivaustaso 3. M026:n pinta.

2.3.4. Kartta 4. Kaivaustaso 4. Pohjasaven M027 pinta.

2.3.5. Kartta 5. Kaivaustaso 5. Löytöjen levintä.

2.3.6. Kartta 6. Maanäytteet 1–3.

2.3.7. Kartta 7. Kiintopisteet.

Liite 3. Turku Rettigin tontti. Lehtileikkeet.

Liite 4.1 Turku Rettigin tontti. Vuoden 2015 maanäytteet.

Liite 4.2 Turku Aboa Vetus, kellari K94:9 2015. Kaupunkiarkeologisten kaivausten arkeobotaninen tutkimus

Liite 1.1. Turku Rettigin tontti. Luettelo mustavalkonegatiiveista (AKF14661:1–8).

Päänro	Alanro	Aihe	Pvm	Kuvaaja	Luetteloija	Luettelointi pvm
AKF14661	1	M014:n pohjan tiilimurska pohjoiseen.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	2	M014:n pohjan tiilimurska pohjoiseen. Kellarin pohjoisnurkan rakennussauma.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	3	M014:n pohjan tiilimurska pohjoiseen. Kellarin luoteisseinää.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	4	Kellarin pohjoisnurkan mukulakiviä M033 pohjoiseen. M017:n pinta.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	5	M026:n pinta pohjoiseen.	27.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	6	Kouru R028 ja pohjasavi M027 luoteeseen.	17.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	7	Kouru R028 ja pohjasavi M027 luoteeseen. Suuri lattiakivi poistettu.	24.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015
AKF14661	8	Mahdollinen uuninpohja R018 itä-koilliseen.	24.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	9.12.2015

Liite 1.2 Turku Rettigin tontti. Luettelo luetteloiduista digitaalisista valokuvista (AKDG4434:1–83).

Päänro	Alanro	Aihe	Pvm	Kuvaaja	Luetteloija	Luettelointi pvm
AKDG4434	1	Holvikomero R23:2 koilliseen.	5.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	2	Holvikomero R23:2 koilliseen osittain esiin kaivettuna.	21.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	3	Holvikomeron R23:2 edusta kaivettuna M006:n tasolle koilliseen.	21.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	4	K94:9:n luoteisseinää pohjoiseen. Holvin R011 alinen maapatsas ennen kaivamista.	21.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	5	Mahdollisen uuninpohjan R018 yläpuolisia kerroksia M014 ja M005 kaakkoon. Työkuva.	27.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	6	R018:n yläpuolista tiilimurskaa M014 lounaaseen.	27.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	7	Ruokaveitsi KM 40575:92 <i>in situ</i> hiilimaassa M031 itään.	27.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	8	M014 ja M005 kourun R034 päällä kaakkoon.	28.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	9	M014 ja M005 kourun R034 päällä kaakkoon.	28.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	10	Kourussa R034 olevaa tiilimurskaa M014 kaakkoon.	29.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	11	Kourussa R034 oleva naudan femur <i>in situ</i> kaakkoon.	29.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	12	Kourua M034 ja naudan femur <i>in situ</i> kaakkoon.	29.5.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	13	R011:n alainen maapatsas pohjoiseen ennen kaivamista. Ylimpänä kivien alla tiilensekainen täyttömaa M001, sen alla laastinen M003, ohut hiilirantu M008, laastikerros M012, sortumakerros M006, tunkiomaa M005 ja tiilimurska M014.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	14	R011:n alainen maapatsas koilliseen ennen kaivamista. Ylimpänä kivien alla tiilensekainen täyttömaa M001, sen alla laastinen M003, ohut hiilirantu M008, laastikerros M012, sortumakerros M006, tunkiomaa M005 ja tiilimurska M014.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	15	R011:n alainen maapatsas koilliseen ennen kaivamista. Ylimpänä kivien alla tiilensekainen täyttömaa M001, sen alla laastinen M003, ohut hiilirantu M008, laastikerros M012, sortumakerros M006, tunkiomaa	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015

		M005 ja tiilimurska M014.				
AKDG4434	16	R011:n alainen profiili luoteeseen ennen kaivamista. Ylimpänä kivien alla tiilensekainen täyttömaa M001, sen alla laastinen M003, ohut hiilirantu M008, laastikerros M012, sortumakerros M006, tunkiomaa M005 ja tiilimurska M014.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	17	R011:n alainen profiili pohjoiseen, M001 poistettu.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	18	R011:n alainen profiili pohjoiseen, M003:n pinta.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	19	R011:n alainen profiili luoteeseen, M003:n pinta.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	20	R011:n alainen profiili luoteeseen, M003:n pinta.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	21	Kellarin K94:9 pohjoisnurkkaa pohjoiseen.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	22	Kellarin luoteisseinää luoteeseen.	1.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	23	Pyöreän ikkunarudun (KM 40575:3) kappale in situ yksikössä M001 pohjoiseen.	2.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	24	R011:n alainen profiili koilliseen, M003:n pinta.	2.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	25	R011:n alainen profiili luoteeseen, M003:n pinta.	2.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	26	R011:n alainen profiili pohjoiseen, M003:n pinta.	2.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	27	R011:n alainen profiili koilliseen, M006:n pinta.	2.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	28	R011:n alainen profiili luoteeseen, M006:n pinta.	4.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	29	R011:n alainen profiili luoteeseen, M006:tta.	4.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	30	R011:n alainen profiili pohjoiseen, M006:tta. Työkuva.	8.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	31	R011:n alainen profiili pohjoiseen, M005:n pinta.	10.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	32	R011:n alainen profiili ylhäältä. M014:n pintaa. Koillinen on ylhäällä.	10.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	33	R011:n alainen profiili luoteeseen, tiiliä M014:sta.	15.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	34	R011:n alainen profiili pohjoiseen, savista M005:ttä M014:n päällä.	15.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	35	Muototiili in situ M014:sta luoteeseen.	16.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015

AKDG4434	36	Maria Lahdenranta ja Ilari Aalto mittaavat kiintopisteitä tarkkuus-GPS:llä.	25.6.2015	E. Saari	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	37	Tiiliä M014:n pohjalla luoteeseen. Kellarin luoteisseinässä oleva halkeama.	25.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	38	Tiiliä M014:sta holvin R011 alla koilliseen. Yksikön pinnassa oli ehjempiä tiiliä, ja alaosastaan yksikkö oli tiilimurskaa.	28.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	39	M014 luoteeseen ehjien tiilien poistamisen jälkeen	28.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	40	Kissan pääkallo in situ yksikössä M014 luoteeseen (kaivauslastan osoittama kohta).	28.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	41	Kissan pääkallo in situ yksikössä M014 pohjoiseen.	28.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	42	Kissan pääkallo in situ yksikössä M014 lounaaseen	28.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	43	M014:n palanutta pohjaa kissan kallon poistamisen jälkeen luoteeseen.	30.6.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	44	Kalanruotokeskittymä in situ M017:sta M014:n allalla luoteeseen.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	45	M014:n pohjaa luoteeseen R011:n alla.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	46	Suuren kimpiastian vanne KM 40575:84 ja maatumatonta puuta in situ M014:n alla ja M017:n päällä luoteeseen.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	47	Tuohilevyjä M023 osittain tiilimurskan M014 alla pohjoiseen. Nurkassa kiveys M033.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	48	Tuohilevyjä M023 osittain tiilimurskan M014 alla pohjoiseen. Nurkassa kiveys M033.	2.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	49	Holvikomeron R23:2:n edustan maapatsas länteen. Sortuneet tiilet ja kivet muodostavat kaarimaisen linjan.	9.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	50	Tumma, lähes musta M017 pohjoiseen ja kiveys M033 ennen poistamista.	10.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	51	Tumma, lähes musta M017 koilliseen ja kiveys M033 ennen poistamista.	10.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	52	Tumma, lähes musta M017 koilliseen, suurimmat kivet poistettu.	10.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	53	M017:n pintaa pohjoiseen, kivet M033 poistettu. Kivisaviastian sirpale KM 40575:52 in situ.	23.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	54	Janna Jokela kaivaa M017:sta. Työkuvaa pohjoiseen.	24.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015

AKDG4434	55	M023:n ja M017: alta paljastunutta kiveystä kellarin pohjoisnurkassa pohjoiseen. Puutikut merkitsevät löytöpaikkoja.	24.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	56	M017 ja sen seassa olevia irtokiviä luoteeseen.	27.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	57	Kalanruoto- ja -suomukeskittymä M017:sta in situ luoteeseen.	27.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	58	Lehmän leukaluu (keskellä) in situ kourussa R34 itään.	27.7.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	59	R018 osittain kaivettuna itään.	4.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	60	Yleisnäkyä kellariin K94:9 länteen. Työkuva.	5.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	61	Yleisnäkyä kellariin K94:9 kaakkoon.	6.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	62	Pohjustushiekka M026 pohjoiseen. Etualalla lattiakiveystä R010.	11.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	63	Lasipikareiden sirpaleita KM 40575:73 in situ M026:ssa pohjoiseen.	11.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	64	Viemäriputki R028 esiin kaivettuna mutta tyhentämättä luoteeseen.	11.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	65	Kellarin pohjoisnurkkaa luoteeseen, M026 osittain kaivettu.	12.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	66	Raerenilaisen kivisaviastian pala 40575:91 in situ M030:ssa etelään.	17.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	67	Pohjustushiekka M030:n pinta lounaaseen keskellä rakennetta R018.	17.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	68	Kellarin pohjoisnurkka ja viemäriputki R028 kaivettuna esiin. Pohjois-luoteeseen.	19.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	69	Kellarin pohjoisnurkka ja viemäriputki R028 kaivettuna esiin. Viemäriin edustan kivet poistettu. Luoteeseen.	19.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	70	Kellarin pohjoisnurkka ja viemäriputki R028 kaivettuna esiin. Viemäriin edustan kivet poistettu. Luoteeseen.	19.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	71	Sinisen pohjasaven M027 pinta pohjois-luoteeseen.	21.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	72	Sinisen pohjasaven M027 pinta ja isokoinen kivi pohjois-luoteeseen.	21.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	73	Yleiskuva kellari K94:9:stä pohjoiseen. Työkuva.	21.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	74	Mahdollinen uuninpohja R018 itään. Rakenteen keskellä pohjustushiekka M030.	24.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	75	Pystytaalut R36 (vasemmalla) ja R37 pohjoiseen.	24.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	76	Kellarin pohjoisnurkka pohjoiseen. Hirsiarinan kaivamista pohjasavesta.	24.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015

AKDG4434	77	Kellariin johtavan portaikon lounaispielen alainen hirsiarina koilliseen.	24.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	78	Kellarin pohjoisnurkan pystyhirret R036 (vasemmalla) ja R037.	25.8.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	79	Viemäriputki R028 kokonaan tyhjennettynä luoteeseen.	3.9.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	80	Viemäriputki R028 kokonaan tyhjennettynä luoteeseen.	3.9.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	81	Viemäriputken R028:n koillissivulla ollut lauta.	3.9.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	82	Portaikun lounaispielen alainen hirsiarina R038 pohjoiseen.	7.9.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015
AKDG4434	83	Esko Lehtonen sahaa näytettä hirsiarinasta. Työkuva.	7.9.2015	I. Aalto	I. Aalto	2.11.2015

Liite 2.1 Turku Rettigin tontti. K94:9 luettelo stratigrafisista kerroksista.

Alue	Tunnus	Tulkinta	Sijainti	Yksiköt päällä	Yksiköt vieressä	Kuvaus
K94:9	M001	Multainen tiilensekainen ruskea hiekka	Koko kaivausalueella.			Tiilen ja laastinsekainen täyttömaakerros, jossa on paikoitellen isojakin hiilenpaloja ja isoja kiviä. Paikoitellen ruskea, hiekkansekainen maa muuttuu hyvin hiilipitoiseksi, tummaksi, jopa mustaksi. Yksikön paksuus n.15–60 cm. Yksikkö on yltänyt kellarin katon tasalle, mutta se on kellarin koillisosasta kaivettu pois aiemmissa kaivauksissa. Kellarin luoteis- ja kaakkoispuolella sitä leikkaa kaksi kaivinkonekuoppaa, jotka ovat myös sekoittaneet yksiköitä. Yksikössä on paikoitellen melko paljon eläinten luita. Tummempi maa on löytöpitoisempaa. Löydöt ajoittuvat hyvin laajalle aikavälille keskiajalta 1600-luvulle. Yksikkö kaivettiin pääosin pois vuoden 2012 tutkimuksissa.
K94:9	M002	Vaalea hieno hiekka	Kellarin lounaispääty koko sen pituudelta.	R19, M015		Vaaleaa hienosta karkeaan pohjustushiekkaa, jolla pihakiveys R19 on pohjustettu. Paksuus n. 10 cm.
K94:9	M003	Tiilensekainen laasti	Koko kaivausalueella holvin R26 alustaa lukuun ottamatta.	M001, M004		Tiiviimpää laastia oleva vaalea homogeeninen kerros, joka rajautuu kaakossa ja luoteessa sen leikanneisiin kaivinkonekuoppiin. Kerroksen paksuus n. 5–50 cm. Laastin seassa on runsaasti tiilimurskaa ja isoja tiiliä. Syvemmällä yksikössä on täysin maatunutta puuta ja hiilenpaloja. Yksikkö on hyvin vähälöytöinen, löytöihin kuuluu jyrsijöiden luita ja kalkkikivenpaloja, joihin on iskostunut laastia. Syvemmällä yksikössä laasti on hienompaa ja tiiliä on vähemmän. Muistuttaa hyvin paljon yksikköä M012, jonka erottaa M003:sta ohut hiilikerros M008.

K94:9	M004	Hiekansekainen sinertävä savi	Holvien R011 ja R26 luoteispuolen päällä.			Kiviholvin R011 ja R26 luoteispuolen päällä ollut hyvin vähälöytöinen kerros sinertävää savea. Mahdollisesti samaa kerrosta kuin holvinkannan M009 päällä sijainnut M007. Paksuus n. 10 cm.
K94:9	M005	Tumma hiekansekainen orgaanispitoinen tunkiomaa	Kaivausalueen koillispuolella.	M003, M008		Lounaasta koillisen laskeva paksu orgaanispitoinen täyttömaa, jossa on runsaasti luita ja artefakteja. Muistuttaa M001:stä, mutta löydöt ovat ehjempää ja maa on selvästi orgaanisempaa, paikoin jopa multamaista. Yksikössä on useita kalansuomu ja -ruotoklustereita <i>in situ</i> , ja lisäksi yksiköstä on löytynyt yhtenäisiä kissan raajoja. Ainakin luuaineisto on primäärikontekstissaan, eikä sitä ole siirretty muualta. Löytöaineisto on alleviivaavan keskiaikaista, ja on mahdollista, että yksikkö on syntynyt tunkiokerroksena jo talon käyttöaikana, eikä ole osa myöhempää täyttövaihetta.
K94:9	M006	Löyhä kivi- ja tiilimurska	Mahdollisesti koko kaivausalueella.	M003, M013		Hyvin voimakkaasti lounaasta koilliseen laskeva löyhä purkumaakerros. Kerros koostuu irtaimista tiilen-, laastin- ja kivenkappaleista. M006 on paksuimmillaan kellarin lounaispäässä n. 60 cm, mutta kapenee koillista kohti vain 5 cm paksuiseksi. M006:n löyhyyden takia kiven ja tiilenkappaleiden välissä on paljon tyhjiä taskuja, ja toisaalta ylemmästä kerroksesta M013 ja alemmasta kerroksesta M005 on sekoittunut irtainta maa-ainesta M006:een.
K94:9	M007	Sininen savi	Holvinkanta R009:n päällä.		M001, M004	Holvinkanta R009:n päällä sijainnut, aiemmissa kaivauksissa lähes tyystin poistettu sininen, homogeeninen paksu savikerros. Todennäköisesti rakennusvaiheen aikaista täyttösavaa.

K94:9	M008	Musta hiilensekainen palokerros	Lähes koko kaivausalueella.	M001, M003		Lähes koko kellarin alueella kulkeva lounaasta voimakkaasti koilliseen laskeva n. 10 cm paksuinen nokimaa, joka erottaa M003:n ja M012:n toisistaan. Toisin kuin vuonna 2012 tulkittiin, ei hiilirantu kuulukaan kerrokseen, joka näkyy kellarin seinissä palojälkenä. Tämän jäljen on aiheuttanut yksikkö M014. M008 onkin siis syntynyt kellarin purkamisen ja täyttämisen yhteydessä. Yksiköstä on löytynyt mm. hiiltynyttä tekstiiliä.
K94:9	R009	Kellaria kattaneen tynnyriholvin idänpuoleinen kanta	Kellarin itäpäädyssä.	M007	R23, R26, R011	Kellarin kaakkoisseinää vasten rakennettu harmaakivinen holvinkanta. 2013 kaivauksissa kannan alle jätettiin yhä toistaiseksi tukeva maapatsas. Alkujaan samaa yhtenäistä holvia kuin R26 ja R011.
K94:9	R010	Kellarin laakakivilattia	Todennäköisesti koko kellarin alueella.	M013		Kookkaista laakakivistä rakennettu kellarin hyväkuntoinen lattia. Lattiaa ei vuonna 2013 otettu vielä kokonaisuudessaan esiin.
K94:9	R011	Kellarin tynnyriholvin kivinen luoteenpuoleinen kanta	Kellarin luoteisseinällä, portaikon ja ikkuna-aukon välissä.	M001, M004	R26 ja R009	Kellariin johtavan portaikon lounaisseinän ja kellarin luoteenpuoleisen ikkuna-aukon välissä oleva kiviholvi. Alkujaan samaa yhtenäistä holvia kuin R26 ja R009.
K94:9	M012	Tiilensekainen laastinen purkumaa	Koko kellarin ala R23:n alista tilaa lukuun ottamatta	M008		Kellarin purkamisen yhteydessä syntynyt n. 35 cm paksuinen kerros, jonka erottaa M003:sta ohut hiilirantu M008. Yksikkö on paljon tiilisempi kuin M003, jonka osaksi se dokumentoitiin vuoden 2012 kaivauksissa. Muuten se muistuttaa koostumukseltaan M003:a hyvin paljon.
K94:9	M013	Multainen tumma maa	Kellarin koillispuolella.	M012		Tiili-laastikerros M012:sta alla kulkeva ohut, n. 15 cm paksuinen kerras tummaa multaista maata. Homogeeninen yksikkö muistuttaa hyvin paljon M005:ttä, ja onkin todennäköisesti samaa maata. Yksikkö ei jatku kellarin lounaispuolelle.
K94:9	M014	Tiilimurskan sekainen tumma maa	Kellarin lattian R010 päällä mahdollisesti koko kellarin alueella	M005		M005:n alla ja lattiakiveys R010:n päällä sijaitseva tiilimurskan ja hiilen sekainen kerros, joka näkyy kellarin seinärakenteissa palojälkenä. Yksikkö on todennäköisesti syntynyt vuoden 1656 palossa.

K94:9	M015	Hiililäikkä	Pienellä alueella kellarin länsinurkassa.	R19		M002:ssa oleva halkaisijaltaan n. 30 cm ja syvyydeltään n. 5 cm nokiläikkä täynnä nokea ja hiiltä. Kyseessä on ilmeisesti nuotion jäännös.
K94:9	M016	Hiekka	Kellarin lounaisseinustalla R23:n edessä.	M005		Melko puhdasta hiekkaa oleva kerros rajautuu holvien R23 alle kellarin lounaisseinustalle. Paksuimmillaan noin 30 cm paksunen kerros laskeutuu voimakkaasti koillista kohti. Kerroksessa on kiviä ja tiiliä, ja läikkinä orgaanista maata M005:stä.
K94:9	M017	Orgaanispitoinen tumma maa	Kourussa R024.	M014	M021	Lattian R010 lounaisseinustan kourussa R024 olevaa hyvin orgaanispitoista maata.
K94:9	R018	Uunin pohja	Kellarin K94:9 keskellä.	M014	R010	Lattiakiveykseen R010 rajautuva rakenne, joka on ladottu toisiinsa lomittuvista tiilistä ja kivistä. Rakenteessa oli merkkejä hiiltyneestä puusta. Rakenne on itä-länsisuuntainen, toisin kuin muu kellari. Pohjoispuolelta rakennetta rajaa rivi suurempia kiviä.
K94:9	R019	Kellarin väliseinä	Kellarien K94:9 ja K94:10 välissä.			Tiilistä epäsäännöllisesti muurattu yhden tiilikerran paksuinen sekundääri seinä kellareiden 94:9 ja 94:10 väliillä.
K94:9	M020	Uunilaasti	K94:9:n etelänurkassa.	M016	M014	Yksittäisiä alueita savisen tuntuista uunilaastia yksikön M014 sisällä kellarin etelänurkassa.
K94:9	M021	Lattiakivien välissä oleva maa	Koko kellarin alue.	M023		Hyvin tummaa, orgaanisen tuntuista maata lattiakivien R010 välissä.
K94:9	R022	Kellarin lautilattia	Jäljellä olevat jäänteet ovat kellarin lounaisseinustalla.	M014		Lattiakiveyksen R010, yksikön M017 ja paikoin M019 päällä oleva kerros täysin maatunutta puuta. Rakenne oli parhaiten säilynyt kellarin lounaisseinustan kourun päällä. Mahdollisesti lautilattia on kattanut koko kellarin, mutta maatunut olemattomiin. Lankkujen syyt kulkivat kaakko-luode-suuntaisesti.
K94:9	M023	Orgaanispitoinen tumma maa	Lähes koko kellarin alueella lattian R010 päällä.	M014	M017	Lattiakiveyksen R010 päällä ja tiilimurskakerroksen M014 alla oleva orgaanispitoinen ohut kerros, joka koostuu lähinnä tuohilastuista ja maatuneesta aineesta. Kerroksen paksuus vain noin 1-3 cm, paikoin kulunut olemattomiin.

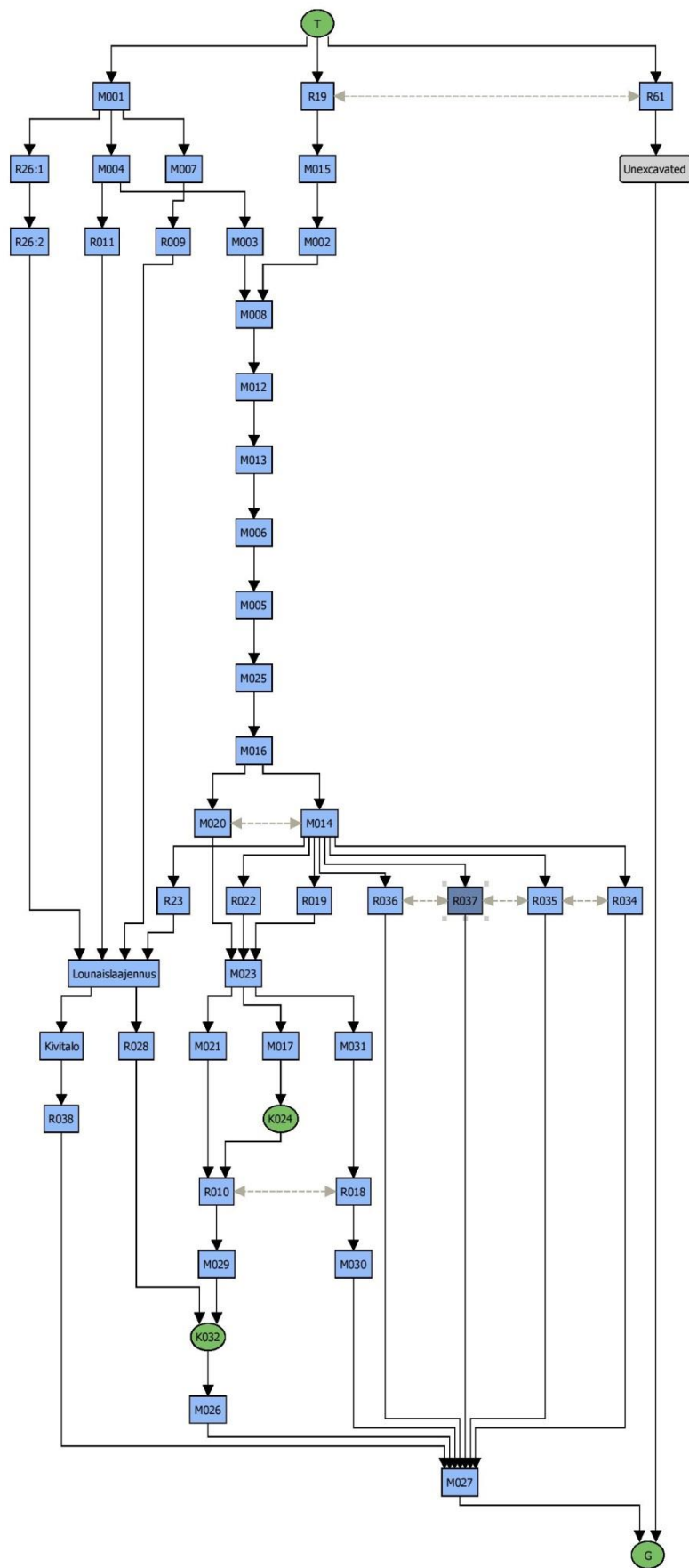
K94:9	R024	Kellarin lounaisseinän kouru	Holvikomeroiden R23 edessä lounaisseinustalla.	M016		Koko kellarin lounaisseinän pituudelta kulkeva noin 40 cm levyinen isoista laakakivistä ladottu kouru.
K94:9	M025	Tiivis sininen savi	Kellarin pohjoisnurkassa	M006	M005	M005:n seassa oleva tiiviin, sinisen saven alue. Paksuudeltaan noin 20 cm kerros oli paksuimmillaan kellarin pohjoisnurkassa, mutta samaa yksikköä on ilmeisesti ollut ohuemmin myös kellarin kaakkoisseinällä, joka tapauksessa M005:n yhteydessä.
K94:9	M026	Karkea keltainen hiekka	Kellarin pohjoisnurkka, mahdollisesti muuallakin R010:n alla.	M017		
K94:9	M027	Sininen pohjasavi	Kaikkien yksiköiden alla.	M026		Luontainen pohjasavi, johon rakennus on kaivettu. M027 oli pinnastaan epätasainen, ja siinä olleet matalat kuopat muistuttivat lapionjälkiä.
K94:9	R028	Puinen viemäriputki	Kellarin luoteisseinän pohjoisosan alla.	M028		Kellarin luoteisseinän alle laskeva puinen, yhdestä hirrestä veistetty viemäriputki. Rakenne oli hiekan M027 ja jätekerros M017:n alla.
K94:9	M029	Tumma likamaa	Mahdollisesti koko kaivausalueella.	R010		Lattian R010 alla ja pohjustushiekan M026 välissä paikoin esiintynyt ohut tumma likamaa, joka saattaa muodostaa yhtenäisen tason. M029 oli täysin löydötön ja äärimmäisen ohut, pääasiassa vain noin millin paksuinen jälki kivien pohjassa. Yksikkö on saattanut syntyä kivien alla olleesta, maastuneesta orgaanisesta aineesta.
K94:9	M030	Keltainen pohjustushiekka	Rakenteen R018 keskellä	R018, M031	M026?	M030 on keltaista, pinnastaan tumman laikukkaaksi värjäytynettä pohjustushiekkaa, joka paljastui rakenteen R018 keskeltä. Koostumuksensa puolesta yksikkö voi olla samaa kuin kellarin pohjoisnurkan pohjustushiekka M026. Yksikköä ei kaivettu, joten sen paksuutta ei tiedetä. Luultavasti sen alla on pohjasavi M027.

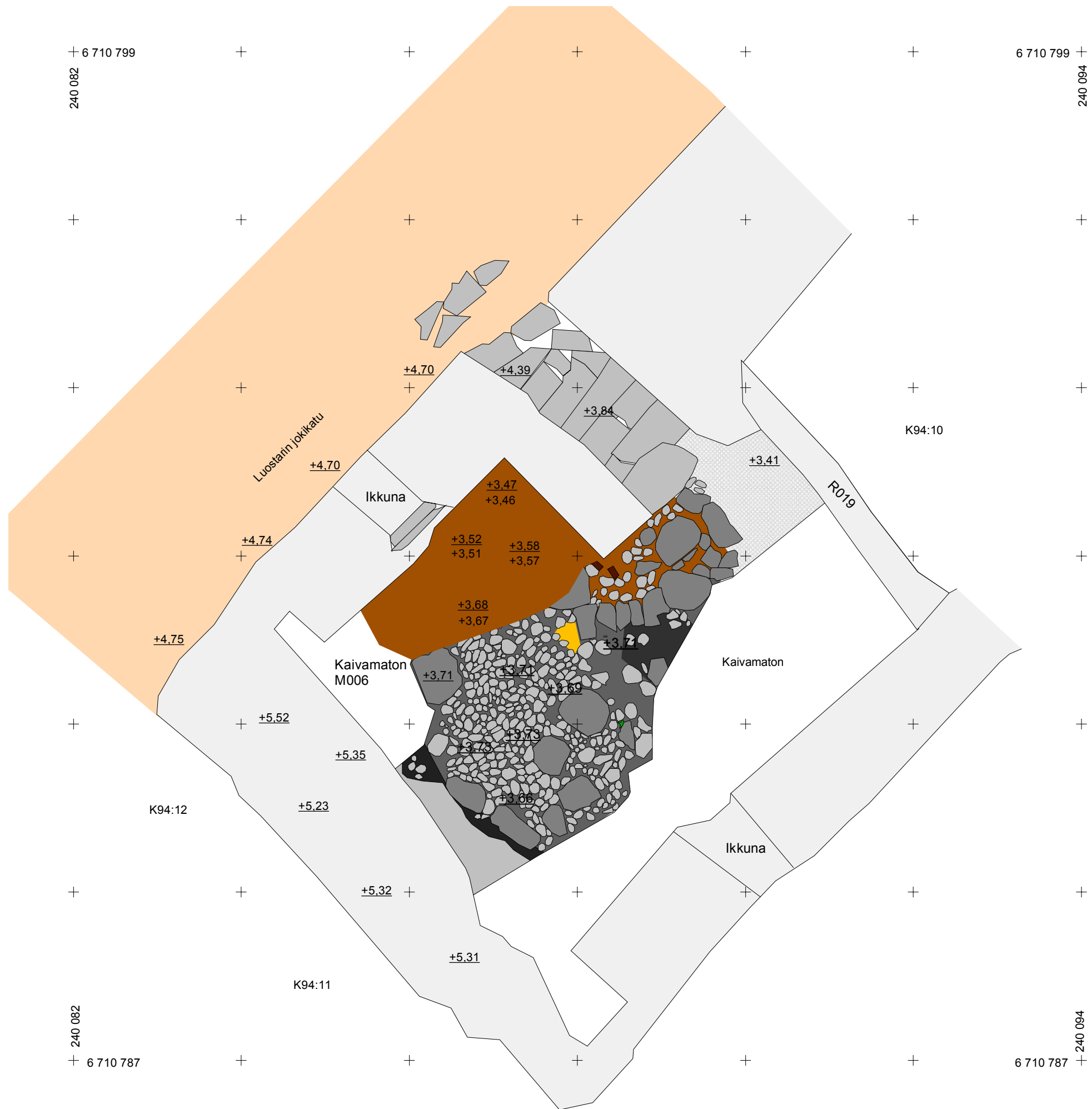
K94:9	M031	Tumma, orgaaninen maa	Rakenteen R018 keskellä	M023		Hyvin paljon M017 muistuttava orgaaninen 7 cm paksuinen kerros sijaitsi rakenteen R018 keskellä, M030:n ja M023:n välissä. Tiilen ja laastin sekainen yksikkö oli hyvin orgaanistipitoista, ja siitä löytyi mm. ruokaveitsi ja kaksi palaa raerenilaista kivisavikeramiikkaa.
K94:9	K032	Pohjoisnurkan allas	Kellarin pohjoisnurkka, mahdollisesti muuallakin R010:n alla.	M026		K032 on kellarin pohjoisnurkassa oleva pohjasaveen M027 kaivettu syvennys, johon johtaa lattiakouru R034, ja josta johtaa pois viemäriputki R028. Syvennys liittyy vedenjohtoon, mutta se on myöhemmin täyttynyt jätteellä.
K94:9	M033	Pohjoisnurkan kivikasa	Kellarin pohjoisnurkka.	M014		Tiilimurskan M014 alla sijainnut hahmoton kasa mukulakiviä.
K94:9	R034	Pystyhirsi	Kellarin koillispuoli.	M014		Kellariin johtavan portaikon lounaisseinän kaakkoispuolella oleva neliskulmainen pystyhirsi.
K94:9	R035	Pystyhirsi	Kellarin koillispuoli.	M014		Kellariin johtavan portaikon lounaisseinän eteläkulmassa, rakenteen lounaispuolella oleva neliskulmainen pystyhirsi.
K94:9	R036	Pystyhirsi	Kellarin pohjoisnurkka.	M014		Pystyhirsi viemäriputki R028:n koillispuolella.
K94:9	R037	Pystyhirsi	Kellarin pohjoisnurkka.	M014		Pystyhirsi kellarin pohjoisnurkassa, R036:n koillispuolella.
K94:9	R038	Hirsiarina	Kellarin portaikon lounaispuolen alla			Pohjasaveen M027 kaivettu hirsarina.
K94:9	R19	Pihakiveys	Alun perin kellarin koko lounaissivulla, nyt vain kellarin länsinurkassa.			Luultavasti 1500-luvun lopulle tai 1600-luvun alkuun ajoittuvaa pihakiveystä. Samaa rakennetta kuin kaivauksissa vuosina 1994–1995 dokumentoitu kiveys R19 ja 2009–2010 dokumentoitu kiveys R1101. Kiveys purettiin vuoden 2013 kaivauksissa.
K94:9	R23	Kellarin lounaispuolen kiviset holvikomerot	Kellarin lounaisseinällä.	M002	R26, R009, R011	Kellarin täytön yhteydessä puretun väliseinän taakseen kätkemät kivistä muuratut holvikomerot R23:1 (kaakonpuoleinen) ja R23:2 (luoteenpuoleinen), jotka ovat tukeneet yläpuolellaan kulkenutta kulkuväylää. Holvit saatiin kaivettua esiin vain osittain vuonna 2013.

K94:9	R26	Tiilinen ja kivinen tynnyriholvi	Kellarin lounaispuolella.	M001	R23, R009, R011	Kellarin K94:9 parhaiten säilynyt hauras tynnyriholvin katkelma, jonka kaakonpuoleinen tiiliosa jouduttiin kokonaan purkamaan vuoden 2012 rakennuskonservoinnissa. Luoteen puoleinen säästetty osa on tehty kokonaan kivistä, kun taas purettu holvi oli kokonaan tiiltä. Jäljelle jääneen päädyn alle jätettiin tukeva maapatsas. Alkujaan samaa yhtenäistä holvia kuin R009 ja R011.
-------	-----	----------------------------------	---------------------------	------	-----------------	--

Liite 2.2 Turku Rettigin tontti. K94:9 stratigrafinen matriisi.

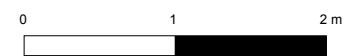

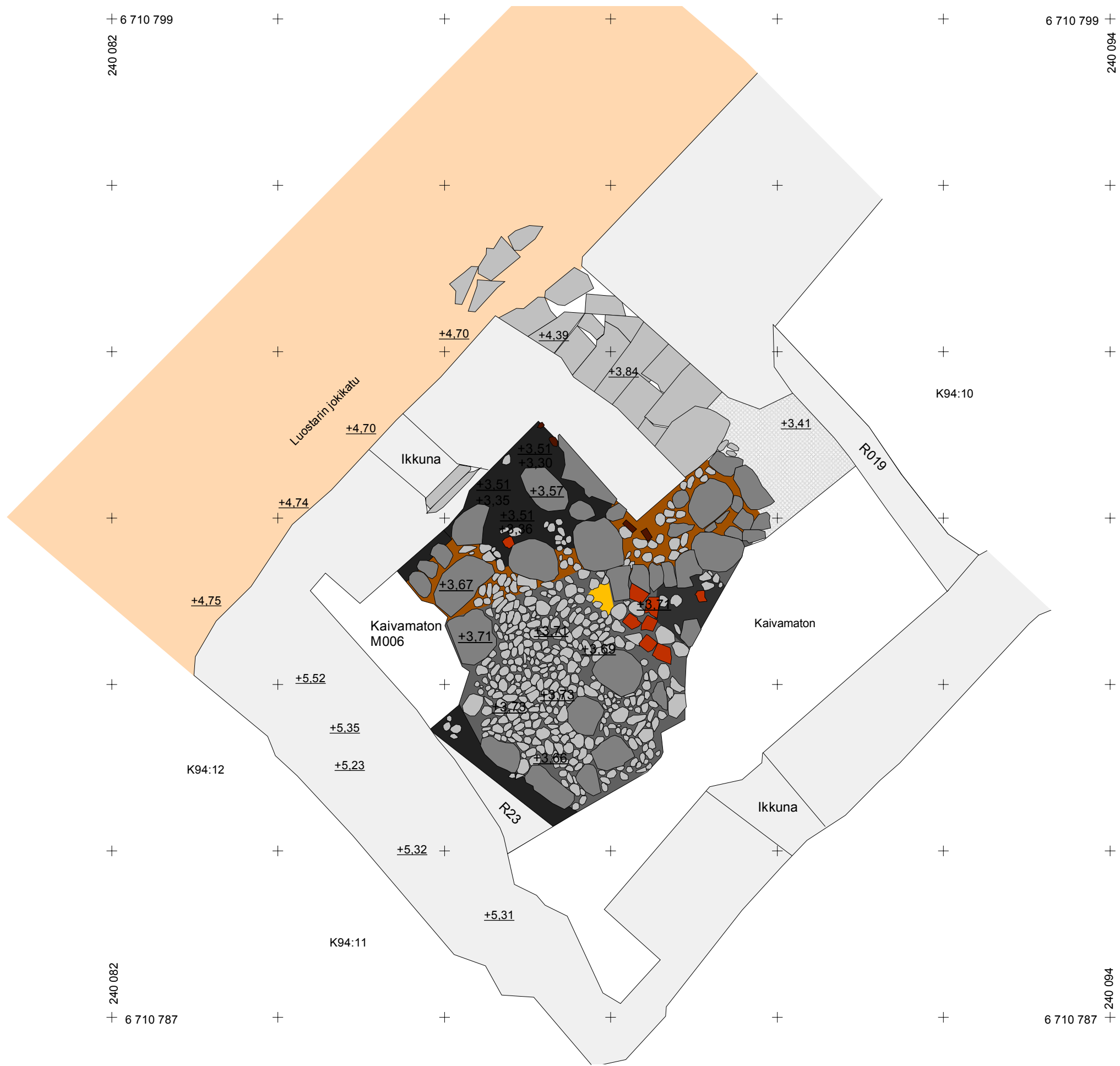

- Isot kivet
- Kaivamaton alue
- Pienet kivet
- Pystypuu
- Viemäriputki
- Kivirappunen
- M031
- M017
- M023
- M030
- Piirtämätön lattiakiveys
- M021
- Tiili
- Katupinta
- Muurattu rakenne
- M026

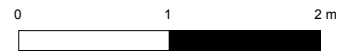

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Kaivaustaso 1. M023:n pinta	
Kartta 1	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:50
Kartoitus ja puhtaaksi piirto Ilari Aalto 2015	
Aboa Vetus & Ars Nova	

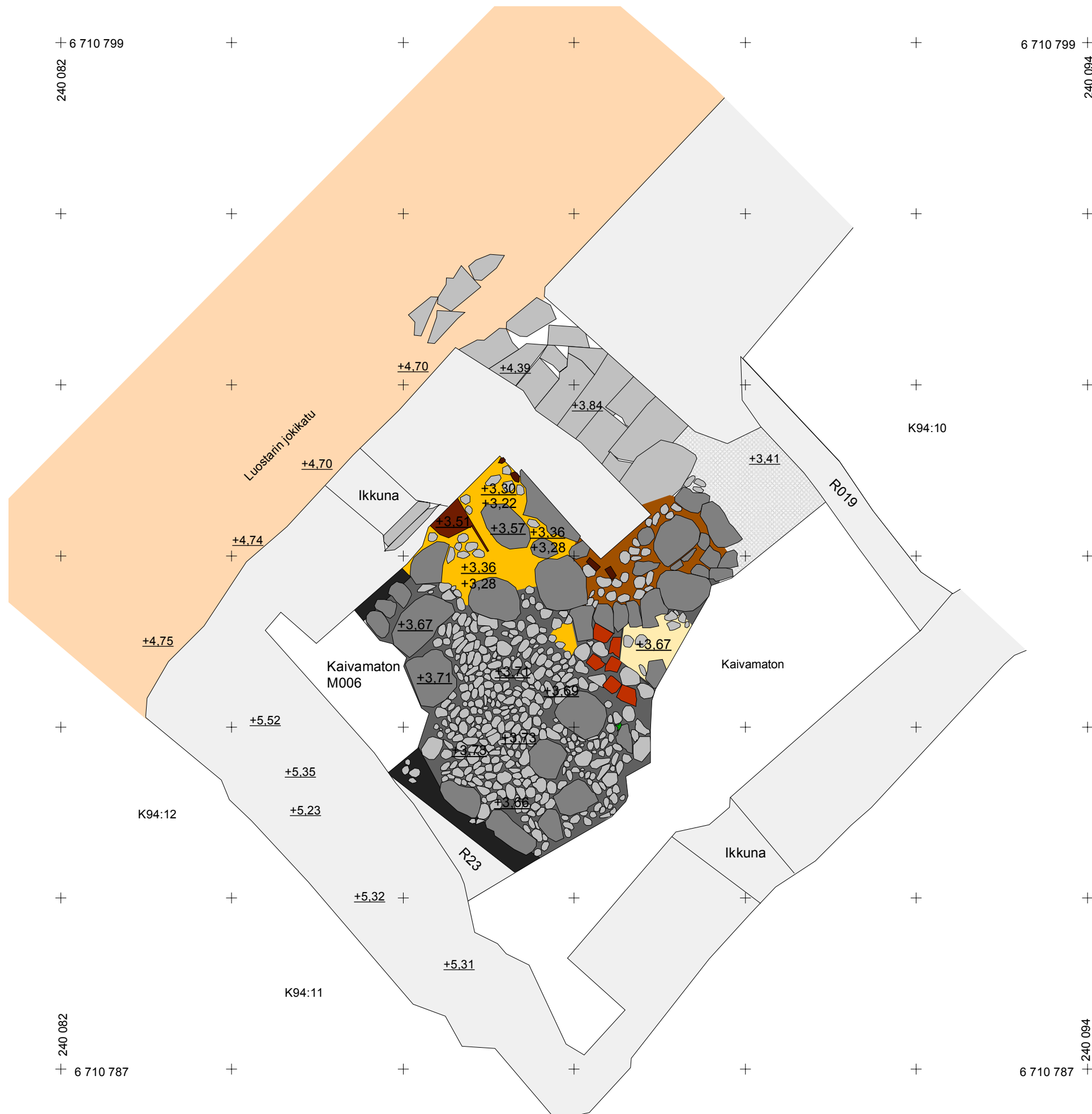

- Pienet kivet
- Isot kivet
- Pystypuu
- Kaivamaton
- Tiili
- Rappuset
- M017
- M021
- M023
- M026
- M031
- Muurattu rakenne
- Katupinta
- piirtämätön lattia

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Kaivaustaso 2. M017:n pinta	
Kartta 2	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:50
Kartoitus ja puhtaaksipiirto Ilari Aalto 2015	
Aboa Vetus & Ars Nova	

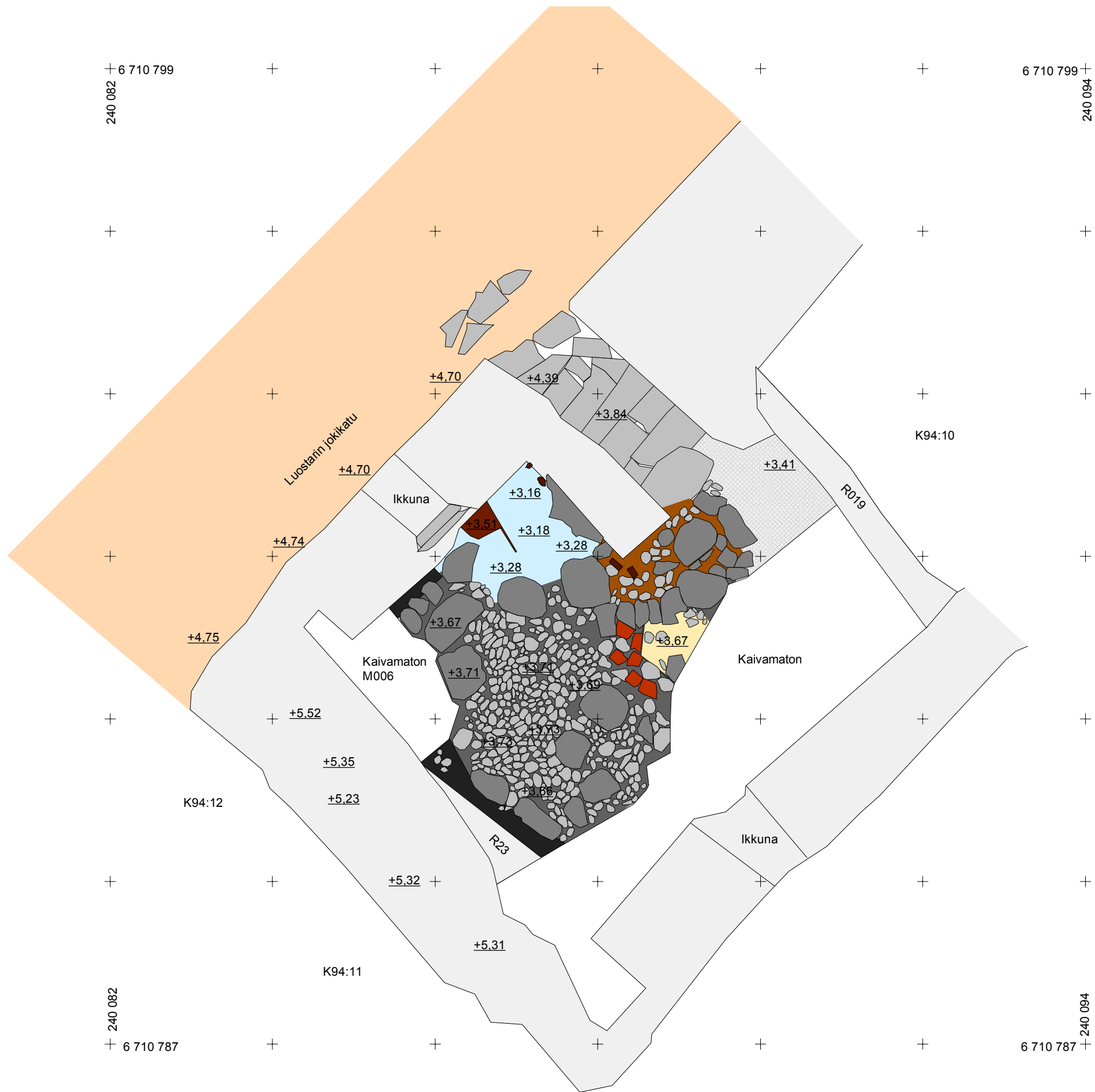

- Isot kivet
- Pienet kivet
- Tiilet
- Muurattu rakenne
- Pystypuu
- Kaivamaton
- M017
- M021
- M023
- M026
- M030
- R028
- Kivirappu
- Piirtämätön lattiakiveys
- Katupinta

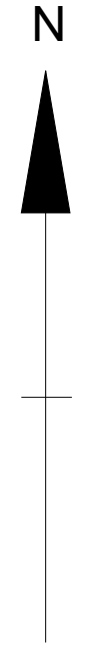

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Kaivaustaso 3. M026:n pinta	
Kartta 3	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:50
Kartoitus ja puhtaaksipiirto Ilari Aalto 2015	
Aboa Vetus & Ars Nova	

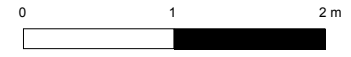

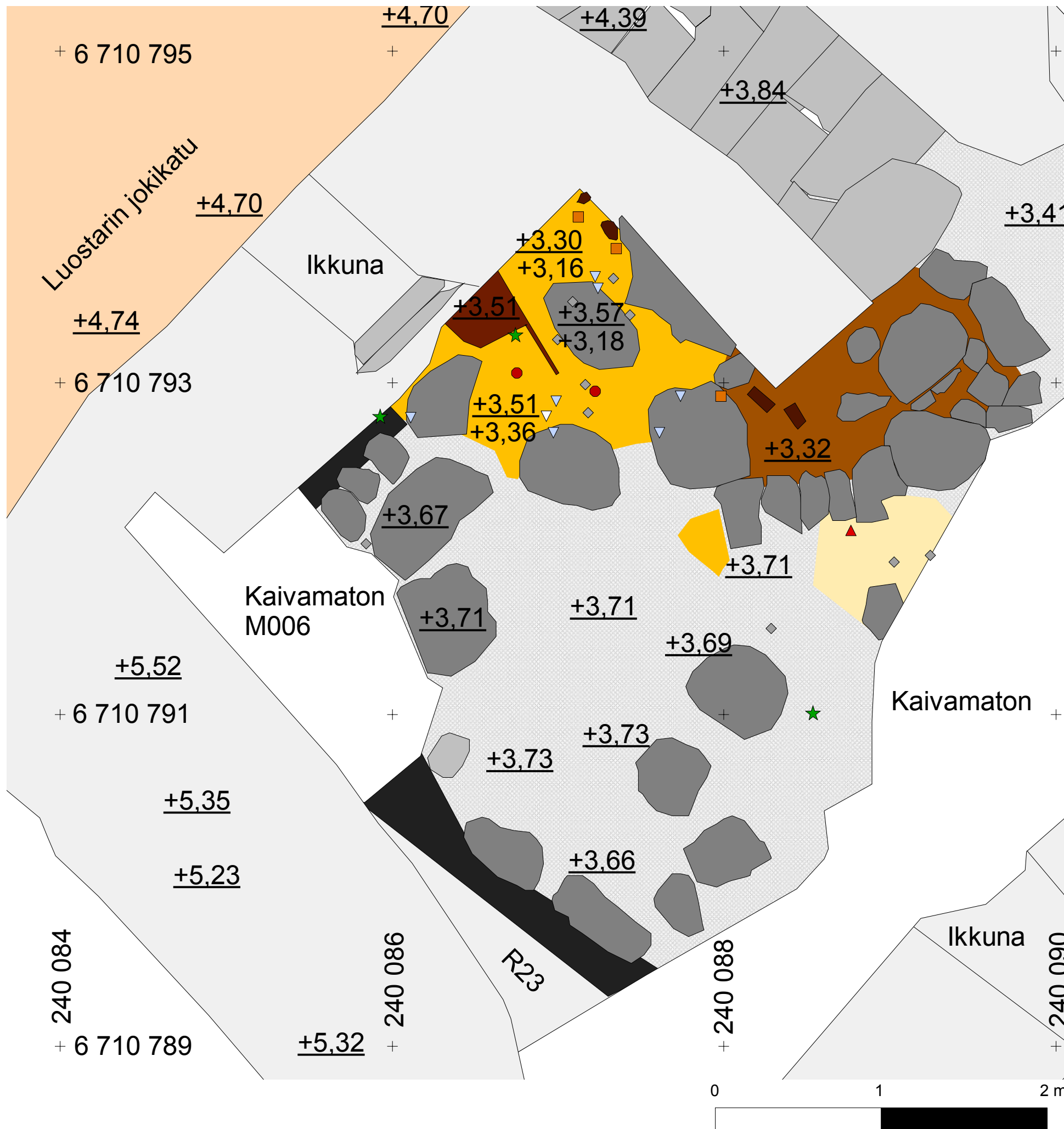

- Isot kivet
- Pienet kivet
- Tiilet
- Muurattu rakenne
- Pystypuu
- Kaivamaton
- M017
- M021
- M023
- M026
- M030
- R028
- Kivirappu
- Piirtämätön lattiakiveys
- Katupinta
- M027

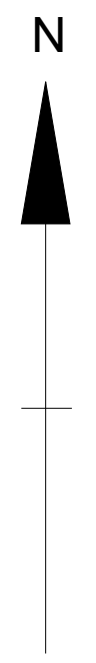

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museumo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Kaivaustaso 4. Pohjasaven M027 pinta	
Kartta 4	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:50
Kartoitus ja puhtaaksi piirto Ilari Aalto 2015	
Aboa Vetus & Ars Nova	

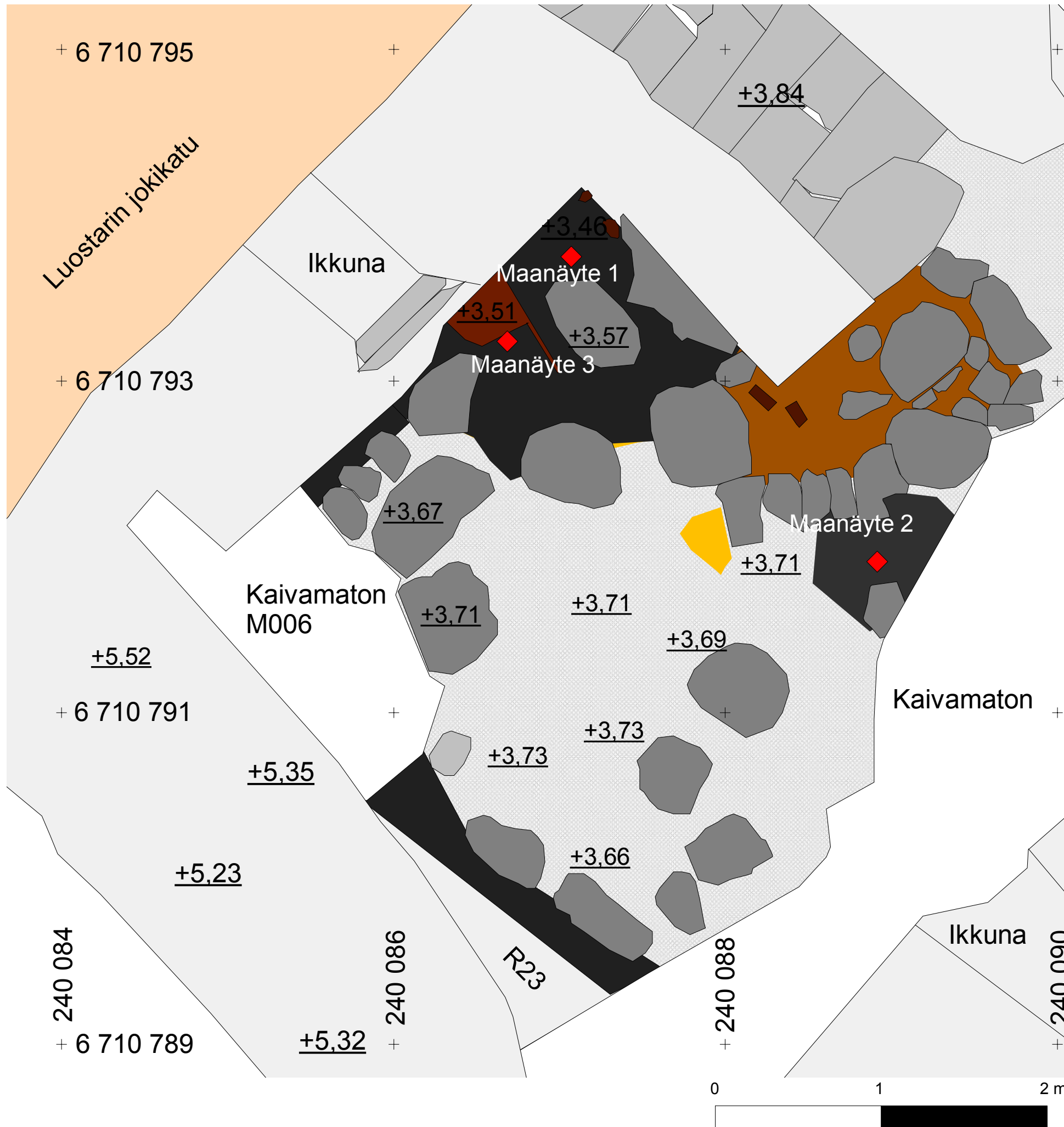

- Pienet kivet
- Tiilet
- Muurattu rakenne
- Pystypuu
- Kaivamaton
- M017
- M021
- M023
- M026
- M030
- R028
- Kivirappu
- Piirtämätön lattiakiveys
- Katupinta
- Rautaesine
- Veitsi
- Lasipikari

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Löytöjen levintä	
Kartta 5	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:25
Kartoitus ja puhtaaksipiirto Ilari Aalto 2015	
Aboa Vetus & Ars Nova	

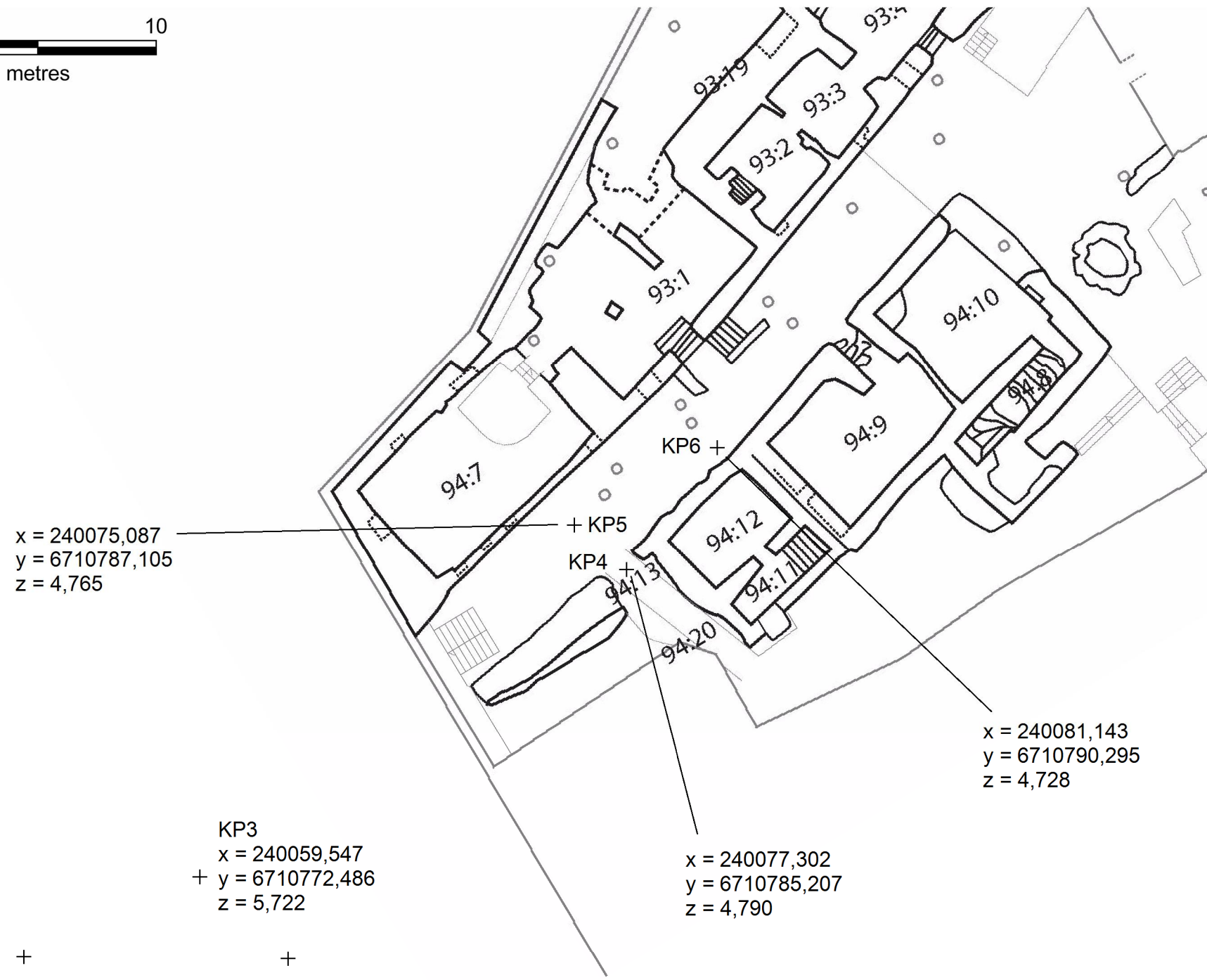
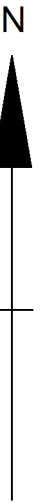
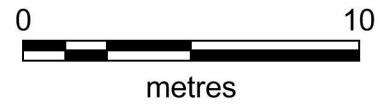

- Pienet kivet
- Tiilet
- Muurattu rakenne
- Pystypuu
- Kaivamaton
- M017
- M021
- M023
- M026
- M030
- R028
- Kivirappu
- Piirtämätön lattiakiveys
- Katupinta
- Maanäyte

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Maanäytteet 1-3	
Kartta 6	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:25
Kartoitus ja puhtaaksipiirto Ilari Aalto 2015	
Aboa Vetus & Ars Nova	

x = 240075,087
y = 6710787,105
z = 4,765

x = 240081,143
y = 6710790,295
z = 4,728

KP3
x = 240059,547
+ y = 6710772,486
z = 5,722

x = 240077,302
y = 6710785,207
z = 4,790

+
KP2
x = 240052,081
y = 6710769,070
z = 5,464

+
KP1
x = 240063,245
y = 6710768,996
z = 6,369

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Kiintopisteet	
Kartta 7	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:225
Kartta Panu Savolainen 2014. Pisteet Ilari Aalto 2015.	
Aboa Vetus & Ars Nova	

Uusi Suomi 21.5.2015

Tämä löytö yllätti arkeologin Suomen Turussa – ”Täysin odottamatonta”

Jaa artikkeli:

Uusi Suomi

Linda Pelkonen

Luotu: 21.5.2015 15:18

Kuva: Ilari Aalto

Tämä odottamaton löytö tehtiin Turun arkeologisissa kaivauksissa. Wyseessä on sormi 1500-luvulta.

KOTIMAA Aboa Vetus & Ars Nova -museon arkeologisista kaivauksista Turusta on löydetty sormi, kertoo tutkija Ilari Aalto.

- Kaivausten loppumetreillä löytyi jotakin täysin odottamatonta. Kellarin seinustan keittiöjätteellä täyttyneen lattiakourun vierestä löytyi kaksi nikamaa, jotka pistivät heti kaivaessa silmään. Ne ovat peräisin ihmissormesta, Aalto kertoo [Vapaavuoron blogissaan](#).

Sormi löytyi suuren rakennuksen kellarin lattialta. Huonetta oli käytetty keittiönä. Aallon mukaan sormi on päättynyt kellarin lattialle, kun rakennus on ollut käytössä, eli 1500-luvulla.

- Sormessa ei ole leikkuujälkeä, joten on aika epätodennäköistä, että se olisi irronnut leikatessa ruokaa, Aalto sanoo Uudelle Suomelle.

Aallon mukaan ilman kallista DNA-testejä ei voida tietää, oliko sormi miehen vai naisen kädestä.

- Onko sormi revitty irti mafiahenkisenä kostona? Vai olisiko suuri kivitalo keittiöineen ollut majatalo, jossa juopunut riita on päättynyt sormen puremiseen irti? Aalto pohtii.

Sormi on voitu myös poistaa teloitetulta ruumiilta, koska keskiajalla oli tapana varastaa ruumiinosia lääkkeiksi ja talismaaneiksi.

Kaivaukset ovat edelleen kesken, joten Aalto uskoo, että sormen omistajan ruumis voi myös löytyä vielä samasta tilasta.

Medeltida Åbo grävs fram igen i sommar

Publicerad 05.06.2015 - 12:08.

Arkeologiska utgrävningar vid Aboa Vetus&Ars Nova / Åbo.
Bild: Aboa Vetus & Ars Nova/Paula Villanen

De arkeologiska utgrävningarna vid museet Aboa Vetus & Ars Nova fortsätter igen i sommar.

Nu ska man fortsätta utforska ruinerna av det stenhus som hittades redan innan museet grundades. Huset byggdes på 1400-talet och revs på 1600-talet.

I fjol hittade arkeologerna ett kök från 1500-talet i ruinerna. Arkeologerna hittade bland annat ett stengolv och delar av en ugn, vilket alltså tyder på att det är fråga om ett kök. Man hittade också matrester i samband med utgrävningarna såsom fiskben, äggskal och djurben. Rester av havre och hallon hittades också.

Den här sommaren ska arkeologerna fortsätta utforska köket. Resultatet presenteras i museet, där museibesökarna också kan följa med arbetet.

Man kan dessutom följa med utgrävningarna på arkeologen [Ilari Aaltos blogg](#).

Hitta relaterat innehåll

[museer](#) [utgrävningar](#) [arkeologi](#) [arkeologer](#)

Arkeologer gräver fram ett kök under Aboa Vetus

Publicerat 09:35, 5 juni, 2015 av ÅU

Arkeologer i arbete i Aboa Vetus sommaren 2013. Foto: Aboa Vetus/Paula Viitanen

I sommar fortsätter de arkeologiska utgrävningarna vid museet Aboa Vetus & Ars Nova. Utgrävningar görs vid det så kallade stora stenhusets ruiner, där man också i början av 1990-talet inledde hela utgrävningsarbetet i området – innan museet grundades. År 2012 fortsatte man gräva ut kring just detta område.

Förra sommaren gjordes överraskande fynd, bland annat ett medeltida, snyggt lagt stengolv och en grund för en eldstad. Rummet har sannolikt fungerat som kök på 1500-talet, en del kärl som hör ihop med matlagning hittades i närheten. Under utgrävningarna i sommar ska man försöka klargöra om det verkligen är ett kök man har hittat.

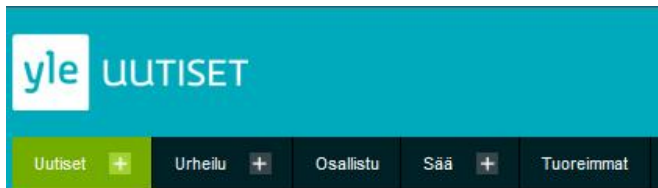
Det är möjligt för allmänheten att följa med utgrävningarna, i den underjordiska delen av Aboa Vetus.

Fynd ställs ut både fysiskt i museet, och på museets webbsidor.

Arkeolog **Ilari Aalto** berättar om hur utgrävningarna avancerar på sin blogg

www.mullanalta.blogspot.fi

UUTISET > KOTIMAA

Kotimaa 30.7.2015 klo 15:39 | päivitetty 30.7.2015 klo 15:39

Ruoantähteet paljastavat keskiaikaisen keittiön paikan

Kalanruodot ja pähkinäkuoret vahvistavat käsityksen siitä, että keskiaikainen keittiö sijaitsi museoalueella olevan kivitalon kellarissa.

Suosittelut 73 henkilöä suosittelee tätä.

Arkeologiset kaivaukset Aboa Vetus & Ars Novassa. Kuva: Paula Viitanen / Aboa Vetus & Ars Nova

Aboa Vetus & Ars Novan museoalueella tehdyissä arkeologisissa kaivauksissa on tänä kesänä löytynyt runsaasti keittiöjätettä. Keittiöjätteet kertovat entisaikojen ruokailutottumuksista.

Kaivauksia on tehty alueella sijaitsevan suuren kivitalon kellarissa. Kivitalo on jo neljättä vuotta ollut kaivauskohteena. Tämän kesän löydöt vahvistavat tulkinnan siitä, että kellarissa on viimeistään 1500-luvulla sijainnut keittiö.

Erityisen paljon keskiaikaisesta kellarista on löytynyt kalanluita. Kalan lisäksi keskiajan ja uuden ajan taitteessa on syöty myös lammasta, nautaa ja jänistä. Hiiltyneet pähkinäkuoret kertovat, että myös hasselpähkinöitä on käytetty ruoanlaitossa.

Luukahvainen ruokaveitsi löytyi uunin perustuksista

Kaivauksista on löytynyt myös keittiöastioiden kappaleita. Astioiden kappaleet ovat peräisin esimerkiksi saksalaisesta kivasavikannusta ja böömiläisestä viinipikarista.

Myös erilaisten puisten saavien ja astioiden kappaleita on säilynyt. Uunin perustuksista löytyi luukahvainen ruokaveitsi, joka on yksi hienoimmista esinelöydöistä.

Tiilen pintaan kaiverrettu merkki on luultavasti tiilentekijän puumerkki. Kuva: Raila Tapio/ Aboa Vetus & Ars Nova

Tähdellä merkitty tiili kertoo tiilimestarin työstä

Kaivauksilta on jo edellisvuosina löytynyt useita tiiliä, joissa on eläinten ja ihmisten jättämiä jälkiä. Tämän kesän kaivauksissa on löytynyt tiili, johon on ennen polttamista piirretty viisikantainen tähti. Samaa merkkiä käyttänyt tiilimestari on valmistanut tiiliä myös Turun tuomiokirkkoon 1400-luvun lopussa.

Viime vuonna Aboa Vetus & Ars Novan kaivauksilta löytyi tiili, jonka päähän tiilentekijä oli piirtänyt merkikseen avaimen.

LUE MYÖS

[Arkeologinen löytö Turussa: Tiilentekijä oli töissä kirkon lisäksi maallisessa bisneksessä](#)
3.7.2014

Olga Pihlman
Yle Turku

Turusta löytyi keskiaikainen kellarikeittiö – ja keittiöstä sormi

Arkeologi Ilari Aalto tutkii Aboa Vetus & Ars Nova -museossa 1400-luvun kaupunkitaloa jo neljättä kesää

KULTTUURI 2.8.2015 2:00 Päivitetty: 2.8.2015 8:44

Artia Kanerva HELSINGIN SANOMAT

HS TV Turusta löytyi kellarikeittiö, jonka jätteet kertovat keskiaikaisen ihmisen ruokavaliosta

20 vuotta täyttävän Aboa Vetus -museon arkeologisilla kaivauksilla on tehty yllättävä löytö. Harvinaisen kellarikeittiön Suomessa ensimmäinen laastun, 1500-luvulla palanut rakennus on Pompeiijin tavoin säilynyt todella keskiaikaisen ihmisen arjesta. Toimittaja: Artia Kanerva, kuvaus ja leikkaus: Vesa-Matti Väärä

Kuuntele

Aurajoen rannalla paistaa aurinko, mutta sisällä Aboa Vetus -museossa tuoksu kellarista tuttu multa.

Kellarissa ollaankin. Vuonna 1995 avattu yhdistelmä Aboa Vetus & Ars Nova on Turun historian ja nykyaikaisen museon, joka viettää tänä vuonna 20-vuotisjuhlaansa. Aboa Vetus on museon maanalaista rauniokortteli, josta kaivetaan esiin Suomen vanhinta kaupunkia.

Rauniot ovat peräisin 1400-luvulta, ja arkeologi **Ilari Aalto**, 25, on töissä neljättä kesää. Sen ajan nyt esiin kaivettava suuren kivitalon kellari on ollut kaivausten kohteena. Muu osa talosta saatiin esille jo vuonna 1994.

Aallon työmaa on osa näyttelyä. Taustalta kuuluu esittelynauhuja, ja museovieraat kurkistelevat, kun arkeologi ahkeroi kuopassaan. Säännöllisesti hän myös vie vitriiniin löytöjä, joiden avulla keskiaikaisen ihmisen elämää hahmotetaan.

VESA-MATTI VÄÄRÄ

Löydöt kellarikeittiöstä kertovat, että talon asukkaat söivät ja jolivat hyvin.

Keitä nämä ihmiset sitten olivat, mitä he tekivät ja millaista heidän arkensa oli?

Talon 1400-luvulla eläneet asukkaat eivät ole tiedossa, mutta 1500-luvulla talon tiedetään olleen Paraisten kirkkoherran **Elias Espingin** hallussa.

Viime kesänä talon kellarista alkoi paljastua jotain, mikä näytti keittiöltä. Se oli yllätys, sillä yleensä keskiaikaiset keittiöt sijaitsivat ulkorakennuksissa tai talon ylemmissä kerroksissa.

Vastaavaa kellarikeittiötä ei Suomesta ole aiemmin löydetty, mutta toissa vuonna Tukholmasta tehtiin vastaava löytö.

Aalto ei vielä tiedä, mitä kellarikeittiön löytyminen tarkoittaa, mutta varmaa on, että asukkaat ovat olleet vaurasta väkeä. Tämä käy ilmi useastakin seikasta: rakennuksen koosta, astioiden ja ruokailuvälineiden laadusta – ja keittiöjätteistä.

VESA-MATTI VÄÄRÄ

Ilari Aalto työskentelee arkeologina Turun Aboa Vetus -museossa ja esittelee löydöksiä myös museovieraille.

Tänä kesänä kellarista on nimittäin löytynyt viidensadan vuoden takaista jätettä. Siitä voi päätellä, että täällä syötiin hyvin. Aalto on löytänyt kaivauksilta kalanluita, jäniksenluita, naudan- ja sorsalinnun luita.

Kalanluita on löytynyt ylivoimaisesti eniten, mistä voi päätellä, että keskiaikainen turkulaisporvarin ruokavalio sisälsi enemmän kalaa kuin punaista lihaa.

Tämä ei ole yllättävää, onhan Turku rannikkokaupunki. Suomujen perusteella Aalto tunnistaa ainakin hauen, ahvenen, siian ja lohen, mutta tarkempi lajimääritys jää luututkijalle.

Keskiaikaisen ihmisen ruokavalio oli vuodenaikojen ja asuinpaikan sijainnin lisäksi paastoajan sanelemaa. Paastojen aikana ei syöty lihaa, usein ei myöskään kananmunaa.

Ennen pääsiäistä lihatta oltiin 40 päivää ja ennen joulua kuukauden verran. Lisäksi lihaa ei saanut syödä keskiviikkoina, perjantaisin eikä lauantaisin. Kala sen sijaan oli paastojalle sopivaa ruokaa.

Keskiaikainen ihminen ei taloudellisistakaan syistä syönyt lihaa joka päivä. Todennäköisesti myös vauraamman porvariston ruokavalio on sisältänyt runsaasti kasviksia, mutta kasveista jääneet tähteet ovat ehtineet maatua kauan sitten.

Aalto on kuitenkin löytänyt keittiön raunioista hiiltyneitä hasselpähkinän kuoria ja vadelmansiemeniä, ja maanäytteistä on saatu seulottua esille myös ohranjyviä.

Ruokajätteen lisäksi kellarista on löytynyt myös kappaleita keittiöastioista, jotka kertovat omaa tarinaansa keskiaikaisen kaupunkiväestön elämästä. Olutta on juotu saksalaisesta kivilavikannusta, viiniä böömläisestä pikarista.

Aalto mainitsee hienoimpana esinelöytönä luukahvaisen ruokaveitsen, jonka hän löysi unien perustuksesta.

Kaivauksilta löytyneistä ihmisen sormista ei löydy teräaseen leikkausjälkeä.

Yllättävin kellarista löytynyt asia on kuitenkin ihmisen sormi, joka löytyi viime kesän kaivausten loppupuolella. Tämä on ensimmäinen ihmisluu, joka Aboa Vetuksen alueelta on löytynyt muualta kuin täyttömaasta.

Aalto ei osaa sanoa, onko kyseessä miehen vai naisen sormi, tai miten se on keittiöön voinut päätyä. Veitsen tai muun teräaseen tekemää leikkausjälkeä sormesta ei löydy.

Sormen löytyminen keittiön lattialta tarkoittaa sitä, että se on päätynyt sinne rakennuksen ollessa vielä käytössä, eli 1500-luvulla.

Blogissaan Aalto kirjoittaa sormilöydöstä:

"Onko sormi revitty irti mafiahenkisenä kostona? Vai olisiko suuri kivitalo keittiöineen ollut majatalo, jossa juopunut riita on päättynyt sormen puremiseen irti? Sormen löytöpaikka lähellä kellarin jättekourua ei kieli suuresta kunnioituksesta sen sijoituspaikan suhteen. Ei kuitenkaan pidä sulkea pois vaihtoehtoa, että se olisi päätynyt kellariin maagisessa tarkoituksessa. Keskiajalla ja uuden ajan alussa etenkin hirtettyjen rikollisten ruumiinosia on varastettu lääkkeeksi ja talismaaneiksi."

Sormi ei ole ainoa talosta ruoanjätteiden lisäksi löytynyt luu. Viime kesänä kaivauksilta löytyi lähes kokonainen kissa, ja tänä vuonna lattialta löytyi kaivausten kolmas kissan pääkallo.

Kaivausten kohteena oleva talo on palanut 1500-luvun lopulla. Tämä tarkoittaa sitä, että tulipalossa kellari on sortunut, ja kaikki siellä ollut on jäänyt alle. Ilmeisesti myös kissat ovat olleet tämän tapahtuman uhreja.

Uudet löydöt kertovat ruokakulttuurin lisäksi keskiajan rakennustavoista. Kaivausten yhteydessä on esimerkiksi paljastunut, että 1400-luvun alussa rakennettua taloa on laajennettu eri vaiheissa.

Talon asukkaiden arjen lisäksi rauniot kertovat siis myös siellä työskennelleiden käsityöläisten ammateista.

Viime vuonna kaivauksilta löytyi tiili, johon oli ennen polttamista piirretty avaimen kuva. Tänä kesänä löytyneen tiilen kylkeen on puolestaan piirretty viisikantainen tähti. Keskiajalla pentagrammin viisi sakaraa symboloivat Kristuksen viittä haavaa.

Nämä ovat tiettyjen tiilimestarien merkkejä, ammattimiesten töiden signeerauksia, ja samojen mestareiden merkkejä löytyy myös Turun tuomiokirkosta.

Löytö on merkittävä, sillä tiilet tehneistä ammattimiehistä on hyvin vähän kirjallisia lähteitä. Näiden tiilimerkkien kautta tutkijat hahmottavat keskiajan käsityöläisen ammatin arkea.

Oikaisu 3.3. klo 14.48. Arkeologin tekemää löytöä viedään vitriiniin säännöllisesti, mutta ei päivittäin.

Aboa Vetus & Ars Nova: Kaivaukset loppusuoralla

KUVA
Ari Konkala Studio / Valois Nauris

HISTORIA Esiin tulleet kalanruodot paljastivat kellarin keittiöksi.

– Nyt uskallan sanoa, että keittiö se on, arkeologi Ilari Aalto sanoo.

Hän on neljättä kesää kaivamassa Aboa Vetus & Ars Novan sisällä esiin vanhaa kivitaloa. Raunioituneesta kellarista löytyi jo viime vuonna tulisija, joka antoi osviittaa mahdollisesta ruoanlaittopaikasta, mutta yhtä hyvin huone olisi voinut olla mikä tahansa lämmitettävä tila.

Kuluvan suven keittiöjätelöydöt varmistivat epäilyt.

– Valtavasti kalanruotoja, luita, pähkinänkuoria, ohranjyviä ja munankuoria, mikä on erittäin harvinaista, Ilari Aalto luettelee.

Tähteet osoittavat, että keskiajalla on sytytättäväkin monipuolisesti, mutta toisaalta Rettigin palatsin alla olevassa talossa on ruokailtu jopa poikkeuksellisen hyvin.

Onko talossa siis asustanut varakasta väkeä?

– Se, kuka tässä on asunut, onkin kaikkein tärkein kysymys, johon haemme vastausta, Aalto sanoo.

Onneksi saatavilla on vanhoja asiakirjoja. Vanhalla Suurtorilla toimineen raastuvanoikeuden keskiaikaisia pöytäkirjoja on säilynyt nykypolville. Papereissa on lukuisia riitapauksia ja kovia kärähmiä on kuulemma ollut Aboa Vetus & Ars Novan esiinkaivaman rakennuksen sisälläkin.

– Perintöriitoja oli 1500-luvulla. Niistä ilmenee, että ainakin silloin tämä on ollut Paraisten kirkkoherra Elias Espingin talo, Ilari Aalto toteaa.

Kivitalon toinen pää on valmistunut 1400-luvulla, mutta toisen päädyn kellari on selkeä laajennusosa, joka on rakennettu myöhemmin. Nyt Aallon tehtävä on selvittää keittiön ikä.

– Se on rakennettu hirsirinnan päälle. Kun sen saa kaivettua esiin, voi puusta ottaa näytteen ja määrittää tarkalleen puun ikä. Se kertoo ainakin puun kaatamisvuoden, tutkija Aalto selvittää.

Aikoinaan mullan alle peitetyn talon kaivaminen kokonaan esiin on loppusuoralla. Ilari Aalto uskoo, että ensi kesänä tuodaan paremmin näkyviin kellarin holvikomerot sekä tulisija, jonka päällä on vielä läjä multaa.

– Ties mitä kaikkea sieltäkin vielä löytyy, Aalto aprikoi tulevaa.

Sen jälkeen on enää pieniä kohteita jäljellä. Vanhasta Turusta on silti kaivettu esiin vain pieni osa.

– Tiedämme loppujen lopuksi keskiajan kaupungista aika vähän.

Mutta Suomen sivistyksen kehdon kartta rakentuu pala palalta. Museokeskus on tehnyt Katedralskolanin sisäpihalla, aivan Aboa Vetus & Ars Novan naapurissa, arkeologisia kaivauksia samaan aikaan.

Kaivaukset

- Museon Aboa Vetusin alue kaivettiin esiin arkeologisissa kaivauksissa 1992–1995.
- Museon jäi 1995 kaivamattomia alueita. Kivitalojen säilyttämisestä seurasi myös, että niiden seinien ja lattioiden alle jäi mahdollisesti alueen varhaisinta historiaa.
- 2005 käynnistettiin uudelleen arkeologiset tutkimukset, joissa useissa kohti kaivettiin 1990-luvun kaivausten jättämää lattiatilaa syvemmälle.
- Vuodesta 2012 Aboa Vetus & Ars Nova on suorittanut kaivauksia.

Ristimäki on erittäin merkittävä kohde

Kaarinan Ravattulan Ristimäkeä löytyi vuonna 2013 Suomen vanhin tunnetun kirkon jäänne. Kirkon käyttö ajoittuu jopa 1100-luvun puolelle. Alueelta on toistaiseksi löydetty ainakin kirkon kivijalan lisäksi laaja kirkkoma ja mukeä kiertäneen aidan kiviperustus.

Ilari Aalto oli vuonna 2010 mukana Ravattulan kaivutyössä, mutta vielä siinä vaiheessa ei ollut tietoa, mitä maan alta lopulta paljastuu.

– Se on ehdottomasti yksi mielenkiintoisimmista kohteista koko Suomessa, Aalto sanoo ja perustelee:

– Rautakauden ja keskiajan taite on merkittävä ajanjako maamme historiassa. Se on määrittänyt paljon siltä, millainen maa Suomesta on tullut.

Ilari Aalto uskoo, että vastaavia kohteita tulee vuosien aikana esiin enemmänkin.

” Se, kuka tässä on asunut, onkin kaikkein tärkein kysymys, johon haemme vastausta.

Turkulaisesta kellarista löytyi vanha ihmisen sormi: "Ihmissyönti aika lailla pois suljettu"

Arkeologi Ilari Aalto ei usko, että Turun kellarin sormimysteeri ratkeaa koskaan. Luu löytyi ruuanjätteiden ja eläinten luiden viereltä. (KUVA: Vesa-Matti Väärä)

Julkaisut: 4.8. 15:51

Keskiajan mafian kosto vai mustaa magiaa, arkeologi Ilari Aalto pohtii.

Turun *Aboa Vetus & Ars Nova*-museon kaivausalueelta löytynyt sormi ihmetyttää museon arkeologia **Ilari Aaltoa**.

- Sormi oli kaikin puolin yllätys, Aalto sanoo IS:lle.

Sormi löytyi kellarista, jossa sijaitsi ilmeisesti keittiö. Löydöstä kertoi ensimmäisenä *Helsingin Sanomat*.

- Sormi oli samassa paikassa kuin keittiöjäte. Ei ihan samassa kasassa mutta vieressä.

Aalto arvioi, että sormi on 1500-luvulta. Kellarin löytöjen tarkempi ajoitus ei ole valmis.

Mafiatyylinen kosto?

Blogissaan Aalto ehti jo pohtia eri vaihtoehtoja sormen kohtalolle. Yksi hänen teorioistaan oli, että talossa olisi ollut majatalo. Siellä olisi tapeltu ja sormi esimerkiksi pirtu nujakassa irti.

- Majataloissa tapeltiin aina. Ehkä tapahtui veriteko, jossa sormi irtosi.

Toinen oli "mafiatyylinen kosto".

- Ei tällaisesta toiminnasta keskiajan Turussa asiakirjatietoa ole, mutta kaupungeissa on aina hämäräporukoita.

Turussa oli tuolloin 1 500-2 000 asukasta, mutta se oli silti iso kaupunki ajan puitteissa, Ruotsin valtakunnan toiseksi suurin. Tukholmassa asukkaita oli 8 000.

Sormi saattoi olla myös taikakalu.

- Keskiajalla ja uuden ajan alussa ympäri Eurooppaa oli tapana anastaa ennen kaikkea hirtettyjen rikollisten ruumiinosia, joissa uskottiin olevan taikavoimia.

Sormi joutui kellarin 1500-luvulla, mutta miksi? (KUVA: Vesa-Matti Väärä)

Ihan pahimpaan mahdollisuuteen, ihmissyöntiin, Aalto ei usko.

- Se on aika lailla suljettu pois. Sormessa ei ole mitään viiltojälkiä.

Myös kissan luurankojen osia

Talo on Suomen vanhempia muurattuja rakennuksia. Se on rakennettu 1400-luvulla, mutta ensimmäinen tunnettu asukas on talossa 1580-luvulla asunut Paraisten vauraan seurakunnan kirkkoherra **Ellas Espling**.

- On se mahdollista, että se olisi hänenkin ajaltaan. Olisi kyllä silloin mielenkiintoista miten sormi kirkkoherran kellarin päätyi.

Talo on palanut useita kertoja. Turussa oli suuria tulipaloja 1500-1600-lukujen vaihteessa. Talosta on löytynyt myös kissan luurankojen osia. Ne ovat ehkä kohdanneet loppunsa paloissa.

- Ihmisten luita on löytynyt pari kertaa aiemmin alueelta, mutta ne ovat selvästi täyttömään mukana tulleita.

Aalto ei usko arvoituksen ratkeavan koskaan.

Seppo Varjus

Google-malhoset

» Poliisiauto

Häihin/polttarit/juhlat /tilaisuuudet /Polisiasut/autot/elokuva /malhos
www.poliisi.us

» Ilta Sanomat Vein Elämää

Kaikki uuden kauden Vein elämää esilintyjät m/s Finlandin sykkyssä eckeroline.fi/elamaalainella

» Vuokraa matkailuauto Hki

Hyvinkää - Helsinki - Aik. 90 €/ päivä sis. kaikki ajatut km! www.morent.fi/Hyvinkää/Helsinki

» Special Hineus Oy 24h

Nopea hineus- ja tiepalvelu Varsinais-Suomessa - Soita! www.specialhineus.fi

KAUPUNKIMEDIA Aamuset

Keskiajan porvariskodin ruokalista oli yllättävän monipuolinen

KAUPUNKI | 19.08.2015 8:22

Arkeologi Ilari Aallon mukaan keittiökaivauksilta tehdyt astialöydöt vahvistavat kuvaa, että suurin osa esineellisestä kulttuurista tuli lännestä. Idästä taas tuotiin paljon erilaisia raaka-aineita. (Kuva: Ilkka Lappi)

Aboa Vetus & Ars Novan museossa tehtävien keskiaikaisen keittiön kaivauksista on löydetty toistaiseksi merkkejä muun muassa kotieläimistä, keskiaikaisista astioista ja ruokavaliosta. Tänä kesänä kaivauksissa paljastui myös miellyttävä yllätys.

– Tänä kesänä jatkettiin viime vuonna aloitettua lattian paljastamista. Odotin, että toiselta puolelta kaivausta löytyisi samanlainen lattia kuin viime vuonnakin, mutta sieltä löytyikin seinän alta kulkeva tukki, eli keskiaikainen viemäriputki. Se on tosin epäselvää, että onko tilaa jossain vaiheessa käytetty myös esimerkiksi pesutilana tai onko viemärijärjestelyt tehty sen takia, että rakennus on sijainnut rinteessä, kertoo arkeologi **Ilari Aalto**.

Keittiö on sijainnut 1400-luvun kivitalossa. Kyseessä on yksi Turun vanhimpia kivitaloja. Aikanaan se on ollut todella arvokas sijaintinsa vuoksi. Talon historiaa ei kuitenkaan tarkkaan tiedetä.

– Tämän löytäminen 1994 oli yllätys, sillä talo ei näkynyt Turun vanhimmassa kartoissa. Keittiö on palanut todennäköisesti jo 1500-luvun puolella.

Vastaavanlaista kellarikeittiötä ei Suomesta ole toista löytynyt. Ylipäättään keskiaikaisia kellareita on päästy tutkimaan melko vähän.

– Suuri osa Turunkin kellareista on ollut käytössä jopa 1800-luvulle asti. Täällä on se onnellinen tilanne, että keittiö on palamisen seurauksena hylätty, Aalto sanoo.

Epäselvää on, onko keittiö ollut yksityiskäytössä vai kenties majatalona. Kaivauksista on löytynyt runsaasti jälkiä kotieläimistä. Muun muassa kissojen, koirien, lampaiden ja lehmien luita. Monipuolisen ruokavalioon viittaavat löydökset eivät kuitenkaan automaattisesti todista mitään.

– Isot kaupunkitontitkin olivat keskiajan ja uuden ajan taitteessa hyvin maatilamaisia. Kotieläimiä oli paljon ja omavaraisuus tärkeää myös porvareille.

Aboa Vetusin kaivauksissa on löydetty myös jäniksen luita. Merkit riistalöydöistä vahvistavat kuvaa siitä, että keskiajan ruokavalio oli muutakin kuin kauravelliä.

– Aika monipuolinen ruokavalio silloin oli. Lihan ja riistan lisäksi syötiin paljon kalaa. Lisäksi kasviksia ja marjoja on käytetty.

Yksi mielenkiintoinen kaivauksilta tehty löytö on huonokuntoinen haarautuva esine. Aallon mukaan kyse on todennäköisesti paistiharukasta, eikä alkeellisesta syömiseen tarkoitettusta haarukasta.

– Meidän tuntemamme ruokakulttuuri syntyi oikeastaan vasta keskiajan jälkeen. Keskiajalla ihmiset toivat mukanaan veitsen tai lusikan ja söivät yhteisestä kulhosta.

– Turku oli Ruotsin valtakunnan toiseksi suurin kaupunki. Yhteyksiä Ruotsiin ja Saksaan oli paljon. Uskoisin, että porvarielämä oli hyvin samankaltaista ympäri Itämeren aluetta, Aalto toteaa.

Ilkka Lappi

Sisuradio

Etusivu Ohjelmat A-Ö Tähti Soittolistat Arkisto Meistä... Anni

Keskiajan Suomesta on löytynyt uutta tietoa

Päivä: torstai 3. syyskuuta 2015 10:01

Kaupungeissa puhuttiin eri kieliä
(1:27 min)

Turussa järjestetään joka vuosi suositut keskiaikamarkkinat. Foto: AOC / Flickr / CC BY 2.0

Usein ajatellaan, että keskiajan Suomi oli takapajuinen paikka, joka sijaitsi kaukana kaikesta ja oli eristäytynyt muusta maailmasta. Uusi arkeologinen tutkimus kertoo kuitenkin muuta.

➔ **DELA**

Suomella oli jo keskiajalla tiimit silleet muuhun Eurooppaan ja kansainvälistyminen teki tuloaan. Esimerkiksi Turun kaduilla saattoi keskiajalla kuulla suomen ja ruotsin lisäksi monta muitakin kieltä.

– Tietysti suurin osa suomalaisista on puhunut suomea, mutta rannikkoseudulla ja kaupungeissa on puhuttu ruotsia. Kaupungeissa erittäin tärkeä kieli on ollut myös alasaksa, joka on ollut hansakauppilaiden eli itämeren kauppioiden kieli. Saamen kieltä on myös puhuttu paljon laajemmalla alueella kuin nykyään, kertoo keskiaikaa harrastava arkeologi Ilari Aalto.

Ilari Aalto työskentelee Turussa Aboa Vetus & Ars Nova -museossa. Aalto on ollut mukana museon alla tehdyissä kaivauksissa, joissa esiin on kaivettu kokonainen keskiaikainen kortteli. Viime kesän suurta löytöä oli kellari, jossa keskiajalla oli sijainnut keittiö. Kellarista löytyneiden jätkeosojen perusteella keskiajan suomalaisten ruokavalio oli perin kalavoittoinen.

– Sillä on hyvin erilaisia kaloja, mutta myös kotieläimiä kuten lammasta, jonkun verran nautaa ja hyvin vähän sikaa ja sitten riistaeläimiä.

Muuten elämä keskiajan Suomessa ei juurikaan poikennut saman ajan elämästä Keski-Euroopassa tai Britanniassa.

– Englannissa Lontoossa on ollut hyvin samantyyppisiä esineistöä kuin mitä Suomessa on käytetty kaupungeissa, mutta mitä myös talonpojat ovat käyttäneet.

Aallon mukaan ajatus Suomen vuosisataisesta eristäytyneisyydestä muusta maailmasta ei pidäkään paikkaansa.

– Ei kerta kaikkiaan ja etenkin tämä ajatus monikielisuudesta on yllättänyt monet, Aalto toteaa.

Katri Nisula
Katri.nisula@sverigesradio.se

Liite 4.1. Turku Rettigin tontti. Vuoden 2015 maanäytteet.

Kaivaukselta otettiin seuraavat maanäytteet, jotka toimitettiin Turun yliopiston kasvimuseoon makrofossiilitutkimusta varten:

- MAANÄYTE I
Orgaanispitoinen tumma maa M017 (tunkiomaa)
- MAANÄYTE II
Hiilen ja tiilimurskan sekainen orgaanispitoinen maa M031 (tulisijan pohja)
- MAANÄYTE III
Orgaanispitoinen tumma maa M017 (tunkiomaa)

TURKU
ABOA VETUS, KELLARI 94:9
2015
KAUPUNKIARKEOLOGISTEN KAIVAUSTEN
ARKEOBOTAANINEN TUTKIMUS

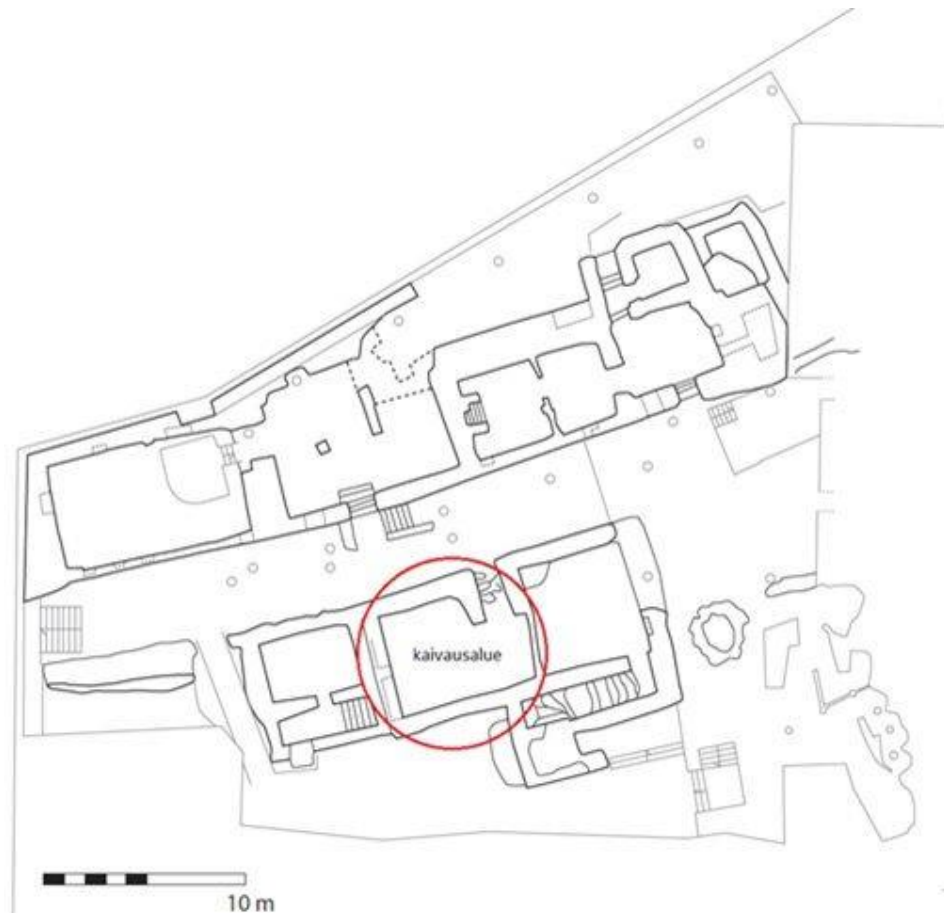

TUTKIMUSRAPORTTI 2015/2
Mia Lempiäinen-Avci
Turun yliopisto, biologian laitos
Kasvimuseo / Arkeobotaniikan laboratorio

1. Johdanto	2
2. Aineisto ja tutkimusmenetelmät	4
3. Kasvijäänneanalyysin tulokset	5
4. Yhteenveto	7
5. Ajoitusmateriaali	8
Kirjallisuus	9
Liitteet 1—2.	

1. JOHDANTO

Aboa Vetus & Ars Nova museo on kaivanut vuodesta 2012 Matti Koivurinnan säätiön rahoituksella niin kutsutun suuren kivitalon kellaria K94:9, joka sijaitsee museon raunioalueella (kuva 1). 1400-luvun alussa rakennetun talon kellari oli jäänyt kaivamatta 1990-luvun kaivauksissa, ja sen tutkimukset aloitettiin vuonna 2012. Vuosien 2012–2015 kaivauksia on johtanut Hannele Lehtonen, ja kenttätöistä on vastannut Ilari Aalto sekä vuonna 2013 yhdessä Ilari Aalto ja Kim Krappala. Vuonna 2014 päästiin käsiksi kellarin käyttöön liittyviin kerroksiin, joista paljastui kivetty lattia, vedenjohtojärjestelmä johon liittyi puinen viemäriputki sekä runsaasti kotitalousjätettä, joka viittaa kellarin käyttöön keittiönä. Löytöihin lukeutui muun muassa useiden lasisten viinipikareiden, ainakin kahden kivisavisen olutkannun ja puisten kimpivatien kappaleita, jotka on ilmeisesti lakaistu kellarin nurkkaan. Astiat ajoittuvat laveasti 1400-luvulle. Lähes kaikki löydöt ovatkin peräisin kellarin seinustoilta. Keittiökäytön puolesta puhuu myös mahdollinen tulisijan perustus, joka sijaitsee keskellä kellaria.

Kuva 1. Kellarin 94:4 sijainti Aboa Vetus -museon alueella. Kartta: Ilari Aalto, Aboa Vetus 2015.

Kellarin primäärikäyttö päättyi ilmeisesti 1500-luvulla tulipaloon, jossa kellarin katto sortui muodostaen palojättekerroksen M014. Tämän jälkeen tilaa käytettiin pitkään tunkiona, mistä kertoo palojätteen päälle syntynyt tunkiokerros M005. Tämä vaihe päättyi joko uuteen tulipaloon tai pystyssä olleen rakennuksen purkamiseen, mikä synnytti purku/sortumakerrokset M006, M013 ja M012. M012:n päällä koko kellarin alueella oli noin 10 cm paksuinen nokikerros M008, josta löytyi erittäin runsaasti hiiltyneitä jyviä ja isohkoja kappaleita hiiltynyttä tekstiiliä. Palojälki saattaa kertoa tulipalosta, joka on synnyttänyt sen alapuoliset kerrokset. Joka tapauksessa M008:n päällä sijaitsi purkukerros M003 ja sen päällä täyttömaa M001, jolla koko kellari oli peitetty 1600-luvun puolivälissä, raastuvanoikeuden pöytäkirjojen perusteella ilmeisesti vuonna 1653.

Vuonna 2015 maanäytteitä otettiin kellarin käyttöaikana syntyneistä maayksiköistä M017 ja M031. M017 (kuva 2) on erittäin tummaa, tahmeaa orgaanista maata, joka on kertynyt kellarin seinustoille. Maassa on erittäin runsaasti luita, lähinnä kaloja ja pieniä nisäkkäitä kuten jänistä ja lammasta, sekä linnuista sorsaa tai ankkaa. Isommat kotieläimet puuttuvat lähes kokonaan. Kuriositeettina vuonna 2014 yksiköstä löytyi myös ihmismormen luut. Luiden lisäksi M017:sta on melko paljon munankuoria ja joitakin pähkinäkuoria. Esinelöytöinä yksiköstä on mm. rautanauvoja, mahdollinen paistiharukka ja kivisavikannun sekä lasipikarin palasia. Yksiköstä otettiin kaksi maanäytettä, näyte 1 erittäin hyvin säilyneeltä vaikuttaneesta kohdasta ja näyte 3 yksikössä olleen puisen viemäriputken R028 sisältä.

Kuva 2. Maayksikkö M017, kuva: Ilari Aalto, Aboa Vetus 2015.

M031 (kuva 3) on koostumukseltaan hyvin paljon M017:aa muistuttavaa orgaanispitoista ruskeaa maata. Melko pieni yksikkö M031 sijaitti kellarin keskellä, mahdolliseksi uunin pohjaksi tulkitun rakenteen R018 keskellä. Yksiköstä löytyi luukahvainen ruokaveitsi. Yksikön keskeltä otettiin maanäyte 2.¹

Kellari 94:4 tutkimusten yhteydessä on tehty arkeobotaanisia tutkimuksia myös vuosilta 2013–2014 sekä Aboa Vetus & Ars Nova -museon alueelta maapilarista ja ns. possukellarista 93:51².

Kuva 3. Maayksikkö M017, kuva: Ilari Aalto, Aboa Vetus 2015.

2. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

HuK Ilari Aalto toimitti Turun yliopiston kasvimuseolle kolme maanäytettä sekä yhden erillisnäytteen analysoitavaksi. Maanäytteet oli otettu hyvän tutkimustavan mukaisesti tiiviisti suljettaviin muovipusseihin ja näytteitä säilytettiin viileässä ja valolta suojattuna ennen laboratoriotutkimuksia.

Näytteet olivat vetoisuudeltaan kahden litran kokoisia ja erillisnäyte sisälsi yksittäisiä siemeniä pienessä pussissa. Näytteiden maalaji oli kaikissa lähes yhdenmukainen: ruskeaa hiekkaa

¹ Johdannon tekstin on arkeologisten kaivausten osalta kirjoittanut Ilari Aalto.

² Lempiäinen-Avci 2015; Lempiäinen 2010; Lempiäinen 2006; Lempiäinen 1994–1996; Vuorela et al. 1997.

sekoittuneena puusälöön, jossa seassa on hieman lastin, tiilen ja hiilen murusia. Näytteet olivat suurimmalta osin kuivunutta orgaanista ainesta (puusälöä). Näytteiden maalajit on kuvattu liitteessä 1.

Maanäytteet käsiteltiin Turun yliopiston kasvimuseon arkeobotaniikan laboratoriossa. Kasvijäänteet erotettiin mineraalimaasta ns. kellutusmenetelmällä. Näytteet pidettiin kosteina ja 50% etanoliin säilöttynä, sillä näytteet olivat orgaanista ainesta ja seassa oli pieniä, elossa olevia toukkia.

Näytteissä oli kasvijäänteiden lisäksi pieniä määriä palanutta luuta, kalan nikamia ja suomuja, hyönteisten kitiinikuoria, tiilen / keramiikan murusia, laastin murusia, sulanutta massaa / kuonaa. Kasvijäänteet määritettiin, laskettiin ja valokuvattiin. Kasvijäänteet, hiili sekä luuaineisto on talletettu Turun yliopiston kasvimuseon makrofossiilikokoelmaan, jolloin niiden säilytystä määrittelevät yleiset biokulttuurisen aineiston tallettamiseen liittyvät käytänteet ja periaatteet³. Kasvijäänneaineisto sekä raportti Aboa Vetus –museon arkeobotaanisen aineiston määrittämisestä vuoden 2015 osalta ovat pääsääntöisesti julkista (open access -periaate), mutta mikäli aineistosta tehdään tutkimusta TY kasvimuseossa, Aboa Vetus –museossa tai erikseen sovittujen toimijoiden kanssa, on sen suoja-aika 5 vuotta.

3. KASVIJÄÄNNEANALYYSIN TULOKSET

Näytteistä määritettiin yhteensä 290 kasvijäännettä. Edustettuna on 25 eri kasvilajia tai taksonia. Hiiltyneitä kasvijäänteitä on 33 kappaletta, joista suurin edustus tulee kauran (*Avena sativa*) jyivistä (17 kpl), myös vuoden 2013–2014 näytteissä kaura oli yleisin hiiltynyt kasvijäänne. Myös ohran (*Hordeum vulgare*) jyviä oli näytteissä muutama. Osa jyivistä oli rikkoutuneita, joten lajitason määrittäystä ei ollut mahdollista tehdä, vaan määrittäminen on jätetty heimon tasolle, viljat (Cerealia).

Hiiltymättömiä kasvijäänteitä on 257 kappaletta, joista suurimman osan muodostavat vadelman (*Rubus idaeus*) siemenet, mutta lähes yhtä suuri edustus on jauhosavikan (*Chenopodium album*) ja viiltosaran (*Carex acuta*) siemenillä.

---

³ esim Salick J., Konchar K. & Nesbitt M. 2014

Luonnosta kerättyihin hyötykasveihin kuuluvat variksenmarja (*Empetrum nigrum*), metsämansikka (*Fragaria vesca*) sekä edellä mainittu vadelma. Hyötykasveihin kuuluu myös puutarhassa tai humalatarhassa kasvatettu humala (*Humulus lupulus*), josta löytyi yksi pähkylä sekä lääkekasvina tunnettu hullukaali (*Hyoscyamus niger*), josta löytyi yksi siemen.

Rikkaruohot edustavat lajeja, jotka viihtyvät tallotuilla, kulttuurisidonnaisilla paikoilla, kuten pihdoilla, pelloilla ja tienvierillä. Näihin kuuluvat esimerkiksi aiemmin mainittu jauhosavikka, mutta myös konnanleinikki (*Ranunculus sceleratus*), rönsyleinikki (*Ranunculus repens*), pihatähtimö (*Stellaria media*) ja kiertotatar (*Fallopia convolvulus*), joita kaikkia esiintyi näytteissä jonkin verran tai runsaasti. Vanhojen peltojen rikkaruohoja edustaa ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*).

Niittyjen ja kosteiden paikkojen lajistoa edustavat varsin aiemmin mainittu runsaana esiintyneet viiltosaran siemenet sekä useiden eri saralajien (*Carex* sp.) siemenet sekä rantaluikan (*Eleocharis palustris*) ja vihvilöiden (*Juncus* sp.) siemenet, joista kaksi jälkimmäistä viihtyvät jopa seisovassa vedessä tai aina märässä paikassa.

Puita ja pensaita edustavat yksi pähkinäpensaalla (*Corylus avellana*) pähkylän kuoren pala, katajan (*Juniperus communis*) siemen ja kuusen (*Picea abies*) neulaset.

Kuvassa 4 on hiiltyneitä kauran jyviä ja kuvassa 5 on hiiltymättömät variksenmarjan, vadelman ja ruiskaunokin siemenet. Kasvien tieteellinen nimistö on Hämet-Ahti⁴ mukaan.

Kasvijäänneanalyysin tulokset on esitetty liitteessä 2.

Kuva 4. Hiiltyneitä kauran jyviä. Yksi jyvistä on vielä suojuslehden eli kaleen sisässä (toinen vas.), yhdestä kaleesta taas on itse jyvä irronnut (oik.). Kuva: Nelly Llerena Martinez, Kasvimuseo TY 2015. MK 2mm.

⁴ Hämet-Ahti & al. 1998.

Kuva 5. Hiiltymätön ruiskaunokin (vas.), vadelman (kesk.) ja variksenmarjan (oik.) siemeniä. Kuva: Nelly Llerena Martinez, Kasvimuseo TY 2015. MK 2mm.

4. YHTEENVETO

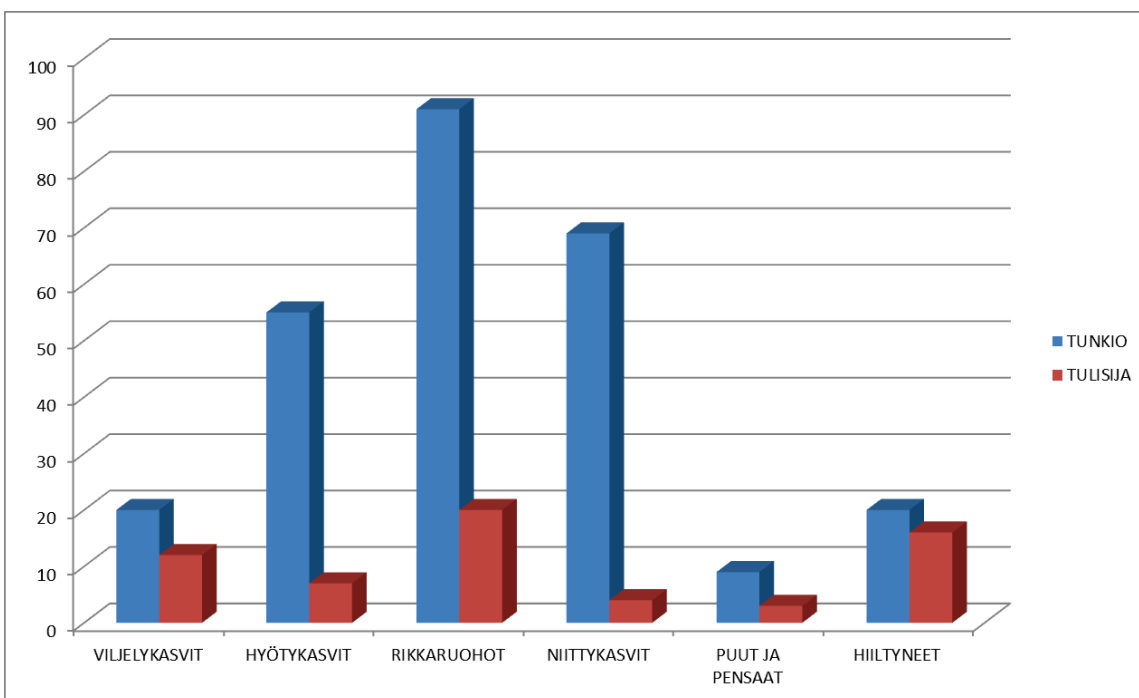
Vuoden 2015 maanäytteet ovat peräisin konteksteista, jotka on tulkittu tunkioksi (M017) ja tulisijaksi (M031). Yksikön M017 (tunkio) maa-aines muodostui ruskeasta karkeasta hiekasta, orgaanispitoisesta maatuneesta aineesta, puusälöstä ja seassa oli hieman tiilen, laastin ja hiilen murusia. Kasvijäänneanalyysi tästä kontekstista toi esille hiiltyneitä viljojen jyviä, hiiltymättömiä hyötykasvien, rikkaruohojen ja niittykasvien siemeniä sekä muutamia puiden jätteitä. Hyönteisten määrä oli varsin vähäinen, näytteistä löytyi kaksi kokonaista kovakuoriaista, muutamia hyönteisten lenninsiipiä tai kitiinikuoria sekä kastemadon munakoteloita. Kalojen nikamia ja suomuja oli hyvin vähäinen määrä. Varsinaisen talousjätteen määrä yksikössä näyttäisi olevan aika vaatimaton. Kyseessä voi olla tunkio, tai muusta toiminnasta tahattomasti syntynyt orgaaninen kerros. Leinikkikasvien varsin runsaat jätteet viittaavat enemmänkin juuri siihen, että paikalla on liikuttu ja kuljettu ja paikka on kenties hieman vetinen. Puusälöä oli paljon ja se oli suurimmalta osin peräisin puun kuoresta, kaarnasta. Viljakasvien korren nivel viittaa viljan puhdistamiseen. Voisiko kyseessä olla paikka, johon on heitetty vähän talousjätettä, mutta jossa on ollut myös kulkua ja näin ollen maa on tallautunut, jonka seurauksena siellä kasvavat leinikit ja mm. nokkonen.

Yksikön M031 (tulisija) maa-aines oli lähes samankaltainen kuin yksikön M017, ruskeaa hiekkaa, puusälöä, hieman hiiltä ja tiiltä. Kasvijäänneanalyysi tästä kontekstista toi esille vähäisen määrän hiiltyneitä viljojen jyviä, ja kuten tunkiomaan yhteydessä: hiiltymättömiä hyötykasvien, rikkaruohojen ja niittykasvien siemeniä sekä muutamia puiden jätteitä. Puuhiilen määrä oli varsin

vähäinen, kun taas puusälön määrä oli varsin runsas. Näytteessä oli myös kastemadon munapusseja, kalojen jäänteitä ja yksi pieni muru sulanutta kuonaa.

Analyysien perusteella kyseessä on samantyyppinen konteksti, kuin M017. Tulisijassa voisi ajatella olevan runsaasti hiiltä, maa-aines nokeentunutta ja hiilipartikkelien määrä näytteessä runsasta. Tämän sijaan näyte sisälsi runsaasti puusälöä ja hiiltymättömiä kasvijäänteitä. Lisäksi hiiltyneiden kasvijäänteiden määrä oli hieman vähäisempi kuin yksiköstä M017 otetussa näytteessä. Kasvijäänteiden määrä yksikössä M031 on myös melko vaatimaton. Kyseessä voisi olla jonkinlaisen tunkiomaan tai tallautumiskerroksen pohja, tai mahdollisesti myös uuninpohja, joka on puhdistettu ja johon kasvijäänteitä on kerrostunut enää niukasti.

Taulukossa 1 on esitetty kasvijäänteiden suhteelliset määrät tunkiossa (M017) ja tulisijassa (M031). Lisäksi on tuotu esille hiiltyneiden kasvijäänteiden osuus tunkiossa ja tulisijassa.

5. AJOITUSMATERIAALI

C14-ajoitukseen sopivaa materiaalia on kasvijäänteissä runsaasti, mielenkiintoisia ja parhaita ajoitettavia kasvijäänteitä ovat hiiltyneet kauran ja ohran jyvät.

KIRJALLISUUS

Cappers Rene & al. 2006. *Digitale Zadenatlas van Nederland*. Groningen.

Hämet-Ahti Leena & al. 1998. *Retkeilykasvio*. Helsinki.

Lempiäinen-Avci, Mia 2015. *Turku, Aboa Vetus -museo, kellari 94:4. Kaupunkiarkeologisten kaivausten 2013-2014 arkeobotaaninen tutkimus*. Tutkimusraportti. Turun yliopisto, kasvimuseo.

Lempiäinen, Mia 2010. *Turku, Aboa Vetus -museo. Keskiaikaisten maakerrosten kasvimakrofossiilitutkimukset ja monitorointi*. Tutkimusraportti. Turun yliopisto, kasvimuseo.

Lempiäinen, Mia 2006. *Turku, Aboa Vetus -museon kellari K 93:5. Keskiaikaisen kellarin kasvimakrofossiilitutkimukset*. Tutkimusraportti. Aboa Vetus -museo.

Lempiäinen Terttu. 1994–1995. *Rettigin tontin makrofossiilitutkimukset vv.1994–1995*. Aboa Vetus-tutkimushanke. Tutkimusraportti. Turun yliopisto, Biologian laitos.

Salick J., Konchar K. & Nesbitt M. 2014. *Curating Biokultural Collections. A Handbook*. Royal Botanic Gardens, Kew.

Vuorela Irmeli, Grönlund Tuulikki & Lempiäinen Terttu. 1997. *Paleoekologisia tutkimuksia Rettigin tontilta*. Raportti. Geologian tutkimuskeskus, maaperäosasto.

Turussa 17.11.2015.

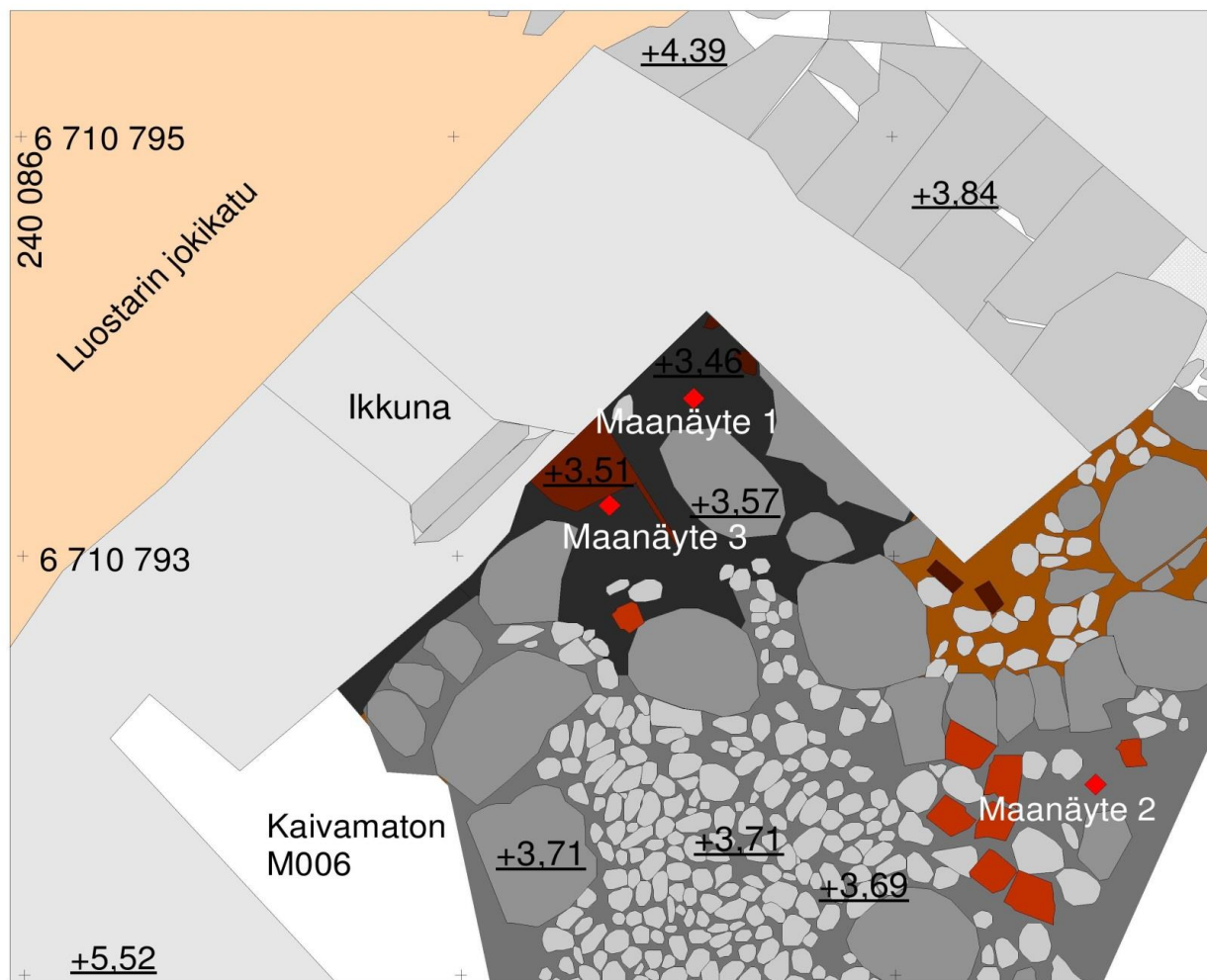
Mia Lempiäinen-Avci

Turun yliopisto, biologian laitos

Kasvimuseo

Tutkimusvuosi		2015	2015	2015
	Näyte	1	2	3
	Kellari	K 94:9	K 94:9	K 94:9
	Yksikkö	M017	M031	M017
	Konteksti	Tunkioma	Tulisijan pohja	Tunkioma
	Maalaji	Ruskea orgaanis pitoinen, tiiltä, laastia, hiiltä	Ruskea hiekka, runsaasti puusäliötä, tiiltä, hiiltä	Ruskea hiekka, puusäliötä, tiili, laasti, hiili
	Ajoitus	1450–1550	1450–1550	1450–1550
Näytteen koko / l		2	2	2
Muut kasvijäänteet	Hiili	••	••	••
	Puusilppu	••	••••	••
	Silmu	•		•
Muut jäänteet	Palanut luu		•	
	Kalan nikama	•	•	•
	Kalan somu	•		
	Kastemato (<i>Lumbricus terrestris</i>)	•	•	•
	Hyönteiset (<i>Insecta</i>)	•		•
Artefaktit	Tiili	•	•	•
	Karvaa			
	Laasti	•		•
	Sulanut massa / kuona		•	

TURKU II/1/3, Rettigin tontti, Aboa Vetus -museo	
Hannele Lehtonen 2015	K94:9
Maanäytteet	
Koordinaatisto: ETRS-TM35FIN	
Arkisto: Museovirasto, Arkisto	MK 1:10
Kartoitus Ilari Aalto 2015	Puhtaaksipiirto Ilari Aalto 2015
Aboa Vetus & Ars Nova	

Tutkimusvuosi	2015	2015	2015	
Näyte	1	2	3	
Kellari	K 94:9	K 94:9	K 94:9	
Yksikkö	M017	M031	M017	
Konteksti	tunkio	tulisija	tunkio	total
Kasvijäänteiden lukumäärä	116	46	128	290
hiiltyneet	15	12	6	33
hiiltymättömät	101	34	122	257
VILJELYKASVIT				
<i>Avena sativa</i>	kaura	<u>12</u>	<u>4</u>	<u>1</u>
<i>Hordeum vulgare</i>	ohra	<u>1</u>	<u>4</u>	
<i>Cerealia</i> indet	viljat, korren nivel	1		
<i>Cerealia</i> indet	viljat - ei voida määrittää lajilleen	<u>1</u>	<u>4</u>	<u>4</u>
HYÖTYKASVIT				
<i>Empetrum nigrum</i>	variksenmarja	2		
<i>Fragaria vesca</i>	mansikka	1	1	2
<i>Humulus lupulus</i>	humala	1		
<i>Hyoscyamus niger</i>	hullukaali			1
<i>Rubus idaeus</i>	vadelma	3	6	45
RIKKARUOHOT				
<i>Centaurea cyanus</i>	ruiskaunokki	1		
<i>Chenopodium album</i>	jauhosavikka	20	4	25
<i>Fallopia convolvulus</i>	kiertotatar	5		2
<i>Galeopsis spec./ bifida</i>	kirjo-/ peltopillike	1		
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	käenkukka			1
<i>Ranunculus repens</i>	rönsyleinikki	6		4
<i>Ranunculus sceleratus</i>	konnaleinikki	10	15	7
<i>Sonchus asper</i>	otavalvatti		1	
<i>Stellaria media</i>	pihatähtimö	6		1
<i>Urtica urens</i>	rautanokkonen	2		
NIITTY-, KOSTEIKKO- JA RANTAKASVIT				
<i>Carex</i> sp. 3-kylk.	sarat	7	2	7
<i>Carex acuta</i>	viiltosara	20	1	22
<i>Eleocharis palustris</i>	rantaluikka	1	1	4
<i>Juncus</i> sp.	vihvilät	8		
PUUT				
<i>Corylus avellana</i>	pähkinäpensas		1	
<i>Juniperus communis</i>	kataja, siemen			<u>1</u>
<i>Picea abies</i>	kuusi, neulanen	6		
indet		1	2	1

Alleiviivattu = hiiltynyt